

Walten, Ericus

Spiegel der waarheyd, ofte t'samensprekinge tusschen ...

Tryck // / 125 B 14 c Br. 1690

Tillkomstår 1690

Digitaliserad år 2019

National Library
of Sweden

WALLEN

Witruub

SPIEGEL

Polit
By

13480

1690

DER

WAARHEED,

Ofte t'Samensprekinge

TUSSCHEN

Een Armiaan ende Vroom Patriot,

Waar inne krachtig vertoont ende bewesen word,
dat door de quade directie ende toeleg van eenige

Heerschende Regenten

Tot AMSTERDAM,

Ons Land in den voorgaanden, en desen OORLOG

Is ingewickelt met

V R A N K R Y K.

Gedrukt in 't Jaar 1690.

S P I E G E L

D E R

W A A R H E Y D

Ofte eene eijfjarige

T U S S C H E N

Een American ende Noorn Patriot

Waar inne krachtig vercoort ende bewien word
dat door de quade dinghe ende toelg van enige

Herscheide Regenten

Tot AMSTERDAM

Ons Land in den voorgaanden en desen OORLOG

Is ingewickelt mer

V R A N K R Y K

Gedrukt in 't Jaar 1790

SPIEGEL DER WAARHEYD,

Waar inne , door de t'Samenspraak tusschen een *Arminiaan* , ende *Vroom Patriot* , vertoont ende krachtig bewesen word , dat door de quade directie ende toeleg van eenige Heerschende Regenten tot **AMSTERDAM**, ons Land in den voorgaanden , ende desen Oorlog met **VRANKRYK** ingewickelt is , ende geen ander oogmerk hebben , als 't Land in confusie te brengen , ende daar door , over alle de Steden in **HOLLAND**, ende andere Provintien , de Meester te spelen , ende dat over-fulks ons Land te gronde soude moeten gaan , 't en ware al-fulke directie , ende toeleg door *Vrome Regenten* tegen-gegaan wierde.

Arminiaan.
HOe meenigmaal hebbe ik wel moeten hooren dat ik *Armiaans* was , ende nu dunkt my dat de Kerk van de *Contra-Remonstranten* wel haast in duygen sal vallen , ende dat het niet-te-min al-te-saam *Armiaans* sal worden.

Patriot.
Wat is dat te seggen mijn *Vriend* , meent gy dat 'er onlangs een nieuw *Licht* op den *Armiaansen Kandelaar* gekomen is , 't welk de *Stralen* van de rechte *Leere* soude kunnen verduyfteren.

4 Spiegel der waarheyd.

A. Ik en spreke van het Geloof niet, maer soo veel Lasten sullen alle de Inwoonders van 't Land, van wat Religie sy ook souden mogen zijn, wel haast Armiaans, dat is Geldeloos, maken.

P. Ik en hadde van een Armiaan sulken Menisten sreek niet verwacht, ende soo ik nu hoor, spreekt gy van de zware Belastingen, die wy geduurende den voorleden, ende desen tegenwoordigen Oorlog, hebben moeten betalen, ende noch dagelijks opbrengen.

A. Dat is recht, ende wie siet daar noch een eynde van.

P. Maar mijn Vriend wie wilt gy hier nu de schuld van geven, of weet gy een ander middel aan te wijzen, om daar van ontlast te worden, ofte de schulden van 't Land, sonder Geld, te betalen.

A. Ik sal dit wederom op sijn Armiaans be-antwoorden, ende seggen, hadde men de maximen van den Overleden Raad-Pensjonaris *de Wit* willen volgen, dat de sake in sulken grooten verloop niet gekomen soude zijn, want onder sijn Regeringe losten men Geld af, ende hy hadde een calculatie gemaakt, dat het Land in de tijd van 40 Jaren t'eenemaal buyten schulden geweest, ende alle Obligatien betaalt souden zijn, ende om Duyts tespreken, het legt by die van onse Kerke soo, dat den Prins van *Oranje* den eenigste oorzaak van ons geheele on-geval, ende ruïne is, dat hy ons maar soekt kaal te maken, ende over 't geheele Land, als Souverain te Heerschen, ende weet met sijn Adherenten, dese sake soo schoon te maken, ende op te setten, als of het Land, sonder sulke Schattingen niet gehouden soude kunnen worden.

P. Dit is 't Hoofd- Articel van 't Armiaanse Geloof, Gebouwt op de Fondamenten van *Baynevelt*, bekrachtigt door soo veel Lessen van *Hugo de Groot*, op nieuws vermeerderd door *Jan de Wit*, ende *Pieter de Groot*, ende eyndelijk voltooyt door *Pieter la Court*. Maar dat ik u nu eens konde aan-wijzen, dat die sake recht verkeert opgevat word, ende *Jan de Wit*, met de Sijne, ons Vaderland in foodanig Labyrinth gebracht heeft, ende dat wy door sijne quade Regeringe noch dagelijks onse Schattingen moeten betalen, wat soud gy dan seggen.

A. Dan soude ik de Armiaanse Kerk af-Zweeren, ende komen by u in de Groote Kerk, gelijk ook veel van ons in den Jare 1672. gedaan hebben, daarom bidde ik u dat gy my van de waarheyd wilt onderrichten, ik sal met on-gepassioneerde Ooren toe-luyfthen.

P. Den Arminiaan dan aan een kant gestelt, soo is 't gebeurt, dat die van de Louvesteynse Factie, (waar van *Andries*, ende *Cornelis Bicker*, van *Amsterdam* de Hoofden waren) datelijk na 't Overlijden van Prins *Willem* den II. H. L. M. wederom in de Regeringe gekomen zijnde, hebben beginnen te arbeiden om haar Cabale, ende afsonderlijke Regeringe, te stabilieren, ende tot dien eynde den Prince van *Oranje* van alle digniteyten uyt te sluyten, omme nu dit oog-wit te bereyken, soo wierden voor eerst alle goede Patriotten, ende wel geintentioneerde voor den Prins gedegradeert, ende buyten hare Charges gestelt; Den eenen hadde een Aam Wijn, den anderen een Haas ontfangen, ende den derden, wierde maar simpel voor Apocrieff verklaart, ende om dat haar een Raad-Pensjonaris van die Factie absoluyt noodzakelijck was, moeste den Heere *Cats* foodanig gedegouteert worden, dat hy in den Jare 1651. op 't scheidyden van de Groote Vergaderinge eerst God de Heere met een kort Gebed bedankte, dat hy hem door soo veel Tempeesten, en Baren van Wereldse saken, ende Regeringe toe daar toe hadde gebracht, ende daar na sijne Dimissie versochte, van voornemens zijnde, om sijn Dood-Kist op *Sorg-Vliet* te gaan beschrijven, ende sijn dagen in ruste te eyndigen; welke Dimissie hem sonder ymands tegen-seggen seer lichtelijck, als conform.

Spiegel der Waarheyd.

5

form de intentie van de voorz. Factie geaccordeert wierd: Men delibereerde doen al, of men *Mr. Jan de Wit* niet in des selfs plaats soude surrogeren, maer wierd goed gevonden, dat men den Heere van *Heemstede* daar toe soude verkiefen, die doch hoog van Jaren was, ende wel haast plaats voor den voorz. *de Wit* soude maken: Oudertusschen was dit niet genoeg noch en konde hare Regeringe alsoo in geen volkomen securiteyt gestelt worden, aangesien haar Factie doenmaals noch maar bestonde uyt weynige Personen, ende dat de groote weldaden, ende uytstekende diensten van de Princen van *Oranje*, noch in 't Gemoed van veel Eerlijke Regenten, en de geheele Gemeente gewortelt waren, ende daer-omme vielen datelijk de speculation, om hulp aan Uyttheemse Potentaten te versoeken, waar toe niemand beter als *Cromwel* uytgevonden konde worden, als hebbende sich mede in *Engeland*, by Usurpatie, tot Protector op-geworpen, sijn Legitime Koning doen Onthoofden, ende het geheele Rijk onder een Tyrannye gebracht, die by gevolge ook sulke soort van Vrienden wel van nooden hadde: haer Intereft was ook met het selve, namentlijk om het Huys van den Koning van *Engeland*, daar van den Prince van *Oranje* een Kinds-Kind was, uyt te roejen.

A. Ik ben seer curieus om de grond van dese saak eens te weten, alsoo de Historie-Schrijvers, van die tijd, de ware gelegentheyd daar van niet hebben derven ontdekken.

P. Sy waren doen onder het Jok, maer het Secreet daar van seer wel bekend, ende alle de Wereld kan het ook met handen tasten, het was dan het Intereft van *Cromwel*, ende de Louvesteynse Factie gelijkelijc. Hoe-wel tegens het wel-varen van ons Vaderland, daar sy weynig op dachten; als sy maar die Factie konden voort-setten. Dat den Prince van *Oranje* van alle Digniteyten, en de Regeringe hier te Lande wierde gefecludeert; want den eersten was bevreesd dat den Koning van *Engeland* daar aan in tijd ende wijlen eenig heul soude mogen vinden, ende de andere waren bekommert, dat sy daar door haar glants, ende Gesag souden komen te verliefen, even-wel om dien Jongen Vorst, met gemakkelijke middelen, uyt de dankbare Gemoederen van de Nederlandse Gemeente, en de Borgerye te drijven en was geen apperentie; maer 't selve soude moeten geschieden door vehemente remedien, ende soodanige on-vermijdelijcke noodzakelijckheyd, dat dese Factie daar toe quansuys tegens haar wille geconstringeert, ende dat dese Natie, en de Gemeente sonder den Prins van *Oranje* aen *Cromwel* op te offeren, niet gereddet soude konnen worden: Ende omme daar inne te reiffieren, ende tot sijn voornemen te komen, soo ging men niet met God; ende sijn Gebod te rade, maar volgde men de Goddeloofse maximen van *Machiavel*, ende andere quade Politicquen, ende men soude een Oorlog tusschen *Engeland* ende de Geuniteerde Provincien practiseren, dewelke daar henen soude worden bestiert, dat wy aan onse zijde de Nederlage soude hebben, dat alle onse Koopvaardy- ende Haring-Schepen soude worden genomen, de Commerce geruineert, de Ingefetenen door den 200sten penning uyt-geput, soo veel duyfden van Manschappen om-gebracht, wy eyndelijc op genade, ende on-genade een Vrede van *Cromwel* soude moeten af-bedelen, ende het Hoofd-Point van dat Tractaat van Vrede soude dan zijn de seclufie van den Prins van *Oranje*, 't welk *Cromwel* soude pretenderen, ende dat men hem dan niet soude konnen weygeren, volgende de Lesse van *Cajaphas*, Een voor Allen, ende hier over soude onse Gemeente haar dan wel te vreden houden, ende de Prins liever laten verlooren gaan, als het Land tot verder extemiteyt gebracht sien.

A. Wel Patriot soude het soo gelegen zijn, ik kan dat noch niet wel gelooven, ende wenste dat daar van eenige bewijfen by-gebracht konden worden.

Spiegel der Waarheyd.

P. Handelingen, ende Conspiratiën van foodanigen natuure kunnen alleen door de Menees, ende bestier der saken gevoegt by der selver uyt-komsten, bewesen worden, ende wilt gy foodanige bewijsen hebben, die sal ik u, tot overtuygens toe, geven.

A. Ik sal deselve met aandacht aen-hooren.

P. Siet, ende leeft dan het beginsel, ende vervolg van den Cromwelsen Oorlogh, begonnen in den Jare 1652., nevens het Tractaat van Vrede daar op in den Jare 1654. gevolgt, ende gy sult bevinden dat mijn Discours met de waarheyd over-een-komt: daar toe kan dan voor eerst dienen, dat tot diergelijke saken al in den Jare 1650. een voet wierde geleyt als die van *Amsterdam*, ter Vergaderinge van den Staat daar hard op aan-drongen, ende ook door-setteden, dat men alle onse Oorlogs-Schepen souden doen verkoopen, ende onder anderen het wel-bezeylde Schip *Emilia*, in den Spaansen Oorlog gevoert door den Manhaften Lt. Admiraal *Tromp*, in sijn tijd Beste-Vader genaamt (om dat hy als een Vader het beste van 't Land be-yverde) die dikmaals daar over klagende, seyde, ô *Emilia!* hoe sullen sy u noch missen: Ten tweeden, om dat niemand van desen Oorlog tot noch toe de rechte oorfake heeft kunnen weten, want sulken Bloedigen Oorlog ter Zee behoorde, wettige, ende groote oor-faken te hebben, ende die en komt soo uyt de Lucht niet vallen, ende nochtans was hier van geen andere oorfake, als een Rencontre (terwijl men quansuys ten wederzijde in onderhandeling te een bestendig Tractaat, ende Alliance laboreerde) tusschen de wederzijds Admiraaals, 't welk door den Engelsen Admiraal klaarlijk, tegens alle redenen was begonnen, naar dien hy den Admiraal *Tromp*, op sijn vriendelijke bejegeningen, met openbare hostiliteyt Attacqueerde, ende de volle Lage gaf, daar op den gemelten Lt. Admiraal sich alleen defendeerde, als geen ordre tot Vyandlijke Actien hebbende: in plaats dat men daar over relentiment getoont, ende de eere van onse Natie voorgestaan soude hebben, met volkome ordre aan den Lt. Admiraal *Tromp* te geven om de Engelse wederom te vervolgen, daar hy haar soude kunnen vinden, soo wierden hem de handen gesloten, niet-tegenstaande hy tot meermalen groote avantage, ja in sijn macht hadde om de Engelse Vloote totaliter te ruïneren, maar dat en mochte niet zijn, ende in plaats van dien, liet men de Engelse, sonder eenige tegenstand grasseren, ende haar volkomen loop hebben, Roovende dagelijks honderden van onse Koopvaardy-ende Haring-Schepen, daar door vele Koop-luyden, ende andere Ingesetenen, tot in de grond bedorven wierden, sonderling de Assurandeurs, die den eenen voor, den anderen na, moften op-breken, daar dan noch by quam, dat men alle de glorie, ende eere, die onse Natie in den Spaansen Oorlog, onder het beleyd van de Princen van *Oranje*, met soo veel Goed, ende Bloed hadde verkregen, soo las, ende on-weerdig met voeten ging treden, buygende sich seer nederig, ende tot walgens toe, in weynig dagen, sonder nood, onder een Uytheems opgeworpen Tyran, den selven, niet anders als Slaven, ende overwonnen Volckeren om Genade biddende, gelijk uyt de Resolutien, in de Historien van *Aytzma* verhaalt, gesien kan worden, daar wy nu soo lange Jaren, door Godes zegen, Loffelijk tegens den Koning van *Spanjen* Geoorloght; ende hem tot een redelijke Vrede gebracht hadden, daar nochtans wel vrome Regenten, ende Patriotten, die dese sake gaarne anders hadden gesien, den Vyand anmeuselijk het Hoofst wilden bieden, maar dat mochte niet helpen, alsoo de Louvesteynse Factie, door die van *Amsterdam* dapper aengeset, verre de overhand hadde, ende Mr. *Fan de Wit* bleef by sijn stock-regel, die hy altyd in de Mond hadde, *Men moste Engeland te Vriend hebben, al Regeerde schoon de Duyvel aldaar.*

Historie
van 't ver-
werde Eu-
ropa, Fol.
114.

Aytzma
d. 7 Deel
Fol. 648.

Spiegel der Waarheyd.

7

A. Wel ik hoor wonder, maar vaart voort, soo het u gelieft.

P. Ja al ons bidden ende smeken, met onse vernederinge, en mochte by dien schoonen Potentaat *Cromwel* niet helpen, want de sake was noch niet rijp om van de Acte van Seclufie te spreken, daar most noch eerst meer schade geleden, ende Bloed vergoten zijn, ende dat tot préjuditie ende des-avantage van 't Vaderland, dan soude *Cromwel* aan de eene zijde Victorieus, ende wy in het onderspit zijn, als dan was voor hem den rechten tijd om de Acte van Seclufie te eyschen, ende voor ons, als overwonnen Volkeren daar inne te consenteren, ende dan soude de Gemeente, uyt nood, den Prins wel moeten abandonneren, dit heeft ook 't vervolg van de sake wel geleert, want de Engelse dagelijks dapper Equipeerden, ende met Schepen, als Kasteelen in Zee quamen, daar wy in gelijkenisse van dien alleen Bootjes, ende Vissers Vaartuyg by een raapten, ende die souden wy tegen die groote Klippen aan-fetten, ende om het werk een couleur te geven, soo begon men tot *Rotterdam* een treffelijk nieuw Schip voor den Lt. Admiraal *Tromp* te maken, die 't selve op een tijd aanschouwende, seyde, *Bakt my een Koekje, al ick Dood ben*, ende dat met waarheyd, want 't selve Schip, meer dan vier Jaren na sijn Dood eerst voltoyt is geweest, dit was noch het minste, want Beste-Vaar hadde even-wel noch moeds genoeg, om de Engelse te destrueren, hadde hy Soldaatschap, ende Zee-manschap mogen gebruyken, maar hy ontfong fulke gelimiteerde, ende verwarde Commissien, van alleen defensief te mogen ageren, ende de Engelse geen offensie te geven, ook die niet eerst aan te mogen tasten, ende geattacqueert wordende, dan sich noch maar op dese, ende gene wijze te mogen defenderen, dat hy niet en wist hoe sich, volgens sijn last, te dragen, soo dat Beste-Vaar menigmaal nyt-riep, *Ik sie wel dat het om een Oud Man, ende een Jong Kind te doen is*, denoterende daar mede de Prins van Oranjen, daar by komende, dat de meeste Kapiteyns ook niet wilde Vechten, ende, soo opentlijk geseyd wierd, contrarie ordres hadden, behalve dat het meeste gedeelte van de Kapiteyns on-ervaren Luyden, ende daar toe alleen door het Nicht, ende Neeffschap van de Louvesteynse Factie, gekomen waren, latende haren Admiraal verlegen, den eenen door vluchten, ende den anderen door sich lichtveerdig aan den Vyand op te geven: Dit was noch niet genoeg, maar men hadde de Vloote soo schandelijk van Kruydt, ende andere Ammunitie voorsien, dat 't selve in eene Rencontre ontbrak.

A. Als dit waar was, souden immers aan allen kanten groote murmuratie ontsaan hebben.

P. De Koopluyden tot *Amsterdam* klaagden wel dat de Regenten geen Koopluyden waren, dat sy niet by de Zee haferdeerden, maar haar middelen hadden aan Huysen, Landen, ende Renten, ende daar-omme de Zee lieten verloren gaan, ende dat men de Engelse hadde behooren eerder aan te tasten, ende daar quam sels tot *Amsterdam* soo een groot verval van saken dat'er aldaar wel 3000 Huysen te Huur stonden, daar onder 600 Capitale, van 300 tot 1200 gulden Jaarlijks, klagende al-omme over faulte van Negotie, ende dat'er niet gedaan wierd, maar dat wierde al-te-maal niet ter herten genomen. Den Lt. Admiraal *Tromp* schreef wel dat in 't Gevecht van den 28 February 1653, sels den Vice-Admiraal *Jan Everisz.* noch Kruydt, noch Scherp meer hadde, ende seyde dat den eersten Dag veel, ende verscheyde Schepen, die hy Zeyn gemaakt hadde, nochtans niet by quamen, anders dat hy de Engelse eenemaal gellagen, ende de Victorie gehad soude hebben: Ende de *Ruyter* schreef wel expresselijk dat verscheyde Schepen hun devoir niet hadden gedaan, gelijk dan in der daad verscheyde Schepen waren die niet een Man verloren, ofte gequetst hadden: Ende wederom op de Vloote sullende gaan, klaagde soo wel den Admiraal als Vice-

Aytzma,
7 Deel,
Fol. 866.

Aytzma,
Fol. 768,
en 872.

Aytzma,
Fol. 811,
812.

Aytzma,
Fol. 866.

Admi-

8

Spiegel der waarheid.

Admiraal over den quaden toe-stand van hare Schepen, ende den Admiraal hadde rond uyt geseydt, dat soo men hem op een gemeen Schip liet gaan, dat alle de Wereld soude seggen, dat men hem wilde quijt zijn, ende moede was, dat het seer aan-quam op den Admiraal, dat men altijd meest was toe-settende op die de Vlagger voerde, dat hy wel sijn Leven niet was achtende, ende dat hy 't gaarne wilde op-offeren ten dienste van 't Vaderland, maar gaf te kennen soo hy Dood bleef, dat men een Revolte soude sien onder 't Volk, sprak ook van sijn Charge te quiteren: Hy was boven maten bemindt, niet alleen onder de Matrosen, maar ook gelijk als geadoreert by de Gemeente te Lande, hebbende een aangename maniere van Commanderen, ende meer doende met een goed woord, als andere met vloeken ende slaan: Hy seyde in de Vergaderinge, soo ik mijn Charge resignere (*klagende seer over de slechtigheyd van de Schepen*) gy sult een revolte onder 't Volk hebben, ende alsoo wierde dien vromen Zee-man tot de uytterste desperatie gebracht.

A. Wel wierden de klachten van soo een Man niet gehoord, ende zijn begeren tot dienste van den Lande niet voldaan?

P. Hy klopten aan een doove mans deur, ende most met die on-gredderde ende on-voorsiene Schepen in Zee, ende als het den 13 Junij 1653. nu tot een Batalije met de Engelse quam, was men aan allen kanten verlege, ende kan al de Wereld wel denken hoe dat soo een Held sijn Vlees, ende Bloed geknaagt moet hebben, als hy by sijn Brief van den voorz. datum aen de Staten schreef, dat hy de Slag sullende aan-gaan, alle de Hoofd-Officieren, ende Capiteynen van de Vlote aen Boort hadde doen komen, ende bevonden de meeste part soo on-voorsien van Ammunitie, dat sy dien Dag met Vechten niet soude kunnen uyt-houden, ende dat, onder anderen, den Vice-Admiraal *de Wit* soo weynig Kruydt hadde, dat hy in drie uren 't selve soude kunnen verschieten, ende den Commandeur *de Ruyter* noch minder, ende dat hy derhalven voornemens was den Vyand dien Dag noch eens te attaqueren, ende dan genood-saakt soude wesen sijn retraite te nemen, versoekende dat alle middelen tot versterkinge van de Vloot aangewend, ende van Ammunitie, ende behoeften voorsien mochte worden.

A. Wat volgde daar doch op?

P. Den Admiraal wierde van vele bespot, ende men was verwondert dat hy schreef faulte van Kruydt te hebben, na-de-maal die van *Amsterdam* seyden dat yder Schip was voorsien geweest met thien duysend pond Kruydt, daer by voegende vele schampere propoosten, om alsoo den Admiraal noch in 't ongelijk te stellen: Ende men schreef hem, dat hy wel soude doen, ende houden Zee, doende den Vyand alle mogelijke af-breuk, volgens Soldaat, ende Zee-manfchap, ende men soude hem Secours, Ver-versinge, ende Ammunitie toe-senden, ondertusschen hadde den Admiraal in de *Wielingen* moeten in-loopen, alsoo sijn Schip soo vol Water was, dat hy niet Krengen kost, ende hy sels op een ander Schip was over-gegaan, volgens sijn Brief van den 14 Junij 1653. verfoekende als noch Ordre op alles te stellen tot fournissement van Ammunitie, ende meest alle behoeften, ten eynde dat de Vloot in alle spoed wederom gereed, ende merkelyk versterkt zijnde, den Vyand het Hoofd mochte bieden, want by manquement van dien, den Staat niet als affront hadde te verwachten, maer dit wierde al wederom by vele qualijk geduyd, soo dat een Admiraliteyts-Heer seyde, dat men twaalf dagen aan een met het Kruydt geduurig hadde behooren te Vechten, ende den Admiraal klaagde al-reede den eersten Dag dat de Vloot t'eynde Kruydt was: In somma men socht alles op de Schouderen van den Admiraal te schuyven.

A. Dat kan ik wel begrijpen in reguarde van de Regeringe, die haer sochten te verschoonen, maar wat seyde de Gemeente?

P. Hoe-

Aytzma,
7 Deel,
Fol. 868.

Aytzma,
Fol. 880.

Aytzma,
Fol. 881.

Aytzma,
Fol. 882,
883.

Spiegel der Waarheyd.

9

P. Hoc-wel *Aytzma*, in sijne Historien, doorgaans aan de zijde van de Louveteynse Factie helt, soo moet hy nochtans bekennen, dat de Gemeente ondertusschen riep 't was de schuld van de Regering, dat de Heeren het niet recht meenden, ook noyt recht gemeent hadden tegens de Engelse, ende dat men willens, ende wetens den Admiraal, ende zijn Vlote qualijk hadde voorsien van Polver, om hem gellagen te laten worden, op dat alsoo de Regeringe oorfake mochte vinden den Staat onder de Slavernye van de Engelse te brengen.

Aytzma,
7 Deel,
Fol. 882.

A. Ik hoor u alleen van de klachten van den Admiraal *Tromp* spreken, soude die misfchien niet wel wat bloohartig geweest zijn, maer klaagden de andere Zee-Officieren ook niet?

P. *Tromp* hadde al te veel preuven van een vailjant Soldaat gegeven, om hem van lacheteyt te beschuldigen, ende behalven dat, wierde hy in sijn klachten door de andere Hooge Officieren wel gesecondeert, want de Gedeputeerdens van de Heeren Staten op het Stadhuys van *Vlissingen*, met den Lt. Admiraal, Vice-Admiraals, ende andere Hoofden vergadert zijnde, wierd rapport van 't Gevecht gedaan, ende gevraagd zijnde wat sy nu noodig oordeelden om de Vloot weder in Zee te brengen: Verklaarden eenpaarlijk, sonder hulp van een goed aantal van Groote, ende Bezeylde Schepen van Oorloge, beter als de tegenwoordige, het Land niet naar behooren te kunnen dienen, alsoo in de Engelse Vloot meer als vijftig Schepen waren, van de welcke de minste beter was, als het Schip van den Lt. Admiraal *Tromp*, ende sy Verklaarden voorts alle, dat meer als dartig Schepen van hare Vloot niet bequaam waren om het Land dienst te doen: Ende den Commandeur *de Ruyter* seyde rond uyt, dat hy niet en meende wederom in Zee te gaan, 't en zy de Vlote met meerder, ende beter gequalificeerde Schepen, als dus lange, wierde versterkt, ende den Lt. Admiraal, ende andere Hoofd-Officieren seyden gelijkelijck, dat sy met de Vlote, gestelt als jegenwoordig, tegens de Engelse gaande, apparent pericul liepen om t'eenemaal geruineert te worden, dat wel de helfte van de Schepen van desen Staat soodanig was, dat deselve by-na meer tot laste als tot hulpe hadde gediend, zijnde verhindert geweest met de Bescherminge van de selve, weg Kringende voor de Engelse: Ende 't Volk van 't verloren Schip *Westergo*, verklaarde de reden van haar verlies te zijn, dat de Raden haar in Zee hadden gesonden met een vuyl Schip, dat in acht Maanden niet schoon was gemaakt, ende over-fulks niet wel hadde kunnen Zeylen.

Aytzma,
Fol. 889.

Aytzma,
Fol. 890.

Aytzma,
Fol. 893.

A. Wel ik kan alle dese dingen niet begrijpen, want men kan niet seggen dat het aan 't Geld-mancqueerde, door dien den 200sten penning gelicht, en den 100sten penning nu in-gevoert wierd, ende als men dan de Vlote van geen behoorlijke Schepen, ende behoeften voor-sag, seg my eens waar bleef dan 't Geld?

Aytzma,
Fol. 906.

P. Daar van hebbe ik noyt de Rekeninge gesien, maar dat wete ik wel, dat de Magistraat van *Amsterdam*, in die tijd ter Vergaderinge van *Holland* heeft voorgedragen, dat sy in den Jare 1650. als de Stad door de Militie van desen Staat was beset, midsgaders ook noch in eenige andere gelegtheden, verscheyde Onkosten ten dienste van de gemeene Provintie hadden gesupporteert (soo sy seyden) verfoekende dat de Gecommitteerde Raden mochten worden Geauthoriseert daar over met Burgermeesteren van *Amsterdam* in Conferentie te komen, ook daar over met hen te Accorderen, waar op gedelibereert zijnde, verstaan, ende verklaart is, het gene in den Jare 1650. tot Desentie van de voorsz. Stad ter handen genomen was, geschiedt te wesen ten dienste van de Provintie van *Holland* ende *West-Vriestland* in 't gemeen, ende tot conservatie van de pericliterende Vryheyd van de selve, ende derhalven de voorsz. Burgemeesteren behoorden te worden bedankt voor de goede voor-sorge, vigilantie,

Aytzma
Fol. 900.

Spiegel der Waarheyd.

en de conduite in dien deelen aangewend, ende wat vorders belangt de Pretensien, die sy vermeynden, ter sake van dien, ende over andere gesupporteerde Onkosten, tot laste van de Provincie te hebben, wierden geresolveert dat de voorz. Burgermeesters daar van souden maken pertinente Specificatie, ende deselve ter Vergaderinge over-leveren, om die gesien, ende gelesen zijnde, daar op nader te worden geresolveert, als na exigentie van saken bevonden soude worden, te behooren: Of nu aan *Amsterdam* van alle die Penningen een goeden Schat gevlogen is, kond gy selfs nu eens nader ondersoeken, ik hebbe u den weg gewes.

A. Zoo, zoo, zoo, seyde *Jan Claasz.* dan kan ik de sake verstaan, ende die van *Amsterdam* schenen al vry wat gelijk te hebben, want haar schuld was de oudste, ende diende wel betaalt, al soude 't Land verloren gaan: Maar konden de Zee-Officieren sulke reden niet verstaan?

P. 't Schijnt neen: Want den Vice-Admiraal *de Wit* quam ook uyt *Zeeland* een kort Verhaal doen van 't laatste Gevecht, ende verklaarde niet meer als ontrent twintig goede Schepen, de rest meer tot last, als hulpe, geweest te zijn, ende seyde eyndelijk wat helpt dat, ik zwijg, ik ben hier voor mijn Souverain, ik mag ende moet het seggen, de Engelse zijn nu Meester van ons, dien-volgens van de Zee: Ende daer mede quam over-een dat de Gecommitteerden, uyt *Zeeland* hadden geschreven dat de Commandeurs plat af weygerden weder in Zee te gaan, of daar mosten beter, ende meerder Schepen zijn, men vermaande *de Wit*, ende men verfocht de Gecommitteerden in *Zeeland*, om de Hooge Officieren af te manen sulken Taal niet te voeren voor de Matrosen, maar haar een Hart in 't lijf te spreken, even of de Matrosen sinneloos waren, ende den toestand van de Vloete niet mede konnen sien.

A. Maar raakte de Vloot niet weder in Zee?

P. Ja sy, God betert, maar wierd in Augusto 1653. seer elendig van de Engelse geslagen, ende den Admiraal *Tromp* Dood geschoten, doende den Vice-Admiraal *de Witte* een zware klachte by sijn Brief van den 8 Augustus aen den Staat geschreven, seggende, 't was sulks, ende waarachtig, dat 24 a 26 van sijne Capiteynen: (die maar 31 sterk waren) men laet nu d'andere staan, die sich seer Schelmachtig hadden gedragen, ende haar buyten 't Canon van den Vyand gehouden, ende verscheyde eerlijke Luyden laten Vermoorden, ende 't en ware Hy met eenige eerlijke Luyden de Achter-Wacht niet hadde waargenomen, soude de geheele Vloete in route geslagen geweest zijn, hebbende eyndelijk haar retraite moeten nemen na *Texel*, ende in sijn Journaal seyde hy, de redenen waer-omme dat men heeft doen resolveren, dat wy met alle ons Gros soo spoedig hier in-komen, is eensdeels, dat verscheyde Schepen vry schade geleden hebben, ende ten tweeden, dat 'er veel Poltrons zijn, daer men niet op vertrouwen mag, ende in Actie, eerlijke Luyden in nood laten, ende generalijk seyden sy in den Krijgs-Raad, gelijk de Hoofd-Officieren ook Getuygden, dat haar Schepen niet en dochten, ende den Vice-Admiraal *de Witte*, ter Vergaderinge rapport doende, seyde 't was een geluk, dat se niet alle waren gebleven, ende in 't particulier seyde hy, dat 'er van de geheele Vloot niet meer als ses Schepen bequaam waren om in Zee te gebruyken.

A. Hoe *Tromp* Dood?

P. Ja *Tromp* Dood, ende al wonderlijk ook, want op dese uur noch niemand weet, hoe dat hy aan sijn Dood kan gekomen zijn, want hy is met een Musquet- ofte Pistool-kogel geschoten, daar sijn Schip noch niet onder de Musquetten van den Vyand was, ende daar niemand op sijn Schip met een Musquet-kogel geschoten, ofte Gequetst

was,

Aytzma,
7 Deel,
Fol. 910.

Aytzma,
Fol. 916,
918.

Aytzma,
Fol. 926.

Aytzma,
Fol. 936.

Spiegel der Waarheyd.

III

was, soo dat de gemeene geruchten liepen dat den eenen, ofte den anderen booswicht, door de Louvesteynse Factie, op sijn eygen Schip daar toe gekocht moeste zijn, ende dit heeft noch soo veel te meer waarschijnlijkheyd, om dat de vlamme van dit Lethale Instrument soo dicht aan sijn Lijf was geweest, dat de openinge van sijn Wambais, daar de Kogel was door gepasseert, van buyten aan-gebrand, ofte gezengt was, 't welk geensints konde geschied zijn, als hy van verre buyten 't Schip was geschoten: Soo dat nu de voor-verhaalde Prophetie van Beste-Vaar ontrent sijn Persoon vervult was: Nu was Beste-Vaar dood, de Slag verloren, soo veel Bloed van onse Ingesetenen vergoten, soo veel Weduwen, ende Weefsen gemaakt, soo veel Koopvaardy- ende Haring-Schepen genomen, soo veel Luyden geruïneert, soo veel den 200sten Penning betaald, de Comptoiren gesloten, de Obligatien van 't Land op tachtig ten 100 gebragt: Doe veynsde men met de handen in 't hayr te sitten, ende daar was geen ander remedie open, als met de Billen over de Bank te gaan leggen, ende te Capituleren op genade en on-genade met Cromwel, ja daar wierd verhaalt dat een Amsterdams Regent (die in het Jaar 1650. uyt de Regeringe was geset) geleyd hadde, soo moet het gaan als men de Prins te degen sal bruijen.

A. Wel was'er dan gantsch geen credijt meer voor 't Land, om soo een Tyran als Cromwel tegen te staan?

P. Het schein daar alles op aan geleyd, om geen credijt meer te hebben, ende om onse Armoede noch meerder voor de Wereld open te leggen, soo proponeerde een Burgermeester van *Amsterdam*, men soude al het on-gemunt Goud, Silver, ende Juweelen van die Ingesetenen aan-taften, ende dat soude over de seven Tonnen Gouds op-brenghen, ende als dien Voor-slag ter Generaliteyt wierde gelesen, ende speciaaljk dat binnen *Amsterdam* sulken Silver-werk was, seyde wederom een ander Amsterdams Burgermeester (om den Prins noch een neep na sijn Dood te geven) hadden de Ruyters, ende Soldaten dat geweten doen den Aan-slag in 't Jaar vijftig was op *Amsterdam*, sy soudent te grager geweest zijn om aan te vallen, sulks dat men niet en wist, of 't geheele werk met *Amsterdam* ernst, ofte spotternyen was, immers het wierd voor een groote dis-reputatie van 't Land, soo binnen, als buyten gehouden, als te kennen gevende dat het een extreem, ende desperaat middel was, daar dien Voor-slag ook schein op aan-geleyd te zijn: Daar by quamen dan klachten van wegen de Admiraliteyten, ende speciaaljk van die van *Amsterdam* (die allesints het Hoofd waren) over haar achterheyd, ende zoberen Staat, dat'er bykans geen credijt meer was.

A. Het is wonder dat alle fulke openbare quade Handelingen, sonder Beroerte af-liepen.

P. Ja dat stond wel te verwachten, want 't Land was seer gedisponeert tot Inlandse Beroerten, tot *Hoorn*, *Enkhuysen*, ende *Medenblik*, was de Gemeente geduurig vol Oproers, tot *Alkmaar* spraken sy niet anders, als van den Prins, ende Graaf *Willem*, maar sy wierden by 't Hoofd gevat, ende moften haar rust wel houden: Soo als men ook binnen *Enkhuysen* verscheyde Compagnien Soldaten sonde, den Schout selfs, ende eenige Borgers gevangen nam, in somma 't geweld hadde de over-hand: Tot *Dordrecht*, *Rotterdam*, ende in den *Hage* tumultueerden 't insgelijks: In den Raad wierd gesloten in-gegeven, een Boekskens genaamt, *Ontdeckinge van den regenwoordigen Stand van de Regeringe in de Vereenigde Provintien*, het wees aan, dat de doen tegenwoordige Regeringe van *Holland*, niet alleen quaad, ende schadelijk was, maar Ontrouw, ende Ver-raders: Dat sy tegen alle voor-gaande Maximen waren Vyanden van 't Huys van *Oranje*, ende Vyanden van de Gemeente, die den Prins tot een Hoofd, ende Graaf *Willem* tot een Luitenant wilden hebben, ende dat sonder sulks 't Land niet konde

Aytzma,
Fol. 930.Aytzma,
Fol. 927.
928, 929,
930.Aytzma,
Fol. 982.Aytzma,
Fol. 930,
931.
Fol. 912.Aytzma,
Fol. 511,
830, 899,
902, 906,
907.
Fol. 931.

Spiegel der Waarheyd.

bestaan, dat men anders het Land den *Engelsman* toe-speelde, ende concludeerde in substantie, dat het den Bevelhebben, d' aansienlijkste Borgers, ende deftige Kooplyden vry stond, met ordre ende beleeftheyd den Magistraten sulks aan te dienen, dat sulke schadelijke Persoonen, die de op-gemelte oude Maximen belettende mochten worden gestraft, ten minsten geremoveert (gelijk *de Bickers* tot *Amsterdam*, Anno vijftig) ofte dat 't selve door de op-gemelte aansienlijke Borgers wierde gedaan: Welk al-er tegen den Koning van *Spanjen* ook gedaan, ende wel-genomen, geprefen, ende gelukt was: *Sed furdo narrabant fabulam.*

A. Ik moet ondertuffchen een vrage doen, dat is, waar-omme *de Wit*, ende die *Factie*, niet liever geresolveert hebben den Prins in de *Wieg* te doen-smooren, dat immers licht voor hen te doen geweest soude zijn, alsoo veel Menschen door den *Engelsen* Oorlog Omhals te doen brengen, ende soo veel schade aan 't Land te veroorfsaken, want dan hadde immers de geheele Rolle uyt-gepeelt geweest.

P. Daar lag het Interest van *de Wit*, ende die *Factie* mede niet, nochte dat soude niet Politijcq genoeg geweest zijn, want sijn intentie was niet te verkleyenen, maar ook de Regeringe van *Amsterdam*, als een ander *Romen* te verheffen, wel wetende, dat die hem wederom voor haer Opper-Hoofd erkende, ende dat alles onder pretext van 's Lands Vryheyd voor te staan, daar-omme most daer nood-sakelijk een Vyand van die Vryheyd zijn, ende dat seyde men, was den Prins van *Oranje*, die soude *Fan de Wit* met de Authoriteyt van *Amsterdam* te keer gaan, ende aan allen kanten bespringen, daar aan soude hy sijn kunst ende verstand toonen, ende tot Recompens van dien, moste hy, ende de Burgemeesters van *Amsterdam*, nevens alle haar Vrienden, tot de hoogste Officien Gepromoveert worden, daar door maakten sy haar nood-sakelijk aan den Staat, 't welk niet soude hebben konnen zijn, als sy den Prins Omhals gebracht hadden, ende alsoo leefden den Prins, ende wierde ook getormentteert, beyde te gelijk, ende alleen, volgens haar intentie, om *Fan de Wit*, ende de Stad van *Amsterdam* Groot te maken.

A. Maar om op 't voorgaande Propooft te komen, hoe liep de sake van de *Vrede* voort af?

P. Gelijk ik geseyd hebbe, men moste alle Eer, ende Reputatie van het Land aan een zijde stellen, ende à tout prix *Vrede* met *Cromwel* maken; Men hadde de sake soo verre door het Land, ende tot *Amsterdam* gebracht, dat het gemeene gevoelen was, (soo men geen ander succes, ofte avantagie ter Zee kreeg, als men tot noch toe gehad hadde) het met de *Negotie*, met de *Navigatie*, ende met den Staat gedaan was: Doch God wilde het voorzien, verleende *Vredé*. Den *Ambassadeur* *Boreel* hadde uyt *Vrankrijk* wel van een groot, ende secreet *Desseyn* geschreven, dat hem was aan-gegeven, namentlijk, dat seker *Gouverneur* van een *Engelse* Zee-Haven hadde geprefenteert deselve over te geven, maer wierde dadelijk openbaar gemaakt, ende de *Gecommitteerde* van *Amsterdam*, met hare *Adherenten* seyden de voort-setting van dat *Desseyn* niet te begeren, om den *Oorlog* met *Engeland* niet Eenig, ende *Onversoenelijk* te maken: Maar de *Bruyd* daar het al om *Danste* was de *Acte* van *Seclusie*.

A. Doet my eens een *Sommier* Verhaal van dat *Werk*.

P. Dese sake wierde alsoo beleyd, dat *Cromwel* dese *Acte* van *Seclusie* soude eyschen; Inhoudende, dat den *Prince* van *Oranje*, ende desselfs *Descendenten* van alle *Digniteyten*, ende *Waardigheden* alhier te Lande soude zijn uyt-gelloten, ende derhalven niet tot *Stadhouder* *Capiteyn-Generaal*, ofte *Admiraal* van de Zee aangestelt soude mogen worden.

A. Wel

Spiegel der Waarheyd.

13

A. Wel wierde dat by de Respective Provintien alsoo goed gevonden, ende in-gevolgt.

P. Geenfinst, ende Cromwel was wel soo wijs, dat hy 't selve van alle de Provintien niet en pretendeerden, als wel wetende, dat 't selve gantsch geen Ingressie soude hebben, maar dese Moord wierde alleen met *Holland*, ofte om beter te seggen, met *Amsterdam*, ende de gantsche Louvesteynse Factie, separatelij gekookt, ende die hadden malkanderen by Resolutien, ende Eeden Verbonden 't selve te secreteren, ende tot dien eynde gaven sy ook affonderlij last aan de twee *Hollandse* Ambassadeurs in *Engeland*, om op haren Naam daar over met *Cromwel* te handelen, ende dat meer was, den Heere *Jongstal* uyt *Vriesland*, mede Ambassadeur in *Engeland*, mochte van die Handeling niet ter Wereld weten, maar de *Hollandse* Ambassadeurs Correspondeerden daar over alleen met haar Louvesteynse Factie, sonder daar van aan haar Hoog-Mog: hare Principalen, eenige kennisse te geven: Soo verre: dat de Heer *Jongstal* affonderlij aan haar Hoog-Mog: heeft geschreven, ende Heyliglij verklaard, dat hem noyt in 't particulier, ofte met andere Ambassadeurs; t'Samen, eenige Resolutie, Acte, ofte Verklaringe, rakende de bewuste Secluse was bekend gemaakt, veel min toe-gefunden, als mede dat hy noyt alleen, ofte met andere Heeren t'Samen, directe ofte indirecte in de voorisz. sake aldaar iets hadde verhandelt, dan wel te hebben van ter zijden vernomen, dat de andere Ambassadeurs separate Last van de Heeren van *Holland* hadden ontfangen, ende daar over op diverse tijden secrete Conferentien met den Protector hadden gehouden, 't welk hy ook naderhand by sijn rapport in den Staat heeft geconfirmeert, daar by voegende, dat de twee andere Ambassadeurs hem hadden ge-excludeert uyt de secrete Besoignes, immers dat sy dikwils by Nacht, ende ontijden, uyt-gingen, ende secrete Conferentien met den Protector, ende andere van sijn Raad gehouden hadden.

Aytzma,
8. Deel,
Fol. 117.Aytzma,
8 Deel,
Fol. 172.

A. Hoe wierde dien Handel dan gedirigeert?

P. Op den 28 April 1654. wierde hy de Raad-Pensionaris *de Wit* verhaald, dat uyt *Engeland* was over-gekomen, een saak die secreet moeste blijven, ende naar om-vrage, wierde ook goed gevonden voor de openinge van de sake Hoofd voor Hoofd Eed te doen, met op gesteken Vingeren, van dat men de sake niet soude openbaren, ende ook niet mogen seggen, dat een secrete sake was gepasseert, voor ende al-eer men soude hebben gedelibereert op den voet, ende hoe verre te secreteren: Daar op dan is verhaalt, dat neffens het Geteekende, ende Gezegelde Tractaat, een Brief van den 15 April van de *Hollandse* Ambassadeurs was gekomen aan de Staten van *Holland*, meldende dat den Protector seyde, dat de Secluse van den Prins van *Oranje* was het Interest van *Holland*, ende conform van hare Resolutie van den 28 Augusti 1653. ende dat hy al sijn vertrouwen op de genegentheyd van *Holland* hadde, ende hier over hadden de *Hollandse* Ambassadeurs, buyten kennisse van de Heer *Jongstal*, verscheyde Conferentien met *Cromwel* gehouden, ende sy schreven dan apart, dat aan deselve Acte was hangende den Vrede, of den Oorlog, ende dat den Protector sijn vertrouwen op *Holland* stelde, ende eyndelij is, naar deliberatie, ende resumptie op den 4. Mey 1654. de Acte van Secluse Gearresteert, ende Geteekent.

Aytzma,
Fol. 98.

A. Ging dat soo al eenparig door?

P. Neen 't, maar eenige Steden hebben daar tegens geprotesteert, ende haar Aan-reekeningen gedaan.

A. Lieten de andere Provintien dit soo on-gemerkt passeren?

P. Neen sy seker, maar protesteerden alle daar tegens in de Vergaderinge van haar Hoog-Mog: wel hoog, ende dier, ende hielden 't selve sijn dig tegens de Unie, ende

Aytzma,
8. Deel,
Fol. 102,
103, 126.

Aytzma,
Fol. 107,
108, 109.

over-sulks nul, krachteloos, ende van onwaardens, ja tot een eeuwigh verwijt voor Koningen, Prinzen, Republijcquen, ende Potentaten. De Heeren Gedeputeerdens van *Vriesland*, ende andere Provintien, deden door schriftelijke Memorien ter Generaliteyt aan-teekenen: 1. Dat dese snoode sake strede tegens de Unie, Vryheyd, Souverainiteyt, ende deliberatien van de andere Provintien: 2. Dat de *Hollandse* Ambassadeurs t' onrechte de voorz. separate Onderhandelinge, buyten de minste aparente necessiteyt, ende buyten kennisse, ofte consent van de gemeene Bondgenoten niet alieen, maer sonder weten van eenige Heeren in *Holland* selfs, ende alieen maar met eenige gepassioneerde Leden van de Regeringe soodanige separate Onderhandelinge, soo schadelijk, ende periculeus onder een gefabriceerde ende bedrieglijke nood trachten te effectueren: 3. Dat uyt soodanigen wreeden Baer-Moeder-grouwelijke Monsters, ofte mis-Geboorten te voorschijn soudens komen: 4. Dat men alieen overwegende de groote Meriten van 't Loffelijke Huys van *Oranje*, men soude zidderen te denken dusdanigen on-gehoorden ondank voor al het vergoten Bloed, ende genomen Goed, voor te nemenen in 't werk te stellen: 5. En was'er geen reden soo een Jongen Spruyt, met sijn-Nakomelingen soo te veroordelen, ende hem, sijne Descendenten, ende voor-Ouders, als met een Brand-yser aan te wrijven die neep, ende schande, die ook selfs ymand van een af-gebrande Conscientie niet machtig soude zija te dragen: 6. Dat den Prins was, boven sijn hooge Qualiteyten, een Ingefeten van *Holland*, de notabelste Gegoede aldaar, ende dat men naar Rechten, ende den Natuure, schuldig was sijne Ingefetenen by hare Privilegien te mainteneren, al was het ook de minste, veel te meerder ymand, aan de welke men verbonden was door soo veel genoten Weldaden: 7. Dat die van *Holland* soo doende niet anders voor hadden, als den Prins, ende sijne Descendenten uyt te roeijen, ende te dempen, daar sy als Vaders over ten Doop gestaan hadden: 8. Dat daar door t'eene-maal de Vryheyd, en de Liberteyt aan den Protector soude over-gegeven worden, ende dat sy over sulks haar Eer, ende Eed quamen te breken. Daar-omme vermaande sy seer ernstig hare Bondgenoten, om haar selfen, ende hare Onderfaten te mainteneren by de Unie, ende bezworen Eenigheyd, welke Unie den Prins ook hadde bezworen, ende dat dese Prins mede was, ende behoorde begrepen te zyn met alle sijne Descendenten in die Unie, die den Heer Prins *Willem* den Ouden, Onsterffeliker Memorie, ook hadde Geteekent, ende Bezworen, den derden Maij 1579., een Vader des Vaderlands, ende oorfake van onse Rijkdommen, Weelde, ende Vryheyd, wiens Beenderen noch by ons tot *Delft*, onder een Graff, t' sijner Eeren, ende tot een eeuwige Memorie by den Staat self gedaan, maken, wegen des selfs on-begrijpelijke, ende on-beloonlijke Diensten, begraven leggen, ende over dese on-dankbaarheyd wrake over het Land sullen roepen, principalijk over die gene, dewelke daar oorfake van zyn, welke on-dankbaarheyd God gewisselijk sal straffen aan Ons, ofte onse Nakomelingen: Wat duukt u, was dit geen Taal die *Amsterdam*, ende de gantsche Louvesteynse Factie hadde behooren tot reden te brengen, ende welkers Waarheyd door alle de Historien eendrachtelijk word bevestigt, ende men haalde door dit werk den Keur-Vorst van *Brandenburg* mede aan den hals, die daar over ook een seer krachtige Missive op den 8 Mey 1654. schreef.

Aytzma,
Fol. 105.

A. Mochte dit noch niet helpen, ofte *Amsterdam*, ende de Louvesteynse Factie van soo een opset diverteren.

Aytzma,
Fol. 111.

P. Ter contrarie, het verbitterde, ende nimeerde haar des te meer, ende sy schreeuwden die Motiven voor injurieuse investiven; calomnien, ende on-Christelijke imprecation uyt, noemende die van *Vriesland* on-geciviliseerde Menschen: Ende
die

Spiegel der Waarheyd.

15

die Aëte van Seclufie moft fijn voort-gang hebben , al fouden alle die Provintien 't onderfte boven zijn gekeert , want den Oorlog was daar-omme begonnen , ende als die van *Haerlem* , *Leyden* , *Alkmaar* , *Enkhuysen* ende *Edam* , in de Vergaderinge van *Holland* haar ook feer tegen het werk van de Seclufie , door Contradictien , ende Aenteekeningen signaleerden , foo wierde op den 20 Junij 1654. , door de voorfz. Factie een Brief aan haar gefchreven , ende verhaalt , dat men die Aëte hadde gegeven uyt een preffante nood , om het liefelijk effect van de Vrede te verkrijgen , verloekende dat de voorfz. Aanteekeningen , uyt de Notulen mochten worden gelicht , haar verfekerende dat God de Heere hare rechtvaardige Sake , ende op-rechten Handel (foo fy het noemden) fijn Zegen niet en foude onthouden.

A. Hoe behaagde doch *Amsterdam* de Aëte van Seclufie , ende de Vrede daar by gemaakt ?

P. Uyttermaten : 't welk fy ook wel betoonden , als fy , boven alle andere Steden , uyt-ftaken in de Vuuring over defe fchoone Vrede met *Cromwel* gemaakt , want die was foo Magnifijcq , dat geen Stad daar by te paffe quam , ende om te toonen dat fy een sonderling behagen daar in fchiepen , foo hadden de Burgermeesters , buyten gewoonte , aan alle de Predikanten aldaar (die ontrent 26 in getale waren) elk een Vaatjen van 32 Mingelen Wijn doen bestellen , om haar eens vrolijk te maken , want den Prins buyten Boort , nu mocht het daar op ftaan.

A. Hoe wierd dit werk al-omme op-genomen ?

P. Op Wagens , ende Schuyten wierd van 't werk van de Seclufie feer odieufelijk gefproken , ende opentlijk in de Vergadering was die van *Holland* verweten , dat fy hadden gedaan tegens de Unie , tegen Eed , tegen Eere , dat fy waren Bond-brekers , dat fy de dier-gekochte Vryheyd hadden verkocht , aan den Protector , dat fy den Prins fochten te dempen , ende te vervolgen.

A. Ik fie wel dat dit werk niet heel pluys geweest is , maar ik wilde noch wel wat klaarder redenen hebben , dat *Cromwel* tot de Aëte van Seclufie door die van *Amsterdam* , ofte de Louvefteynse Factie aan-gefet was.

P. Al-hoe-wel dit uyt 't voor-gaande genoeg kan blijken , als accorderende met de publijke Resolutien , foo fal ik niet te-min u noch ten overvloede defe vijf on-weder-leggelijke redenen geven : 1. Dat defe Aëte van Seclufie accordeerde , ende conform was met een Resolutie van die Factie , op den 28 Augufli 1653. genomen , daar by verftaan was geen Stadhouder noch Capiteyn-Generaal te maken : 2. Dat fy tot een pretext namen den nood , die haar daar toe quansuys bracht , daar geen de minfte nood was , ende alle de andere Provintien liever in Oorlog wilden continueren , als foo een Lache , ende vuyle Aëtie begaan : 3. Dat die Handeling alleen tuffchen *Holland* , ende den Protector affonderlijk , buyten kenniffe van de andere Provintien , gedreven wierd , ja sonder weten van den derden Ambaffadeur *Fongstal* : 4. Seer klaarijk , ende on-wedersprekelijk bleek daar uyt , dat den Protector foodanige Aëte van de andere Provintien niet eens en eyschre , maar alleen van die van *Holland* , wel wetende dat hy by de andere niet foude hebben geobtimeert , wat kan men klaarder teekenen van Collufie hebben , want by aldien dit uyt de Koker van den Protector was gekomen , ende dat hy sonder foo een Aëte geen Vrede foude hebben willen maken , hy foude voorfeker defelve Aëte foo wel van de andere Provintien , als van *Holland* privative gevordert hebben , daar hy sonder dat niet bewaart en was : 5. Als defe vervloekte Aëte door het Reftabliffement van den Koning van *Engeland* in den Jare 1660. geen meerder effect konde hebben , ende die Factie echter den Prins van *Oranje* willende Secluderen , hebben fy in den Jare 1667. het eeuwige Edict gemaakt , zijude in effecte een renovatie

van

Aytzma ,
Fol. 122,
123, 124.

Aytzma ,
Fol. 114,
115.

Aytzma ,
Fol. 217.

van de voorsz. Acte van Seclusie, soo dat daar uyt klaarlijk af te nemen is, dat al war de Acte van Seclusie van den Prins raakt, in de Amsterdamsche Winkel, ende van de Louvesteynsche Factie, gesmeed is, als hebbende van tijd tot tijd op de Seclusie van sijn Hoogheyd gepractiseert.

A. Dat is nochtans vlak tegens het Arminiaanse Geloof, want dat en wil de Kinderen niet verwerpen, eer sy goed, ofte quaad gedaan hebben, ende dit geschiede nochtans aan den Prins van *Oranje* in de *Wieg* leggende?

P. Ja sy wisten van geen Geloof, maar sochten haar Passien, ende Interessent alleen uyt te werken, al soude het gantse Land versinken, ende dit is dan de eerste Obligatie die ons Vaderland aan de maximen van *Amsterdam*, ende de Louvesteynsche Factie heeft, maar het en is daar by niet gebleven, want dese onderwerpinge maekten *Cromwel* soo moedig, ende op-geblafen, dat het geheele Christenrijk geen Huys met hem wist te houden, als siende dat hy een Natie, als de onse, in soo een oogenblik tijds 't onderhadde gebracht, die soo lange Jaren tegen den machtigen Koning van *Spanjen* Geoorlogt, ende doorgaans Victorieus geweest was.

A. Soo ik het begriip, soude *Amsterdam*, ende de Louvesteynsche Factie, *Cromwel* op den Troon gesteld, ende Redoutabel gemaakt hebben.

P. Wel te recht, hadde hy daar van ook niet verferkt geweest, hy soude noyt gedacht hebben tegens de Geunieerde Provincien te Oorlogen, want sijn sake doemaals in *Engeland*, daar na niet gesteld was, als zijnde noch maar in de Geboorte, ende werks genoeg hebbende om sijn selven te stabilieren, ende het Rijk van *Engeland* in Ruste te brengen, want het Bloed van den Koning van *Engeland* noch warm, ende van sijn handen noch niet af-gewassen was: Ende nu wierde desen Signoor soo trots, dat hy de Brieven van andere Koningen die hem Intituleerden, *mon Cousijn* on-geopent te rugge sond, ende het daar toe bracht, dat sy moesten schrijven, *mon Frere*, zijnde de Koningen niet anders gewoon malkanderen te qualificeren.

A. Ik hoor wel *Cromwel* was nu onder den Tijtel van Protector, Koning van *Engeland*, ende *Amsterdam* met hare Factie, onder pretext van Leden van den Staat, Stadhouders van *Holland*.

P. Gy begint op den rechten weg te komen, daar is hoop tot u Bekeeringe: Luyf-tert maar voort naarstig toe. Dese Wolf nu alsoo in de Amsterdamsche Schoot met lekkere Spijse op-gequeekt zijnde, begon sijn Moer al te bijten, want doen begonnen sijn speculativen te loopen om onse Commercie te ruïneren, ende deselve in sijn geweld te brengen, tot dien eynde stookte hy den Oorlog tusschen *Zweden*, ende *Polen*, soo om onse Koopmanschap te bederven, als om ons ten minsten, tot conservatie van deselve Koopmanschap mede in dien Oorlog in te wickelen; ende alsoo 's Lands Geld te verquisten, waar-omme den Staat genoodsaakt was in den Jare 1656. een Vloot van 40 Schepen toe te rusten, ende deselve, nevens ontrent 3000 Man Land-Militie na *Dantzic* te senden, ende dat noch na den sin van *Cromwel* niet genoeg zijnde, Liet daar noch uyt-spruyten een tweeden Oorlog tusschen *Zweden*, ende *Denemarken*, al-waar de *Zweden* soodanige Progressen deden, dat wy genoodsaakt wierden in den Jare 1658. een notabel Secours van Militie binnen *Coppenhage* te senden, ende daar-en boven wederom een Capitale Vloete van in de 40 Schepen te Equiperen, ende deselve, nevens het Voet-Volk mede derwaards te doen gaan, dewelke met de *Zweedse* Vloete in October des selven Jaars tot een Zeelag quam, waar inne ten weder-zijden vele Schepen, ende Volk bleef: In den Jare 1659. moeste den Staat noch wederom een nieuwe Vloete, mede wel van 40 Schepen toe-rusten, ende onder den Vice-Admiraal *de Ruyter* ten selven sine na de *Zont* met éénige Land-Militie senden, daar tegens *Engeland* mede

een

Verwarde
Europa,
Fol. 122.

Aytzma,
8 Deel,
Fol. 420.

Aytzma,
9 Deel,
Fol. 120.

Aytzma,
9 Deel,
Fol. 415.

Spiegel der Waarheyd.

17

een Vlotte van meer dan 40 Schepen tot hulpe van *Zweden* heeft gevonden, die daar op een geruymen tijd onse Vlotte bleef observeren, om in tijd van nood de *Zweden* te seconderen, ondertusschen wierder den eenen 200sten penning voor, ende den anderen na, geheven tot onderhoudingen van onse Vloten, ende Militie, dat was noch het minste, maar *Cromwel*, hadde den Koning van *Zweden*, ende ook den *Cardinaal Mazarin* in *Vrankrijk* aan de Hand gekregen, die te samen Accoord hadden gemaakt, om onse Provincien, nevens het geheele Christenrijk te incorporeren, ende onder haar Driën te verdeelen, te weten *Duytsland*, ende *Spanjen* soude voor *Vrankrijk* geweeft zijn, *Denemarken* ende *Polen* voor *Zweden*, ende de *Nederlanden* voor *Cromwel*, ende voor soo veel de eene Partage wat Avantagieuser mochte zijn, als de andere, dies-aangaande souden sy malkanderen vergoedinge hebben gedaan.

Verwarde
Europa,
Fol. 122,

A. Soude dat waar zijn mijn goede Patriot?

P. Dir is de Wereld-Wijse van die tijd niet allen wel bekend, maar den Koning van *Zweden* en onthield sich niet 't selve openlijk tegen verscheide Persoonen te vanterende ende *Cromwel* begonde doorgaans sulken Taal te voeren, gelijk of wy al-reede sijn onderhoorige Slaven waren.

A. Maar hoe raakten wy uyt die zwaarigheyd?

P. Het schijnt dat God de Heere ons doen-maal noch niet wilde verlaten, maar gelijk hy ons door het wijs beleyd van de Princen van *Oranje*, als zijde Instrumenten, van het Spaanse Jok hadde gereddet, soo begonde dien selven God ons lieve Vaderland, door *Amsterdam*, ende de Louvesteynse Factie in dese groote on-gelgentheyd gebracht, met loutere Miraculen te adfisteren, ende tot dien eynde de Hoofden van onse Militie, nu hier, ende daar met 's Lands Vlotte zwevende, aan te moedigen dat sy souden Landen op 't Eyland *Funen*, ende sien wat God dan vorder soude gelieven te geven, 't welk sy ook door puur Miracul, tegens de opinie van alle de Wereld, ende maximen van Oorlog, gedaan hebben, daar-inne dien Manhaften *Buat* (die naderhand soo qualijk geloont is) sich als een couragieus Voorganger betoonde, springende de eerste uyt de Boot in 't Water, ende gaande tegen den Vyand aan, die drie-maal sterker als onse Troupen zijnde, op het Strand voor *Cartemunde*, de onse slonden in en wachten, ende onse aan-komende Militie, sonder eenig verlies van de hare souden hebben kunnen juguleren, ende vermoorden, want de onse, nevens haar Geweer, nat, ende in 't Water zijnde, ja ten deele aan-zwemmende, ende den Vyand droog, ende in volle Geweer op het Land staande, hadde de onse, als Schapen ten Offer komende, kunnen slachten, ende aan haar Koning sacrificeren, echter, buyten menschelijke aparentie, gaf God een verflagentheyd aan de *Zweden*, die haar Post verlieten, ende de onse, genoegsaam sonder tegenweer, lieten Landen, als wanneer sy noch in haar macht hadden om de onse, als verdroncken, ende weer-loofse Katten dood te slaan, doch sy namen voor die tijd de vlucht: weynig daar na vervolgde de onse mette Geallieerde de *Zweden*, die genoodsaakt wierden Slag te leveren, 't welk sich in 't eerste seer droevig liet aan-sien, na-de-maal de Cavallerie van onse Geallieerde al t'eene-maal was geslagen, als wanneer 't Voet-Volk van desen Staat, sonderling door de Piecken, de Baralje herfelde, ende de *Zweden* totaliter sloegen, het geheele Leger soo dood, als gevangen in haar Macht bekommende, gelijk als wy ook voort het geheele Eyland *Funen* weg-namen: Waar op volgde dat den Koning van *Zweden* korts daar na in Februarij 1660., quam te sterven, na dat *Cromwel* in September 1658. was Overleden, ende op dat *Mazarin* geen ontrouw Med-gezel aan sijn twee Confraters soude schijnen te zijn, volgden in Maart 1661. op de hielen, soo dat dese drie Land-meters, die het geheele Christenrijk onder malkanderen hadden verdeelt,

deelt, in soo korten tijd veranderden, ende Plutos Rijk gingen bestormen, ende hoe sy dat nu verdeelen, bekommeren wy ons weynig mede, door dien voor ons Land genoeg was, dat wy door Godes voorzieninge, uyt soo een groot Pericul, ende oogschijnlijk Ondergang verlost waren. Dit is dan de tweede Obligatie, die ons Land aan *Amsterdam*, ende de Louvesteynse Factie heeft, ende het tweede Teeken van die Vryheyd die sy doorgaans protesteerde ons te willen toe-bringen.

A. Ik hebbe wel gehoord dat ontrent die tijd ook een goede kans, ontrent den Bisschop van *Munster* verkeken is, doet my daar eens een Verhaal van:

P. Dat is waar, want als den voorsz. Bisschop in den Jare 1659, de Stad *Munster* met Militie quam infesteren, ende alle hare Privilegien wilde violeren, soo klaagde de Magistraat daar over niet alleen aan desen Staat, maar versochten des Staats Guarnisoen binnen haar Stad, ende souden die Besettingen tot haar eygen kosten daar-inne onderhouden hebben, ende sulks soude die Stad t'eene-maal onder de Protectie van den Staat gebleven zijn, als men dat hadde geaccepteert, soo souden de Tanden van den Bisschop gebroken geweest zijn, ende wy hadden geen drie Oorlogen in den Jare 1664, 1665, ende 1672, van hem te verwachten gehad, maar sulke Avantage wierde door *Holland*, ofte wel door de voorsz. Factie al mede af-gewesen.

A. Maar segt men eens, wat voor Huys hielden ondertusschen *Amsterdam*, ende den Pensionaris *de Wit* in *Holland*, ende de Provintien?

P. Die en dochten niet eens om den Dienst van 't Land te beyveren, maar sy hingen al haar sinnen daar aan te kost, om alle de Magistraats-Persoonen tot haar Factie te trecken, den eenen daar toe met beloften persuaderende, den anderen daar toe met Officien voor hem, ofte sijne Vrienden koopende, ende den derden daar toe met dreygementen van Excommunicatie, als andersints, dwingende, makende haar alsoo Meester van de Regeringe, het mochte met het Land gaan soo het wilde.

A. Doe nu de Koning van *Engeland* in den Jare 1660. herstelt wierde, wat voor Contenance hielde als-doen de voorsz. Factie?

P. Terstond veranderden sy ook van *Maximen*, want of al schoon den Hoog-gedachtsten Koning van *Engeland* alle teekenen van Affectie tot desen Staat toonde, ende haar sijne Vriendschap, ende Alliance liet aan-presenteren, soo sochte die Factie nochtans niet anders als quaad zaad tusschen beyde de Natien te zaijen, ende der selver Gemoederen tegen den anderen op te setten, ende gelijk men van te voren, als'er een Vyand van de Prins van *Oranje* in *Engeland* regeerde, in alles de Vriendschap van *Engeland* sochte, ende het gantsche Land genoegzaam aan hem op-offerde, soo was nu het contrarie Intrest van die Factie, om met *Engeland* in een gedaurigen on-rust te leven, om dat de Koning van *Engeland*, Oom van de Prins, die Factie niet soude konnen hinderen, ende om den Koning van *Engeland* ter degen te tergen, had men in *Holland* een prohibitive Resolutie genomen om geen Recommandatien van *Engeland* aan te nemen: Ende alsoo wierden alle bedenkelijke Querellen op-gefocht. Doch sy meenden haar oogmerk niet te konnen bereyken, of daar moeste wederom een nieuwen Oorlog op-rijzen, ende of daar door wederom veel Bloed vergoten, en de Ingesetenen bedorven souden worden, Schabaat, dat most'er even-wel op staan, dat was in 't Jaar 1652, ende 1653, om deselve redenen ook wel geschied, ende dat most een Politicq sich niet ontsien, gelijk als dan eyndelijk dese gistingen wederom in den Jare 1665. tot een rupture, ende bloedigen Oorlog, tusschen beyde de Natien quamen uyt te bersten. Ende of schoon door den Engelsen Resident in een Conferentie met den Pensionaris *de Wit* wierde gepresenteert alle de Pretensien van *Engeland* voor 3 a 4 Tonnen Gouds te quiteren, ende over-sulks voor soo een kleyne Somme sulken

Bloe-

Aytzina,
9 Deel,
Fol. 572,
573.

Aytzina,
II Deel,
Fol. I.

Aytzina,
II, Stuk
van het
II Deel,
Fol. 1375.

Aytzina,
10 Deel,
Fol. 416.

Spiegel der Waarheyd.

19

Bloedigen, ende kostelijken Oorlog voor te komen, soo hadde dat nochtans geen ingang, ende *de Wit* antwoorde met dese woorden, al konde ik den Oorlog van *Engeland* voor een dubbelde Stuyver af-kopen, soo soude ik dat niet doen, want wy begeeren geen tributarisen van *Engeland* te zijn, ja eenige lieten rond uyt verluuden dat sy liever Oorlog met *Engeland* begeerde, als Vrede, schoon men die om een Stuyver konde kopen, geheel anders als ten tijde van *Cromwel*, doe seyden sy, men moet *Engeland* te Vriend hebben, al regeerde de Duyvel aldaar: Den Resident repliceerde daar op, in dese Termen, soo mach men het dan wel den particulieren Oorlog van *Fan de Wit* heeten, scheidende alsoo on-verrichter saken. Hier mede ging het wederom op een Oorlogen ende Slaan, het Bloed dat in dien Oorlog wederom op nieuws vergoten, ende deschade die soo aan Oorlogs-als Koopvaardy-Schepen van onse zijde geleden is, kan nauwlijks met de Penne uyt-gedrukt worden, want in de eerste Zee-Slag, den 13 Junij 1665. voor-gevallen, zijn in de twintig van onse Capitaalste Oorlog-Schepen door den Vyand verbrand, genomen, of in de grond gefchoten, daar onder ook den Admiraal *Opdam*, ende voorts de geheele Vloot in confusie gebrächt, ende of men doen noch al wel tot een Vrede met *Engeland* konde komen, gelijk den Heere *Goch*, Ambassadeur van desen Staat in *Engeland*, genoeg in de mond gegeven wierd, die daar-omme verscheyde malen permissie hadde versocht om een reysje herwaards te doen, dat hy hadde saken van importantie voor te stellen, soo opiniereerde echter *Amsterdam*, met die Factie daar tegen aan, want sy vreesden, gelijk *Aytzma* verhaald in sijn tweede Stuk van het elfde Deel, Fol. 10, 16., dat'er dan met eenen gesproken soude worden om sijn Hoogheyd alhier tot de hooge Digniteyten van sijn voor-Vaderen te herstellen: De Gedeputeerdens van de Provincie van *Over-Yssel* hadden ook wel voor-gelassen sijn Hoogheyd te versoeken, om met een honorable Character na *Engeland* te gaan, ende aldaar van de Vrede te handelen, 't welk daar toe wel een aparent middel was, doch dat was *Amsterdam*, ende de voorsz. Factie al mede on-aangenaam, als *Aytzma* aldaar verhaald: Ja den Pensionaris *de Wit* seyde opentlijk, dat hy liever alle de Ingefetenen van 't Land tot Hutspot wilde laten backen, als sijn Hoogheyd tot een Ambassade versoeken, ende employeren: Dit Spul moeste dan ter degen uyt gespeeld worden, ende den Pensionaris *de Wit* soude de Engelse selfs te keer gaan, al hadde hy schoon geen kennisse ter wereld van Zee-Saken, ja selfs de Zee niet konde verdragen, waar-omme een nieuwe Machine, in plaats van een Ledekant moeste gepractiseert worden die soude hangen, ende sich door eenige Bollen, na de bewegingen van de Zee, voegen, ende daar op soude desen sellen Zee-man rusten, hy wiste dan op hem, ende den Heere *Huygens*, in 't laatste van Julij 1665. een Resolutie van haar Hoog-Mog: uyt te werken, daar by sy tot Volmachten op de Vloote wierden gecommiteert, niet-tegenstaande *Zeeland* daar tegens protesteerde, ende oordeelde, dat het Beleyd van 's Lands Vloote behoorde gelaten te werden aan de ordinaris Hoofd-Officieren ter Zee, dat de Volmachten in die Saken on-ervaren waren, ende dat dit ook was het selve, ofte ten minsten een equivalent van te zijn Kapiteyn- ende Admiraal-Generaal ter Zee.

A. Soo presenteerde dan *de Wit* de Plaats van sijn Hoogheyd.

P. Ja hy doch, ende daar op ging in Augusto soo een considerabile Vloot, van on-trent de honderd Schepen wederom in Zee, onder het Opper-Commando van soo een Zee-Held, die sich als een Prince Geequieert, ende uyt-geruust hadde: Ik meene dat het doen, soo oyt van nooden was, den Hemel om Miraculen, voor dese Vloote te Bidden, als bebbende soo een blind Leyds-Man, doch het gelukte op sijn beste, want als desen Admiraal-Generaal *de Wit* nu een tijd lang op sijn Ledekant, met

Aytzma,
II Deel,
Fol. 269.

Verwardes
Europa,
Fol. 262.

Aytzma,
II Stuk
van 't II
Deel, Fol.
765, & seq.

Aytzma,
2 Deel van
't II Stuk,
Fol. 1015,
1020, 1021.

Aytzma,
't voorz.
Deel, Fol.
967, 968,
975.

's Lands Vloote in Zee hadde gezwermt, soo is hy eyndelijk in 't begin van November wederom t' Huysgekomen, soo wijs als hy uyt-gegaan was, want men hadde geen Vyand gesien, die sy ook aan een verkeerden Oordt gesocht hadden, behalven dat sy drie Engelse Vissers hadden genomen. Ende alsoo voor die tijd, de voorsz. Honorable Zee-charge af-leggende, begonde de Policie wederom in roeren te stellen, die sijn Neef *Vivien*, doen-maals Pensionaris van *Dordrecht*, ondertusschen in sijn absentie waar-genomen hadde.

A. Maar waar quam het Geld tot desen Oorlog van daan?

P. Uyt de Arme Gemeente, ende *Holland* munte nu in 't furneren van Penningen boven anderen uyt, met het confenteren van den 200sten penning twee-maal in een Jaar, ende daar-en-boven noch een halve Verpondinge, men stelden ook op een Extraordinaris Haartstede-Geld, ende men verhoogde 't Recht van 't kleyn Zegel, ja men bedacht nieuwe Impositien, die ten tijde van den Spaansen Oorlog noyt in-gevoert waren, als van dat schoone Passagie-Geld.

A. Nu verwondere ik my niet meer, want nu sie ik dat wy doen de Dood-steken al hebben gekregen, daar wy nu noch dagelijks aan Quijnen, ende den eenen voor, ende den anderen na aan Sterft: Maar wat passeerde doch al te Lande?

P. Daar had men eerst in den Jare 1664. met den Bisschop van *Munster* een Oorlog over de *Eyler-Schans*, die Prins *Willem van Vriesland* met een formeel Leger van den Staat, uyt de Klauwen van den Bisschop moste rucken, ende In-nemen: Ende daar na in den Jare 1665. dede den selven Bisschop ons een nieuw Spook aan, 't welk men mede al een Oorlog noemde, desen Bisschop brachte dien Grooten Krijgs-Held *Jan de Wit* in sulken Alarm, (hoe-wel alle Rechtsinnige Menschen seyden, dat men van een Muys gebeten wierd: Dat hy Auxiliare Troupes van den Koning van *Vrankrijk* moste verfoeken, die den Generaal *Pradel*, met ontrent de ses duysend Man ons tot Secours, (soo het genaamd wierd) toefond, ende de eenigste hulpe, die wy daar aan hadden, was, dat sy over-al, waar sy Legerden, allerley Foules aan-rechten, geweld.ende allerhande on-gehoorde Moedwilligheden pleegden, Vrouwen Schoffierden, leggende het Roggen-Brood in plaatse van Turf aan 't Vuur, nemende de Soetelaars de Waren af, sonder betalen, ja ageerden, als openbare Vyanden, ende te *Deventer* hadde by-na de geheele Stad, ende ons Guarnisoen met de Franfen in een Bloed-bad geraakt, alsoo sy den Commandeur, ende Wachten met openbaar geweld forceerden, soo dat men haar met de Wapenen moste resisteren, ende twee onder de Voet Schieten, ende of haar Hoog-Mog: daar over al aan *Pradel* by Mistive klaagden, soo bleef sijn Volk echter in die Foules al continueren, sonder den Bisschop eenig af-breuk te doen, ja aan den Koning selfs wierde daar over geklaagt, doch geen ordre gestelt, ter contrarie verleende *Pradel* *Sauvegardes* aan de Ingefetenen van *Munsterland*, ende den Bisschop tracteerde wederom de Franse Gevangenen seer wel.ende liet haar sonder eenig Randsoen los: Dat meer is, *Pradel* begeerde geen Belegeringe tegen den Bisschop te doen, hoe-wel men *Boekholt* seer lichtelijk hadde kunnen In-nemen, maar hy sprak niet anders, als van in de Winter-Quartieren te gaan, soo dat alle Arme Ingefetenen God baden om sulken Secours quijt te zijn, dat niet en quam om den Bisschop te resisteren, maar om sijn Land te behouden en ons Land uyt te Plonderen, ja de Ministers van den Bisschop lachten ons mee het Franse Secours uyt, na-de-maal sy seyden aan de andere zijde Geld van *Vrankrijk* te ontfangen, en Leest daar van ook den Autheur van 't *Verwardde Europa*, Fol. 139, 140. die het ook een Collusie tusschen *Vrankrijk*, ende den Bisschop noemd, gelijk ook effectivelijk de Militie van den Bisschop met Franse Munte ende Pistolen betaalt wierd: In-voegen uyt de *Contenance*, ende maniere van doen geconcludeert wierde, dat het Secours.

Aytzma,
II Stuk
van 't II
Deel, Fol.
992, en
999.

Ibid.
Fol. 807.
13 Deel,
Fol. 187.
188.

Aytzma,
II Stuk
van 't II
Deel, Fol.
1375.

Ibid.
Fol. 1059.

Ibid.
Fol. 1377.
1386.
item 12
Deel, Fol.
233, 234.
Ibid.
Fol. 1386.
Ibid. Fol.
192, 194.
ende ver-
warde Eu-
ropa Fol.
140.

Aytzma,
II Stuk
van 't II
Deel, Fol.
1059.
item 12
Deel, Fol.
189.

Aytzma,
12 Deel,
Fol. 1059.

Spiegel der Waarheyd.

21.

Secours was gekomen, niet om ons te Seconderen: Maar om den Bisschop te Salveren: Ja de Vrome Patriotten sagen doen al te gemoet, dat dit Franse Secours nergens anders om was geinventeert, als om ons Land, ende Steden te Spionneren, ende grondig te leeren kennen tegens een toe-komende Oorlog, die sy doen al met *Vrankryk* te gemoet sagen, ende daar-omme bestond 't voorz. Secours ook meest uyt Gequalificeerde Edel-Luyden van *Vrankryk*: Dit mocht men maar soo onder den duym gissen, ende murmureren, maar die van dese zwarigheyd opentlijk wilden reppen, wierde te *Vuur*, ende te *Zwaard* vervolgt: Want men moeste *Vrankryk* te Vriend hebben.

A. Docht men noch niet om Vrede met *Engeland* te maken?

P. Soude men wel: Ter contrarie, men Ruffe wederom een Vloote uyt in den *Jare 1666.* sterker als oyt te voren, die dan ander-maal in *Juny* met de *Engelse Vloote* seer furieus, vier dagen aan den anderen sloeg, doch met verlies ten weder-zijden van veel Schepen ende Volk: Korts daar na wierde de Vloote op nieuws Geequippeert, ende weder in *Zee* gefonden, dewelke op het leste, mids de *Indispositie* van den Lt. *Admiraal de Ruyter*, wederom door dien *Ouden Zee-Held*, den *Pensionaris de Wit*, Gecommandeert wierd, doch en rechten, als voor desen, niet met allen uyt, maar ons ontmoeten in de *Maand van Augusto* des selven Jaars noch een ruineus on-geluk in 't *Vlie*, alwaar de *Engelse* ontrent *150* *Koopvaardy-Schepen*, met allerhande *Goed* geladen, *Verbranden*, de schade daar van wierde wel op *12* *Millioenen* gerekent, verre verschelende van die vier *Tonnen-Gouds*, daar voor *Jan de Wit* den geheelen *Oorlog* hadde kunnen aan een kant leggen.

A. Dit doet sich seer slecht op, maar was niet geaccordeert, dat *Vrankryk* ons ook met een *Vloot* Schepen tegens de *Engelse* soude adfisteren?

P. Dit was alsof wel geconvenieert, ende *Vrankryk* hadde ook een *Scheeps-Vloote* laten *Toe-rusten* onder het *Commando* van *Duc de Beaufort*, die dan hier, ende daar in *Zee* zwermde, sonder sich oyt met onse *Vloote* te *Conjungeren*, al schreef men daar dagelijks over, ende dan was die *Vloote* hier, ende dan daar gesien, op het leste liep het tot een openbare bespottinge uyt, namentlijk, dat die *Vloote* was in *Zee* gebracht, om de *Princesse d'Aumale* na *Poortegaal* te transporteren, ende dat *Exploict* gedaan zijnde, soude sy by onse *Vloote* komen, 't welk *ad Calendas Graecas* soude zijn: Ende dat was noch het minste, maar wy hadden daar-en-boven *10 a 12* van onse *Capitale Oorlog-Schepen* na *Duc de Beaufort* gefonden, om hem met dese te meer verskertheyd, ende sonder pericul van de *Engelse*, door het *Canaal* by onse *Vloote* te brengen, ende die *Oorlog-Schepen* mosten al mede met de *Princesse d'Aumale* slenteren, die ons andersints wel te passe gekomen soude hebben, alsof wierden wy van *Vrankryk*, soo te *Lande*, als te *Water* opentlijk uyt-gelagchen, ende bedrogen, ende hier aan wilde *Amsterdam*, ende de *Louvesteynse* *Factie* noch geen leed sien, ende seyden dat sy wel wisten hoe sy met *Vrankryk* ronden, gelijk ook de uyt-komst van onse *Tragædie* wel geleert heeft.

A. Dit en konde niemand, sonder part, ende deel aan die malitie te hebben, alsof laten passeren.

P. Het is een *Oud spreek-woord*, *daar helpt Kaars noch Bril, als den Uyl niet sien en wil*, ende als sy noch al van natuuren *Blind*, ende *Dom* geweest waren, soo wierden de schellen van haar *Oogen* immers wel gelicht, door het *Advys* van *Monfieur de Lionne* aan den *Koning van Vrankryk* gegeven, ende met den *Druk* gemeen gemaakt, in-voegen als hier volgt:

Ayztma,
II Stuk
van 't 11
Deel, Fol.
1034.
2^e seq.
12 Deel,
Fol. 13.
en Fol. 323.
Ibid. Fol.
344, 345.
346, 347.
en Fol. 102.

Ayztma,
12 Deel,
Fol. 335,
543, 581.
584, 594
595, 596
598, 599.
600, 613.
13 Deel,
Fol. 281,
284.
12 Deel,
Fol. 604.

Aytzma,
12 Deel,
Fol. 583.

DE tegenwoordige Constitutie van de Uytlandse saken eyscht niet anders, *Sire*, van de Koninglijke voorsichtigheyd van U Majesteyt, als dat sy retardeerde voor eenigen tijd den Oorlog met *Spanjen*, den Krijg die ontstaan is tusschen Engeland, ende de Vereenigde Provintien, is de beste occasie die men soude kunnen wenschen, die de Goddelijke Voorzienigheyd doet wasschen aan U Majesteyt, niet alleen om de selve te maken Arbitr van de Differenten, tusschen de twee Natien, waar op dat sy de selve mogen Uyt-putten met weynig Onkosten, (als zijnde de eenigste Machten die kunnen, ende behooren haar te Engageren tot de Bescherming, ende Verweering der Spaanse Nederlanden) ende de selve redigeren tot sulken staat, dat sy het niet kunnen doen, ook wanneer sy wilden: By aldien U Majesteyt maar beliest te Fomenteren desen Oorlog, op dat sy daure: De Engelse sullen haar vinden geobligeert aan te soeken de Alliance, ende Vriendschap van U Majesteyt, ende de Vereenigde Provintien sullen dependeren van U wille, als van nooden hebbende Uwe Adssistentien, ende beyde sullen vervallen zijn tot de on-mogelijkheyd van sich te opposeren tegen de Gerechtighe Deseyns van U Maj: Maar by aldien U Maj: iets onder-neemt tegen de geseyde Provintien buytens tijds, ende al te prematuur, voor dat U Maj: verlekert zy dat de krachten van die twee Na-gebuuren gantschelijk zijn neder-geslagen, U Majesteyt sal sien het Theater verandert in een oogenblik tijds, ende dat die selve forces, die haar althans employeren tot haar onderlinge ruïne, sullen sich vereenigen door het motijf, ende maxime van een machtiger ende hooger Interest tot Defentie van dat gemeene Bolwerk. Het sal zijn een trek van groote voorsichtigheyd, *Sire*, haar te laten ageren, ende sich destrueren onder haar self, het Spel van verre aan te sien, ende het vuur konstelijk aan te Blasen, groot gerucht, ende bohay te maken tot defentie van de Hollanders, onse Geallieerden, haar van tijd tot tijd troostende met eenige kleyne Adssistentien, ende haar laten al den last van den Oorlog op den Hals, tot dat U Majesteyt haar sie in staat van sich niet langer te kunnen opposeren tegens de Conquesten die U Majesteyt in sijn Geest heeft geformeert. 't Geen meest te vreesen staat, *Sire*, in dese verwachtinge, dat soude zijn een Ligue, ende Confederatie van *Engeland*, ende *Zweden* met het Huys van *Oostenrijk*, waar toe de Hollanders selfs wel mochten Inclineren, ende de andere Noordse Princen, de ervarendheyd van de voorgaande tijden, ende de kennis van de tegenwoordige Obligeren my, *Sire*, te Verklaren in alle ingenuiteyt dat'er niet meer Fataal aan dese Kroon soude kunnen gebeuren, als foodanige Ligue ende vereeninge.

A. Hebbe ik niet noch wel gehoord, dat'er een Monsieur *La Barre* met 13 Lichte Franche Schepen, was Geconjungeert met 4 Zeeusche Oorlog-Schepen, onder den Commandeur *Abraham Krijnsen*, ende dat die, ontrent het Eyland *Nieves*, de Engelse Zee-macht Rencontrerende.

Aytzma,
13 Deel,
Fol. 291.

P. Dat is waar, maar het Gevecht daar tegen begonnen hebbende, na dat sy elk-anderen voor de eerste-maal gepasseert waren, soo quiteerde de Franse schandelijk de Batailje, ende liepen naa 't Eyland *St. Christoffel*, verlatende alsoo Schelmachtig den voorfz. Commandeur *Krijnsen*, die sich niet-te-min wacker Weerde, ende door de Engelse heen Sloeg, die hem ook moften verlaten.

A. Wat sal men dan van desen handel gelooven?

Verwarde
Europa,
Fol. 140.

P. 't Gunt den Historie-Schrijver seyd, namentlijk, dat den Koning van *Vrankrijk* de Staten om den Tuyn sochte te leyden met een geveysde Declaratie van Oorlog tegen Engeland, belofte van Adssistentie met sijn Vlote onder Duc *de Beaufort*, ende toefsegginge van eenige Auxiliare Troupen, tegen den Bisschop.

A. Ik

Spiegel der Waarheyd.

23

A. Ik verlang al om het eynde van dese Bloedige , ende bedroefde sake te hooren.

P. Gy moet noch wat patientie hebben, ende eerst noch een sprong van de Ruwaard de Wit sien: De Ingesetenen brachten vast lustig verdubbelde 200ste penningen op, ende gaven al wat sy mochten, ende men soude in den Jare 1667. noch wederom een Considerabelder Vlote, als oyt voor desen, in Zee laten loopen, ende hier over soude een Cordaat ende standvastig Man van Kennis, ende Beleyd, uyt de Hooge Regeringe, als Generaal, ende Volmachtigde van den Staat, Commanderen, ende dit soude *Gornelis de Wit*, Ruwaard van *Putten*, Broeder van den Raad-Pensionaris, zijn, die soude nu den Baars Gallen, onder sulken treffelijken Titul van Staat, ende zijnde nu dadelijk van een Brutalen, Opgeblasen, Hovaardigen, ende Onwetenden Babok, in sulken Grooten, Wijfen Signoor, door *Amsterdam*, ende de Louvesteyns Facie, verandert: Desen veranderden Generaal maakten voor sich een Equipagie, ofte Toerusting, soo Kostelijk, ende Pompeus, als noyt de Princen van *Oranje* gehad hebben, meenende voor seker dat hy *Darius* was, ik sal de rest laten varen, maar alleen u verhalen dat hy seftien Hellebardiers, of Lijf-Trawanten, ende een Sergeant, hadde aan genomen, ende in Kostelijk Livrey Gekleed, die op hem souden passen, behalven sijn Knechts, ende Domestijcquen, hebbende daar-en-boven noch een Guardie Mariniers van 50 a 60 Man: Nu sou het 'er op aan gaan: Terwijl men dan besig was met de Vrede-handelinge tot *Breda*, ende dat het Tractaat al-reede op een-goede voet slonde, soo bedreef desen Generaal *de Wit*, tegens de opinie van den Lt. Admiraal-Generaal *de Ruyter*, een seer periculeuse, ende niet-te-min onnoosele Actie, namentlijk de Invasie van *Chattam*, dat daar na van de Louvesteyns Facie voor een Heroicque daad over-al uyt-gekreten wierd, ende naderhand dede hy al mede, met een domme kracht, een Attaque op 't Fort van *Harwitz*, daar hy met 't verlies van veel Volk sijn Kop siet.

A. Dit was wel een groote veranderinge, want gy hebt hier voren geseyd, dat als den Ambassadeur *Boreel* uyt *Vrankrijk* schreef, ten tijde van den Cromwelsen Oorlog, dat hy een secreet Delfeyn wiste om een Engelse Haven te occuperen, dat 't selve doen by de Louvesteyns Facie on-aangenaam was, om dat men *Engeland* te seer soude verbitteren, ende on-versoenelijk tot de Vrede maken, ende dorst men nu foodanig werk, self, onder de Vrede-handelinge onder-nemen?

P. Maar weet gy wel dat in die tijd *Cromwel*, Confrater van die Facie, ende nu de Koning Regeerde: Onderscheyd dan de tijden: Ende om den Koning van *Engeland* noch meerder spijt, ende het Land een deel on-noodige Onkosten aan te doen, soo Brande men over de voorsz. Actie noch Victorie, ende desen Generaal *de Wit*, wierde over dese Actie niet alleen met Woorden Bedankt, maar Koninglijk van den Staat Getraecteert, ende daar-en-boven vereert met een *Gouden Kelk*, wel thien duysend gulden waardig, ende dan noch met eenige Obligatien tot Laste van het Land, merkelijke Duysenden importerende.

A. Ay seg my eens, hoe veel duysenden doch wel?

P. Ik soude dat niet pertinent konnen seggen, maar dat hoorde ik in die tijd van Staats-Persoonen, ende andere, dat het Passagie-Geld doen ter tijd eerst op-gesteld zijnde, ende voor dat Jaar ontrent honderd duysend Gulden renderende, scheen ge-inventeert te zijn voor beyden *de Witten*, namentlijk den Raad-Pensionaris, ende den Ruwaard.

A. Maakt die Rekening eens op?

P. Seer lichtelijk, want men gaf aan den Raad-Pensionaris een Vereeringe van seftig duysend Gulden op een Bordeken, om dat hy sulke schoone Officieu, ende

Aytzma,
13. Deel,
Fol. 198,
199, 200,
201, 202,
228, 229.

Aytzma,
12. Deel,
Fol. 243.

Aytzma,
13. Deel,
Fol. 254-
Ibid.
Fol. 230,
231, 249.
O' seq.
283.
Ibid.
Fol. 257,
258.

Aytzma,
13. Deel,
Fol. 290.
Ibid.
Fol. 285.

Aytzma,
14. Deel,
Fol. 437.
Oor.

Oorlogen het Land toe-brachte: De Goude Kelk, Obligatien, ende Maaltijd van den Ruwaard, midsgaders noch een konstig stuk Schildery, waar inne het Koningrijk van *Engeland* uyt-gebeeld was, wordende met de Voeten van den Ruwaard vertreden, wierden op thien duysend Gulden gerekent.

A. Ik vreesse dat 'er noch al meer achter sal schuylen?

P. Dat is wel waar, want dese daad was met geen Geld te betalen, ende het schein dat men alle 's Lands saken liet loopen, ende alleen Practiseerden om den Ruwaard met Beneficien op te proppen: Den Raad-Pensjonaris dede in de Vergaderinge van *Holland* proponeren, men soude de Heerlijkheyd van *Spijkenissen* aan den Ruwaard Vereeren, dat wierde dadelijk by *Amsterdam*, ende de Louvesteynse Factie toe-gestaan, ende als het Advis van de Heeren van de Rekening daar over gevraagt wierde, die hingen het Zegel daar ook aan.

A. Wel hoe ging dat soo, nochtans weet ik voor-seker, dat ten tijde van den Spaansen Oorlog, het Land in grooten nood zijnde, voor-geslagen, ende ook van de Reken-Kamer Advis gerequireert wierde, om de Heerlijkheyd van *Spijkenisse* te verkoopen, ende dat de Reken-Kamer doen daar seer tegen was, ende contrarie adviseerde, als zijnde een Heerlijkheyd soo geattacheert aan de Graaffelijckheids Domeynen, dat die daar van niet gesepareert konden worden, ende wilde men nu deselve Heerlijkheyd, buyten nood, te grabbelen werpen?

P. Met goede Luyden is goed doen te hebben, seyde de Koster, hy verkocht vast alle de Kleederen, ende Ornamenten van de Heyligen, die in de Kerk waren, soo speelden dese Mannen met 's Lands Goed insgelijks, maar het schein dat 'er noch Eerlijke Luyden waren, die dit werk verder in-sagen, ende het soo dirigeerden, dat dit quaad opset gestuyt wierde, hoe-wel sy daar na ter dier saken genoeg hebben moeten lijden.

A. Waarom wilde den Ruwaard juyst een Heerlijkheyd hebben?

P. Al vragende komt men te *Romen*, ende gy uyt de duyternisse in 't licht, dat sag hier op: Den Ruwaard wilde de Kop noch al verder op-steken, ende in de Ridderfchap van *Holland* beschreven worden, tot dien eynde was hem immers een Heerlijkheyd van noode.

A. Soude dat waar zijn?

P. Dat is een onfeylbare waarheyd, ende dit Spel was al soo verre besteken, dat den Raad-Pensjonaris de meeste Leden van de Ridderfchap daar toe al-reede hadde gedisponeert, even-wel het wierde tegen-gegaan, ende belet.

A. Wel wat Heer soude den Ruwaard dan geweest zijn?

P. Niet waar: Ende desen bedroefden, ende ruïneusen Engelsen Oorlog was ondertusschen de derde Obligatie die ons Land aan *Amsterdam*, en die Factie hadde.

A. Ik kan niet begrijpen hoe dit by den Staat konde goed gemaakt worden.

P. 't Was ook niet om goed te maken, maar *Amsterdam*, ende de Louvesteynse Factie hadde nu de geheele Regeringe soodanig geïnfecteert, dat niemand sich dorste opposeren.

A. Op wat voor een manier wierde dit aan-geleyt?

P. Door Vrienden al-omme in de Regeringe te brengen.

A. Doet my daar eens een kort Verhaal van.

P. Den Raad-Pensjonaris *de Wit* was getrouwt met de Dochter van de Heer *Bicker* tot *Amsterdam*, die al-omme aan de gantsche Regeringe van *Amsterdam* was Vermaagschapt, ende hy was die gene, dewelke de Propositien in de Vergaderinge van *Holland* dede,

Spiegel der Waarheyd.

25

dede, item Groot-Zegelbewaarder, ende Stadhouder van de Leenen, ende dan noch Stadhouder van het Leen-Hof.

A. Wat was dat Stadhouder van het Leen-Hof?

P. Hy hadde om sijner wille een geheel nieuw Hof geërigeert, dat over de Leen-Saken recht soude spreken, 't welk tot noch toe by het Hof van *Holland* gedaan was, ende over dat Leen-Hof was hy Stadhouder, onder sich hebbende den President, ende negen Raden: Om kort te zijn hy was 't selve, 't gene de Princen van *Oranje* altijd ontrent de Justitie geweest zijn, namentlijk 't Hoofd, onder den Titul van Stadhouder, gelijk ook verscheyde Heeren in de Vergaderinge seyden, als dese Sake op het Tapijt quam; ende desen Stadhouder hadde wel de Stadhouderlijke Stoel van de Princen van *Oranje* op de Rolle laten demolieren, maar hadde voor sich selven een nieuwe Stadhouderlijke Stoel in 't Leen-Hof laten maken, de voorgaande Stoel in kostelijckheyd, ende magnificentie verre te boven gaande.

A. Hy konde dit even-wel alleen niet uyt-werken.

P. Dat is waar, maar sijn Vrienden waren daar-en-boven in alle de Steden, ende Magistraten soo verdeeld, dat'er geen eynde aan soude zijn te verhalen, voornamentlijk te *Dordrecht*, ende tot *Amsterdam* was nauwlijks ymand in de Regeringe, of was aan de *Wit* Vermaagschapt, boven dien waren daar noch ontallijke andere Officien, die hy al voor sijn Vrienden in-gelokt hadde.

A. Dese waren noch al niet bestand om de geheele Regeringe te dwingen.

P. Daar hebt gy gelijk in, maar de andere Louvesteynse Heeren, brachten ook haar gewicht, ende Vrunden by: Daar-en-boven hadde de *Wit* door die van *Amsterdam* sulken Ontfag, ende Directie, dat niemand een Officie voor hem, ofte sijne Vrienden konden bekomen, als door desen Heyligen aan te Bidden, ende die obligeerde hy dan soo, dat sy hem nergens in dorsten tegen gaan: Ende dit en practiseerden hy niet alleen in *Holland*, maar ook in de andere Provincien, ende als men daar van de particulariteyten, ende intrigues soude verhalen, mocht men wel een geheele Historie beschrijven.

A. Laat ons eens van Discours veranderen, ende hooren, hoe dat de saken van Staat al gemanieert wierden?

P. Daar wierde wel eyndelijk in July 1665, de Vrede tusschen *Engeland*, ende desen Staat tot *Breda* gemaakt, maar ondertussen begonde de Koning van *Vrankrijk* in de *Spaanse Nederlanden* soo te grasseren, dat hy genoegsaam, sonder tegen-weer, de deene Stad voor, ende de andere na occupeerde, ende al-hoe-wel wy 't selve seer gemakkelijk fouden hebben konnen beletten, soo sag nochtans de Louvesteynse Factie dit met goede oogen aan, als strekende tot haar boos oogmerk, *Spanje* doleerde, ende riep seer om Adfistentie, ende de on-bedenkelijke presentatien, tot remboursement van de Onkosten by ons te doen, ende presenteerde tot dien eynde genoegsaam alle de Steden, ofte immers de voornaamste Frontieren, in onsen handen te stellen tot verzekeringe: Maar alsoo dit het Interest van dese Factie niet en was, soo wierde 't selve al getraïneert, ende men liet *Vrankrijk* sijne Conquesten vervolgen, ende om even-wel een uyerlijke satisfactie te geven, soo wierde een Extraordinaris staet van Oorlog gemaakt, ende een nieuwe Wervinge soo te Voet, als te Paard gedaan, maar men Employeerde die niet: Eyndelijk wierde tusschen *Vrankrijk* ende *Spanje* de Vrede in den Jare 1668. gesloten, als wanneer onse Elen-de na-by was: Ende niet-tegenstaande den Koning van *Vrankrijk* niet anders endede, als de Fortificatien van alle Frontieren in goede orde te brengen, ja genoegsaam Onwinbaar te maken, ende veel Militie noch op nieuws aan te nemen, ende

D

dat

Instructie
van den
Leen-Hove
de A. 1661.

dat alle de Wereld riep, ende ons verferkede, dat het op Ons gemunt was, soo Caffeerde nochtans die Factie onse Militie van kant aan.

A. Was het doen noch geen tijd, om den Prins van *Oranje* tot *Capiteyn-Generaal*, ende *Stadhouder* te Verkiesen?

P. Dit mochte niet zijn, al soude 't Land t'onderste boven gaan, daar-omme waren alle de Oorlogen aan-gerecht, ende men wilde als noch het Land liever aan de *Franfen* op-geven, ende daar toe forceerde die *Factie* alleenlijk al haar verstand om de *Prins* buyten alle *Regeringe* te houden: Tot dien eynde hadden sy eerst een *Acte* van *Harmonie* gefabriceert, daar by *Holland* resolveerden, dat men van sijn *Hoogheyds* *Avancement* niet voor desselfs *Ouderdom* van 22 Jaren soude mogen spreken, ende als die tijd nu begon te naderen, so nam *Holland*, ofte wel *Amsterdam* met de *Louvesteynse* *Factie* wederom een andere *Resolutie* op den 5 Augusti 1667. daar by sy het *Stadhouderschap* van *Holland* mortificeerden, ende dat den *Capiteyn-Generaal* in der tijd 't selve soude moeten bezweren, gelijk ook by alle *Regenten*, present ende toe-komende soude moeten worden gedaan, ende die 't selve niet en wilde doen, of eerst van een *Stadhouder* soude komen te spreken, die soude als een *Infaam* *Perfoon*, buyten de *Regeringe* geset worden, ende die *Resolutie* noemde sy het *Eeuwig* *Edict*, ende of schoon de andere *Provincien*, ende sonderlinge *Zeeland* daar tegens, met alle macht yverde, soo was het nochtans te vergeefs, want het was doch een gevolg van de *Acte* van *Seclusie*, voor desen met *Cromwel* gemaakt, ja dat meerder is, 't voorz. *Edict* bracht mede, dat de *Gedeputeerde* van *Holland* ter *Generaliteyt*, de andere *Provincien* daar toe ook souden trachten te vergiftigen.

A. Maar wie wierde doch *Gecommitteert* om dien *Eed* aan de *Vroedschappen* af te nemen.

P. Daar toe moeste al wederom de *Burgemeester* *Valkenier* van *Amsterdam*, nevens twee andere, *Gecommitteert* worden, die dan ook na de andere *Provincien* wierden af-gesonden, aldaar dit *Eeuwig* *Edict* ook te *Introduceren*.

A. Wel wilden sy dan gantsch geen *Oppert-Hoofd* over de *Militie* hebben?

P. Ja sy hadden voor desen met kracht den *Mareschal* de *Turenne* uyt *Vrankrijk* tot *Oppert-Hoofd* willen op-werpen, onder pretext dat hy van de *Religie* was, ende dat den *Koning* van *Vrankrijk* on-gaarne soude sien, dat 't *Oppertste* *Gesag* aan den *Prince* van *Oranje* quam, ende dat men den selven *Koning* sonderling soude verplichten, door het aan-nemen van *Turenne*: Ende het verscheelde maar eene *Stem* in de *Vergaderinge* van *Holland*, of dit *Stuk* was volbracht geweest, ende als dat voort hadde mogen gaan, soude het Land sonder *Slag*, ofte *Stoot*, in handen van *Vrankrijk* gevallen hebben, ende hoe de *Religie* door hem *Beschermt* geweest soude zijn, kan men daar uyt wel bespeuren, dat hy naderhand selfs van *Religie* verandert, ende *Paaps* geworden is. Ende dat niet willende vallen, hebben sy in den Jare 1668. haar *Oog* op een ander gellagen, daar van de *Historie* aldus *Getuygt*. Onder de *Groote* *Daden* die *Holland* gedaan hadde zederd het *Faar* vijftig, mocht dit wel voor een *Wonder* gerekent worden, dat sy eyndelijk het daar toe brachten, dat *Wurtz*, een *Vreemdeling*, noyt alhier *gedient* hebbende, wierde geroepen om te *Commanderen* de *Militie*, als *Veld-Maarschalk* van den *Staat*, ende hy soude den *Staat* by *Missive*, van den 27 *Januarij* 1668. *Bedanken*, maar hadde vergeten die te *Onderteekenen*, waar van *belagchelijk* gesproken wierd, ende desen *Wurtz* wierde in *Employ* voor *Prince* *Maurits* geprefereert, als *Aytzma* verhaalt in sijn 14 *Deel*, *Fol.* 131, 297, 140, 721.

A. Ik hebbe dit nu wel verstaan, maar hoe zijn wy aan den *Oorlog* met *Vrankrijk*

Aytzma,
13. Deel,
Fol. 353.
353.

Aytzma,
Ibid.
Fol. 345.
346.

Aytzma
13. Deel,
Fol. 353.
357.

Verwarde
Europa,
Fol. 304.
150.

Spiegel der waarheyd.

27

rijk gekomen, ende hoe heeft de Louvesteynse Factie sich daar ontrent gedragen.

P. Dese Oorlog heeft *Jan de Wit*, met sijne Factie even eens, ende om deselve redenen, als den Cromwelsen Oorlog geschoot, want siende dat haar de Acte van Harmonie, nochte het Eeuwig Edict niet en soude hebben kunnen helpen, ende dat de Gemeente echter tot de Prins was geinclineert, ende die tot de digniteyten van sijn voor-Vaderen soude willen releveren, heeft de Louvesteynse Factie geresolveert het Land liever aan den Koning van *Vrankrijk* over te geven, als dese Promotie van de Prins te sien.

A. Maar hoe wierde dat doch aan-geleyd?

P. Daar op hadde de voorsz. Factie nu al eenige Jaren gearbeyd, om het geheele Land in Confusie te brengen, op dat het in de nood niet bestand soude zijn, want voor eerst traptyn sy de Religie met voeten; ende droegen daar de minste forge niet voor, maar Muylbanden al-omme de Predikanten, foodanig dat sy nauwelijks wisten hoe sy haar Woorden op Stoel souden beleggen, om niet ergens in door finisre Uytleggingen achter-haalt te werden: Men Prescribeerde haar ook een Forme van Gebed, hoe sy voor dese Factie, in haar Publijcq Gebed, souden moeten Bidden, ende dat was noch niet genoeg, maar sy semineerden allerhande Twisten ende Scheuringen in de Gereformeerde Religie, die haar Wortel al vry verre geschoten hebben, ende ons noch dagelijks drucken: Ende op dat alles daar ontrent tot haar intentie soude gedirigeert worden, hadden sy den Professor *Heydamus* van *Leyden* tot Bisschop, ofte Opziender over de Saken van Religie gestelt, ende in 't korte geseyd men regeerde de Religie politijcq, *Eod. Fol. 249.* Ten anderen, hadden sy de Policie geïnsteert, ende aan haar getrocken, als hier voren is verhaald, ende alle eerlijke Luyden daar buyten gellotten: Ten derden, waren de Hoven van Justitie Slaven van die Factie geworden; als met haar Vrienden vervult zijnde.

Verwarde
Europa,
Fol. 249.

A. Hoe maakten het doch dese Factie met de Finantien?

P. Die hadden sy tot in de grond toe bedorven, ende dat ook onder een seer valschen schijn van Recht, want men losse eerst alle Uythemse de Capitalen af, ende vervolg'lijk wierde al dat Geld buyten het Land gebracht, 't welk men niet wederom konde bekomen als het Land in nood was: Ende om haar eygen Woekerye te voeden, loften sy daar na Weduwen, Weesen, ende andere Ingesetenen van 't Land verscheyde Millioenen af, nemende, voornamentlijk *Jan de Wit*, de Obligatien voor haar selven: Ende alsoo yder met sijn Geld verlegen was, sonderlinge eenige voorname Kooplyuden van *Amsterdam*, negotieerden sy van haar het Geld tegen een Daalder, ende twee Gulden ten honderd, ende surneerden 't selve wederom aen het Land, treckende aldaar vier ten honderd, verrijkende haar alsoo met openbare Woekerye, soo ontrent het Landt, als des Ingesetenen die door de Af-lossinge genoodsaakt waren hem het Geld tot soo een kleynen Interest te geven.

A. Wel mach men dat dan niet doen?

P. Dit is wel een actie van Woekenaars, maar past geen publijcque Minifers, die haar Eed hebben gedaan om 's Lands voordeel te soeken, ende by al-dien *de Wit* op de Obligatien van het Land, als Pand ter Minne het Geld tot soo een kleynen Interest, ja minder als de helfte, wiste te bekomen, was hy Eedshalven gehouden het Land dat profijt toe te brengen, ende niet in sijn eygen Beurs te steken: Als de Particuliere het Geld van den eenen tot kleynen Interest negotieren, ende aan andere tot hooger Interest uyt-setten, noemen wy dat by ons Joden, ende ten tijde van *Augustus* wierden sulken Luyden infaam verklaart, ende dat behoorde immers *de Wit* wel geweten

te hebben, want zijn Patroon *Hugo de Groot, lib. 2. de Jure Belli & Pacis, Cap. 12, 11, 20.* approbeert 't selve, seggende, *Cæsar Augustus infamiâ notavit illos, qui levioribus usuris pecunias mutuantes, eas in gravius fœmis collocassent*, ende fiet het verderffelijke Gevolg hier ook van, want door dese snoode Practijcque wierde het Land in den Jare 1672. in acht dagen tijds t'eenemaal buyten credijt gefelt, want de goede Luyden waren met redenen geoffenseert, dat men haar, om het Woeker van die Factie, haar Geld hadde af-geloft, die 't selve nu in den nood aan het Land niet wederom wilden Crediteren, ende die Factie trocken aan de andere zijde, in die nood, soo veel duyfenden van de Comptoiren af, als haar mogelijk was, niet-tegenstaande sy selfs resolution hadden doen nemen om geen Geld af te lossen, ende soo raakten het Land plotselijk buyten credijt, ende dat in een tijd, dat 'er soo veel Geld van nooden was. Dit was nu den grooten Financier die het Land in 30 Jaren buyten alle Schuld ende Obligatien soude stellen, ende in plaats van dien 't selve Land in sulken staat, ende verlegentheyd brachte, daar-inne het noyt ten tijde van de Spaanse Oorlogen geweest was, want doen noch altijd het vereyschte Geld op Interest gelicht konde worden, blijvende als doen de Obligatie tot Laste van het Land, in haar volkomen valeur, daar nu verscheide Obligatien, voor de helfte, ja een derde-part, verkocht wierden: Ende dit moete soo zijn, want men buyten sulken extremiteyt, ende verlegentheyd, het Land niet reden aan den Koning van *Vrankrijk* niet soude hebben kunnen over-given.

A. Hoe wierden de Scholen, ende Acadêmien geregeert?

P. Die lieten sy t'eenemaal vervallen, op dat 'er geen gauwe Geesten en souden opstaan, die haar in tijd ende wijlen, in quade maximen souden tegen-gaan. Ende de Studenten begonden malkanderen tot een Lesse te geven, dat de Studie nu te vergeefs, ende absoluyt niet noodsakelijk meer was, want dat doch alle die Vrunden onder de Louvesteynse Factie hadden, sonder eenige de minste Studie geholpen, ende tot hooge Charges Gepromoveert wierden, ende dat Luyden van Studie, Kennisse, ende Ervarendheyd niet eens aan-gefen wierden, als sy aan die Factie niet Vermaagschapt waren, gelijk ook in der daad waarachtig was, ende alsoo en wierd niet meerder op Studien, maar op Huwelijken, ende Alliancien met die van de voorsz. Factie, te maken, gepractiseert.

A. Wat ordre stelden sy op de Fortificatien van de Frontieren?

P. Dat was sonde, ende schande, ende al was daar geen andere reden ter Wereld, soude men hier uyt klaarlijk kunnen betuygen, dat *Amsterdam*, ende de verdere Louvesteynse Factie ons Land aan den Koning van *Vrankrijk* wilde over-given. Want eerst aan-langende de Fortificatien, deelde die Factie alle Jaren wel verscheide Commissien uyt, soo aan Commissarisen van den Raad van Staaten, als de Gecommitteerde Raden van *Holland*, die dan deselve Fortificatien gingen inspecteren, ende de vervallen Werken besteden, midsgaders de Magazijnen examineren, 't welk soo een excessif Geld Jaarlijks aan het Land quam te kosten, ende ook promptelijk voldaan wierd; dat 'er een goed Financier, ende Voorstander van 't Vaderland de Rekening van alle die Commissien eens opmakende, aan-gewesen heeft, dat Jaarlijks meerder aan Onkosten van Commissien tot Laste van het Land wierde gebracht, als den Oorlog met *Spaujen* gekost hadde: Ende dat alles te vergeefs, want die Commissarisen aankomende over-al met groote Statie, onder het los-branden van 't Kanon, ende Musquetten in-gehaald wierden, ende Princelijk Tractement ontvingen, sonder te vergeten allerley Gefondheden bescheyd te doen, even of sy daarom maar alleen gekomen waren, ende dan bestede men eenige vervallen Werken die aangenomen wierden

Spiegel der Waarheyd.

29

by de Commiffen, ende andere goede Vrienden, onder vele bedekte Intigres, daar van de Onkosten wel in Rekeningen tot Laſte van het Land gebracht wierden, maade de Werken bleven of in 't geheel on-gemaakt leggen, of wierden van foodanige quaade ſtoffe taliter, qualiter op-gemaakt, dat die een Jaar daar na eer verſlimt, als verbeterd waren, ende dan wierden deſelve Werken al wederom op den ouden voet beſteed. Men ſeyde dat Kruydt, ende Loot in de Magazijnen niet noodſakelijk was, ende dat men 't ſelve in tijd van nood daar wel in ſoude brengen. Het Kanon, en de Affuyten waren ſoo vei vallen dat 'er niet een van gebruykt konden worden: In-voegen dat 'er niet eene Frontier-plaats in poſtuur en was om den Vyand te reſiſteren, ende al ſchreven ſchoon de Gouverneurs, ende Commandeurs dagelijks met aanwijſingen van de deſecten, ende verſoek dat 'er noodige Ordres geſtelt mochte worden, ſoo wierde dat doch al over het hoofd geſien, als zijnde doch de intentie van de Louveſteynſe Factie het Land ſonder tegen-weer over te geven. Ende wilt gy in een Spiegel ſien hoe dat met Fortification ende Finantien gehandelt is, leeft den Hiſtory-Schrijver van 't *Verwarde Europa*, die u Fol. 258, 249, 260, 261, 262. ſal ſeggen.

Deſe ingebeelde ſecuriteyt en de verkeerde Menage was oorſaak, dat men in 22 Jaren by-na geen Schup heeft gebesigt tot Reparatie van eenige der Conſiderableſte Fortreſſen, die eyndelijk ſoo verre vervielen, dat op ſommige plaatſen de buyten-Werken waren geplanceert, en qualijk ken-teekenen meer over hadden, de Grachten toe-geland, de Palliſſaden en Storm-palen weg-gerot, de Boſtweeringen met de Banquetten, op dat die eenig aanſien en glants mochten hebben, als de Gedeputeerde die op hare geſette tijden quamen viſiteren, wierden te voren af-geſteken, om glad en effen te zijn, in plaats men die hadde behooren te verzwaren, waar door deſelve op haren kruyn foodanig wierden vermindert, dat ſy maar 3' in plaats van 6. a 7. voeten breed waren. De Wallen, ja ſelfs op eenige plaatſen tot in de Fauchebrayen toe, wierden om-gegraven, beplant en geappropriert tot Tuynen en Luſt-Hoven, en onbruykbaar gemaakt tot transport van Canon in tijd van nood, &c. Men praſtifeerde in 't opmaken der Fortification *Battaryen en Solderingen van Menage*, daar het Canon maar op twee lange Planken wierde geſet, die met twee korte dwars-planken waren aan een gehecht, waarom men met dat Canon maar eenen weg konde uyt-Schieten, daar men op behoortlike Solderingen de Stucken heen en weer kan drajen.

De Generaliteys Magazijnen, die op de Repartitie van ſekere Provintien ſtonden, wierden om deſelve Redenen van Menage, niet voorſien met nieuwe en noodſakelijke Ammunitie en Vivres; 't Kruydt wierd ten deele geconſumeert met Eer-Schoten voor de Gedeputeerden en voor de byſondere Vrienden van de Gouverneurs en Commandeurs; ten deele wierd 'et on-bruykbaar door den langen tijd en de vochtigheyt; Het Kanon ſonk door de Affuyten en Solderingen in de Aarde, daar men 't liet leggen; Het beſte Kanon vervoerde men voor en naar, om op 's Lands Vloten te gebruyken, en als men dan wel ander Geſchut wederom ſond, waren de Kogels van een andere Calibre; De Vuur-Werken raakten buyten hare kracht door ſchimmel; roef en droogte; Koorn en andere Proviſie was weynig in voor-raad, en dat weynige wierd door het Ongedierte en de tijd geconſumeert en bedurven; Men onderhield de gewoonte, om na de Frontieren alle half Jaren, en na die aan den *Rhijn-Stroom* alle Jaren uyt den Raad van Staten te Deputeren eenige Heeren tot opneming van de Fortreſſen en Magazijnen, dewelke alle de Deſecten ſchriſteliyk ter Generaliteyt rapporteerden, ook wel eenige Werken aan ſekere Fortification beſteden, en noodſakelijkheden in de Magazijnen in-kosten, waar op ſy aan elk van

die Aan-nemers van Werken ofte Leveranciers ter handen stelden een *Akte van Verzoek* op die Provincie, op dewelke die Fortreffen en Magazijnen waren gerepatriceert; Welke Provincien, behalven 2 a 3 uyt-genomen, dese Luyden vele Jaren sonder betalinge lieten loopen, ook wel noyt vol-deden, waar door den boven-gemelden *Ge-deputeerds* alle Credijt wierd ontnomen, soo dat niemand meer diergelijke Bestedingen of Leverantien wilde aan-nemen; Ja dat meer is, eenige *Commisfen* van de Magazijnen liet men 8 a 9 Jaren loopen, sonder betalinge, niet alleen van hare *Gagien*, maar ook van hare verschoten Penningen.

Hier dienen wy nu eens te onder-soeken, voor eerst; Hoe men de *Vereenigde Nederlanden* de *Finantie* van tijd tot tijd heeft vermeert, en hoe men de *Onderdanen* meer als oyt te voren heeft belast zederd 22 Jaren herwaards, in welchen tijd men sonder *Stadhouder* Regeerde, en geintroduceert hadde die *Staatsse* en *Republiquaire* *Regeringe*, by dewelke men de *Gemeente* geduurig voor-droeg dat sy meer *Vryheyd* soude genieten, als oyt voor heen; En ten tweeden, hoe men die over-groote en menigvuldige *Schatten*, die men uyt de *Gemeente* wist te halen, heeft gemenageert, of misbruykt.

Alle die nieuwe middelen van belastingen te particulariseren, die men uyt alle hoeken van de *Wereld*, ja zelfs van de *Oude Grieken* en *Romeynen* heeft gehaalt, en geleyd op de schouderen van de *Gemeente*, soude wel te beginnen, maar, om de menigte, qualijk te vol-eynden zijn, om welke reden wy meenen, dat den *Leser*, die eenige geheugenisse heeft, sich zelfs dien-aan-gaande kan vernoeuen met de overdenkinge van die *Lasten*, dewelke wegens hare *Jonkheyd* allen den geenen noch spelen in de geheugenis, die daar van sulck gevoelen hebben gehad, dat dusdanige nieuwe *Impositien* meer Belastingen als *Vryheyd* gelijken, van dewelke de *Werken* van *Aytzma* vervult zijn.

Alle de on-waardeerlijke *Sommen*, diemen door de hooge *Finantien* uyt de *Gemeente* trok, waren meer als genoeg geweest, om den *Staat* tegens alle *Vyanden* te maintaineren, en om vele oude *Schulden* van 't *Land* af te leggen, en nieuwe *Penningen* van reserve op te stapelen tot een nood-val, indien men deselve behoortlik hadde gemenageert en ook *besteed*, daar 't noodig was, na de *Regulen* van de *Ethica*, of *Moralise Wetten*, die ons leeren, dat de *Deugd* van de *Liberale Menage*, (gelijk alle andere *Deugden*,) resideert tusschen haren *Exces*, en *Defect*, Dat is, tusschen *Verquistinge* en *Gierigheyd*.

Uyt de *Gierigheyd* en de *Ambitien*, segt *Aristoteles* seer wel, dat alle fouten spruyten, ende dat die twee de *Beulen* zijn van de *Menschelijke* *Natuere*, *Dag* en *Nacht* deselve pijnigende, en alle quaad in de *Wereld* veroorvakende, door dewelke *Landen* en *Steden* t'onder-gebracht en *Verwoest* zijn. Soo heeft een *Bagijn* of (*Vestaalse Maagd*,) uyt *Gierigheyd* het *Capitolium* van *Romen* aan de *Vyanden* over-gegeven. Als *Fugurtha* *Koning* in *Africa* uyt *Romen* scheidde, keek hy dikwijs om na de *Stad*, seggende: *O veyle Stad, en die haast vergaan sal*, soo daar maar een *Kooper* gevonden werd, want hy hadde bevonden, dat door de *Gierigheyd* aldaar alles te koop was. En wat de *Gierigheyd* onder pretext van *Menage*, maar in der daad *Verkeerde Menage*, in de *Vereenigde Nederlanden* heeft konnen uyt-rechten in gelegentheden, daar men hadde behooeren liberaal te zijn, wijfen aan dese weynige exempelen; Dat men verscheyde *Cassatien* van de *Ervarene Militie* aan-stelde, daar men kortse daar na, om on-ervaren *Volk* weder aan te nemen, meer *Aanritz*-en *Transport*-*Gelden* moeste spenderen, als men gespaart hadde; Dat men de *Fortificatien* en *Magazijnen* liet vervallen, en het *Land* open stelde voor de *Invasie* der *Vyanden*; Dat

Spiegel der Waarheyd.

31

men on-wetende bleef van alle Secretessen van andere Vorsten , die nochtans de Deseynen van desen Staat wisten , eer sy vast waren geresolveert ; Dat men tegens het instantelijk verzoek van vele Leden en Provintien weygerden een Jaarlijs Pensioen aan *Sijn Hoogheyd* te spenderen , wiens middelen merkelijk by-krompen ; Dat men ten tijde , wanneer men was in de uyerste Nood , van Vigoureuuselijk geattracteert te werden van de Machten van *Vrankrijk* , *Engeland* , *Ceulen* en *Munster* , liever wilde missen 8000 Dappere *Lunenburgse Soldaten* , als 5000 *Rijksdaalders* ; Daar men in tijd van Vrede boyen andere Potentaten hadde gemeriteert de Lof van prompte Betaals-Heeren , en daar men nu tegens den aan-komenden Vyand soude Ageren , dat men heele Compagnien van nieuw-Geworven Volk , door mankement van betalinge liet verloopen , die men daar na met 3 a 4 dubbelde kosten moeste suppleren .

Soo als men in dese en diergelijke voor-vallen hielden na de kant van de *Gierigheyd* en *Verkeerde Menage* , soo naakte men aan de andere kant te seer tot de *Verquifinge* , waar door men in vele occasien was al te liberaal in 't spenderen van 's Lands Middelen , en 't doen van on-noodige Onkosten . Wat groote quantiteyt van Geld heeft desen Staat niet gespenseert , en ook wegens Accoorden en Alliantien betaalt aan Vremde Potentaten , en dat tegens alle trouwe af-radinge en Salutaire Advijfen van eenige welmeenende Heeren , dat men het Geld behoorde binnens Lands te houden , en dat men door het Werven van *Volk* , op-maken van *Fortressen* en Provideren van de *Magazijnen* sich soo behoorde te versterken en te verfekeren , dat men geen Alliantien van andere Potentaten soo dierbaar behoefde te koopen , van dewelke men de vruchteloose Effecten menig-maal hadde bespeurd , en die ook seer licht konden geannulleert werden door de Vyanden . Met dit spenderen heeft desen Staat even-wel soo gefadig gecontinueert , dat by andere Potentaten een Spreek-woord wierd : *Holland is de Melk-Koe , die moet alles betalen , want die heeft Geld* . Van wien heeft desen Staat ter contrarie Geld genoten ? Van niemand in 22 Jaren ; nochtans bleven andere Potentaten mede behouden , soo wel , als dese Landen , hoe-wel sy noch minder versterkt en voor-sien waren .

A. Hoe handelden sy met de Militie ?

P. Daar van heeft den voorfz. Schrijver al mede gesproken , ende die was in sulken slechten staat dat 'er nauwlijks een Officier was (eenige uyt-gefondert) die den Oorlog verfond , ofte in de minste Occasie geweest was , want die Charges hadden sy alleen naar gunste , ende niet naar meriten aan jonge losse Luyden vergeven , het eene was een Soon , het andere een Zwager , Neve , ofte ander Bloedverwand , somtijds wel maar een Knecht van de Louvesteynsé Factie . Ja den Raad - Pensionaris schaamde sich niet , onder anderen , eenen *Limburg* , die met sijn Nicht getrouwt , ende een Kleermakers Knecht geweest was , van de Tafel af te nemen , ende tot Lieutenant-Colonel te maken , alle verloopen , ende ondeugende Studenten moeste het Land houden , ende waren alle datelijk bequame Officiers . Alle eerlijke Luyden , ende die in voorgaande Oorlogen geweest waren , wierden gecasseert , ende on-weerdiglijk weggejaagt . Ende gelijk hier voren is verhaald , soo casseerde men in den Jare 1668. alle de Militie doenmaals geworven ; wat wonder was het dan dat onse Steden , ende Fortressen , on-voorsien van Fortificatien , ende Magazijnen , beset met weynig , ende dat ondeugende Militie , aan den Vyand , sonder slag ofte sloop , over gingen .

A. Wel Patriot is dit niet u passie , ende soude dat wel soo-breed zijn ?

P. Wilt gy aan mijn seggen twiiffelen , geloofst dan den History-Schrijver , van *Verwardé Europa* , die 't selve aldus verhaald Fol. 250, 251, 252, 253, 254, 255.

On-

ON-aan-geffen alle dese particuliere grieven, daar mede de Gemeente de Politieke Regenten beschuldigden, kan ymand, die niet moed-willens wil blind zijn, uyt het voren geposeerde lichtelijk sien, hoe on-vermijdelijk den Staat der Vereenigde Nederlanden konde ontgaan de uyerste Periculen van hare Ruïne ende Onder-gangh.

Van de noodwendigheyd der Militie; dat die tweederhande is, te Lande en te Water; dat die bestaat in Volk, Fortressen, Schepen en Magazijnen; van de Militaire Discipline, en hoe die in de Vereenigde Nederlanden is gecultiveert onder het Hoog-Wijs Bestier van de Princen van Oranje, is gesproken in het Eerste Deel, Pag. 20. en 21. Nu staat ons hier aan te wijsen, hoe de Militie in de Vereenigde Nederlanden is onderhouden of vervallen, zeder den selven Staat sonder Stadhouder is geregeert.

Om dat by ordre te tracteren, soo laat ons eerst examineren het verval van de Militie te Lande, bestaande in Volk, Fortressen en Magazijnen. Het Volk zijn of Officers of Soldaten. De Officers zijn of Opper-Hoofden, of Subalterne en Mindere Bevelhebbers. De Opper-Hoofden zijn niet alleen nuttelijk maar ook soo noodzakelijk voor een Heyr-Leger, dat sonder deselve een Armé soude zijn een Ligchaam sonder Ziel, en een Schip sonder Roer, waarom Tacitus seyde, dat de Victorie meer aan de Oversten als aan de gesamentlijke Soldaten hangt. Onder die Opper-Hoofden moet een alleen prevaleeren, en het hoogste Gebied voeren, want altijd seer schadelijk is gevonden gelijk ons Thucydides leert, wanneer het Militair Gouvernement is geweest by meer als een, of wanneer het on-seker of geen is geweest. Waar uyt het Spreek-woord by Salustius is ontsproten: *Multi Imperantes perdidere Cariam*.

In dese Nederlanden, om dat de Politieke Regenten wilden alles in alles zijn, trocken sy het Capiteynschap-Generaal aan haar selven, en onder-hielden een Militie sonder een aanzienlijk Hoofd, waar door deselve was, als een krachteloos en dood Ligchaam, en wierden, na ons Aytzma verhaald, in den Jare 1651. wanneer den laatsten Stadhouder was overleden, by de Grootte Vergaderinge in-gevoert en gearresteert dese navolgende ruïneuse en schadelijke veranderingen in de Militaire Ordre.

1. Soo wierd de Macht in 't geven van de Patenten, van den Capiteyn-Generaal, en alsoo van een Aanzienlijk Hoofd gediverteert en over-gebracht tot een nombreuse Vergaderinge, als die is van hare Hoog-Mog: met advijs van den Raad van Staaten: Dit strijd regel-recht tegens alle goede Ordre soo van Politie als Militie, volgens dewelke, soo ons Lipsius aan-wijft, vereyft word, dat het hoogste Militair Gebied zy by een alleen, *ut imperii Militaris summa fit penes unum*. Hier door wierd het Executeren van des Staats Resolutien in saken van Oorlog soo lang getardeert, dat men met recht daar van wel mochte seggen, 't gene wel eertijds Plutarchus seyde van de Samniten: *Consilia vestra longa sunt, effectus leni & sepiissime nulli*. Dat is: Uwe Raadslagen duuren lang, hare uytwerkingen zijn langzaam, en dikwils nul en van geen'er waarde.

2. Van geen minder train en dis-ordre was 't, dat gene Compagnien in een stemmende Provincie mochtengeleyt werden, noch daar door Marcheren, als met preëllabel advijs, midsgaders met Patent of Attache van die selve Provincie of haar Geautho-riseerdens.

3. Soo moesten de Patenten van de Compagnien, Guarnisoen houdende in Plaatsen, die stem in Staaten hadden, gelaten worden met Opene Namen, om by de respectieve Overheden of Magistraten, na gunst en optie (en niet, soo men gelooven moet, naar den meesten dienst van den Lande) gesuppleert werden met foodanige, diese liefst quijt waren: Waar door dikwils gebeurde, dat foodanige Patenten geen effect forterden, om dat de Magistraten voor-gaven, hare besettinge, soo als die was, te moeten

Spiegel der Waarheyd.

33

moeten behouden, *Nota*, tot uytvoeringe van hare Politijke beveelen, of tot afwijfing van een gewaanden Vyand. Al het welke aan-liep tegens de *Secreteffe* en *Promptitude*, twee foo noodfakelijke Requisitionen, die foo wel hier, als in meest alle andere voorvallen van den Oorlog, vereyft worden. *Quia ratio ejus non aliter bene constat, quam si uni reddatur*, daar in een Veel-Hoofdige Regeringe is een enorme Traagheyd.

4. Men hadde in-gevoert vierderhande Formulieren van Eede by de Militie te doen respectieve; 1. aan de Gemeene Bondgenooten; 2. aan de Provintien hare Betaals-Heeren; 3. aan de Provintien, daar sy soude werden geëmployeert; 4. aan de Magistraten van de Steden, en de Officieren van andere Plaatsen ten platten Lande, daar deselve soude in Guarnisoen geleyt werden. Ook was goed gevonden, dat geene Commandeurs ofte Majoors in de voorfz. Steden sich soudén hebben aan te matigen het bewaren van de Sleutelen, openen en sluyten van de Poorten, of het uyt-geven van het Woord. Hier van, gelijk ook van desen laastén Eed heeft ons de Eivarentheyd in desen Oorlog geleert, hoe pericieus en nadeelig deselve is geweest, voor het behoud van soo vele Considerable Steden in Gelderland en Over-Yffel, daar eenige Commandanten haar van desen Eed, als van een plaufibel en gewenst pretext wisten te bedienen.

5. Vielen'er Debatten in dat selve Fatale Jaar 1651. op die Vergaderinge, aan wien soude staan het geven van Licentie en Verlof aan de Militairen, die sulks voor een tijd mochten komen te verfoeken: Aan de Staaten Generaal; Aan den Raad van Staaten; Of aan de Betaals-Heeren? De een en de ander matigde sich dese Authoriteyt toe, waar door dikwils naderhand gebeurde, als een Gouverneur ofte Commandeur van een Frontier-Plaats, die sijne opsicht en forge aan-bevolen was, aan d' een of d' ander van sijne subalterne Officiers, om goede redenen, verlof weygerde, dat soodanig Officier, sonder verdere instantie te doen, tot groote kleynachtige en vilpendentie van sijn respectiven Gouverneur of Commandeur, door middel van een Vriend in een van die Collegien, wist uyt te werken en te wegen te brengen het geweygerde Verlof, waar uyt voort-quam het verval van Respect en Ontslag van een Minder Officier tot sijn Meerder.

Hier by verhaald *Aytzma* noch, dat de Heeren Staaten van Holland hare Gecommitteerde Raaden, by expresse Resolutie hebben geinhibeert eenige betalinge te doen aan Officieren, die haar buyten 's Lands in Uythemsén Dienst begeben hadden, of noch in *futurum* sulks soudén komen te doen, daar nochtans ten dienste van den Lande seer noodig was geweest, dat men de Jonge Officieren tot sulks te doen hadde geobligieert en geëncourageert, om in tijd van Vrede in dese Landen, d'occafie waar te nemen, om haar in andere Landen, daar Oorlog was, te bequamen tot meerder dienst van den Staat. Soo heeft den Heer *Ditman van Wijnbergen*, laaste Gouverneur tot *Rees*, met groote moeyten nauwlijks konnen verkrijgen, licentie, om als *Volontair*, hoe-wel hy al Kapiteyn was, hem te mogen oeffenen en bequamen in de Fransche Legers, die voor *Valencine* leyden, als dat van *Don Joan* ontset wierd.

Hier by quam noch, dat men geen oude en Ge-experimenteerde Militairen wilde gehoor geven, maar de Militie na sijn eygen Wijsheyd alleen regeren. En in plaats, dat men de Oude en Ervarene Officieren behoorde na merite te respecteren, en te avanceren tot Aansienlijke Gouvernemenen en Commandementen, die van de *Prince van Oranje* bleven als gereserveert voor Colonels en andere considerable Chiefs, soo wierden deselve van de *Staten Generaal* (aan den welken by de voornoemde Vergaderinge het vergeven van de Gouvernemenen en Commandementen buyten de stemmende Provintien was geconfereert) gegeven niet aan de meest-Meriterende, maar aan

Spiegel der Waarhejd.

de grootſte Favoriten en naaſte Vrienden, ſonder aanſien van hoog of laag *Character*, of van *Capacity*. In plaats, dat men de Oude en ervarenen Officiers behoorde te *Continueren*; dat men niemand tot die *Digniteyt* behoorde te *avanceren*, als alleen den genen, die door ſijne *Virtuten* ſulks loffelijk hadde *gemeriteert*; en dat men *habile Perſoonen* daar toe behoorde aan te *queken*, ſoo caſſeerde men vele *Vaillante* ende *getrouwe Officiers*, die met haar *Zweet* en *Bloed* de *Vryheyd* en *Religie* van deſe Landen hadden helpen *Grond-veſten*, men *Dankte* vele af door de *Reductie* ende *onderſtekinge* van *Regimenten* en *Compagnien*, dewelke daar door *genoodſaakt* wierden, ſoo ſy ſelvs niet van *vermogen* waren, of met *Wijf* en *Kinderen* te gaan *Bedelen*, of elders *Dienſt* te *ſoeken*, voornamentlijk, daar men ten *Oorlog* *prepareerde* tegens deſe *Nederlanden*, op dat ſy daar *Occaſie* mochten vinden van *Revenge*, om haar *Zweet* en *Bloed* wederom te *halen*. Deſe hare *Plaatsen*, of die *anderſints Vacant* wierden, vergaf men aan *Neven*, die *eerſt* van de *School* of *Academie* quamen, en aan ſulke *Favoriten* en *Dienaars*, die noyt *Piek* gedragen, of noyt *dood Man* geſien hadden; Men *Promoveerde* deſelve tot *Capiteynen*, ja tot *Gouverneur* en *Commandeurs* van *Steden* en *Forten*, tegens alle *Oude Ordres* en *goede Capitulatiën*, die men als een *Geheyligde* en *Salutare Wet* pleeg t'observeren.

Alle *Vaandels* en *Lieutenants-Plaatsen* wierden, gelijk ons *Ayrtzma* mede aan-wijſt in ſijn *ſevende Boek*, in *Holland* op *Touren* vergeven by de *Gecommitteerde Raden*, en vervolgens aan *Nichjes* en *Neeſjes*, dat een *oorſaak* en *begin* was van een *quaden voort-gang*, want om dat men deſe niet wilde *verongelijken* (gelijk men het *gewoon* was te *noemen*) om by 't *aſ-ſterven* van hare *Capiteyns* en van *Hooger Officiers*, haar als by *Trappen* voort te *kruyen*; ſtond het *nooſakelijk* ſoo *geſchappen*, dat by *verloop* van *weynig Jaren* de *Militaire Charges* *vervielen* van *Oude* en *bequame*, in *handen* van *Jonge* en *on-ge-experimenteerde*. Want men, van die *tijd* af, niet *gewoon* was te *deſerer* aan de *Recommandatiën* van *Colonels*, of *Atteſtatiën* van *Gouverneurs*, maar men *ſeyde*, dat men het *Yſer* moſt *ſmeden*, als het *heet* was; en dat het *natuurlijk* was *In-geboorne* voor *Uytheemſe*, en *ſijne Vrienden* voor *andere* te *helpen*. Ging het ſoo in *Holland*, in *andere Provincien* ging het niet *beter*, daar men niet *ſchroomde*, met *Militaire Charges* te *Beneficeren* *Kinderen*, die noch geen *Degen* konnen *Aan-geſpen*, of noch in de *Wiege* lagen, *inſonderheyd* in die *Provincien*, daar men alle *Officien* *Verkoopt* aan de *Meest-biedende*, niet *tegen-ſtaande* *verſcheyde Wetten* ſulks *inhiberende*. Uyt deſe *on-geregelheden* gebeurden 't, dat *ſommige* haren *Dienſt* *verlieten*, als 'er *Oorlog* op *quam*, denkende *beter* te zijn *Bloo Fan*, als *Doo Fan*; Dat *naderhand*, wanneer de *Frantſe* *begonden* te *ageren*, ſeker *Vaandrig*, by een *loofen Allarm*, aan *ſijnen Knecht* wilde *over-geven*, *ſijn Vaandel*; om 'na de *Allarm-Plaats* te *brenghen*, om *aldaar* te *bewaren*, en als de *Knecht*, wiens *Officie* 't niet was, ſulks *weygerde*, moſt hy *ſijn Heer* *derwaards* *geleyden*, alſoo hy by *donker* niet *alleen* de *Straat* *dorſte paſſeren*. Een *dier-gelijke* op de *Wal* van *Rijnberk* *ſtaande*, als dat van den *Frantſchen Koning* *Belegert* was, *beſchuldigde* *ſijn Papa* met *tranende oogen*, dat die hem in *ſulken dangereuſen Employ* hadde *in-gewickelt*.

Als aan den *Staten Generaal* *geconfereert* werd het *vergeven* van de *Gouvernementen* en *Commandementen*, gelijk hier *voren* *geſegt* is, *doen* werd aan den *Raad van Staten*, *volgens verdeeling* daar *over* met *onderling Concert* *gemaakt*, *op-gedragen* het *begeven* van de *Majoor*- en *Commis-Plaatsen* van de *Guarniſoenen*, *ſorterende* onder de *Generaliteyt*, welke *Officien* *ſoodanig* wierden *gereſerveert* *alleen* voor *Dienaren* van de *ſelve Heeren*, dat 'er in geen *8 Frontier-Plaatsen* zijn *geweeſt*.

Spiegel der Waarheyd.

35

geweest *Majours* of *Commisen*, die den *Livery-Mantel* niet hadden om gehad. Vijf of ses *Ordinaire Ingenieurs* alleen wierden van den Raad van Staten onderhouden met een *Tractement* van 300 *Guldens*; Maar geen van de *Extraordinaire* trocken *Gagie*, als alleen vier *Gulden Daags*, wanneer sy in *Commisfie* waren; 't welk soo selden voorviel, dat sy haar daar van geensints konden onderhouden, waar door sy genoodsaakt wierden hare *Kost* te soeken in *Dienst* van andere *Potentaten*, 't welk sulken schaarsheyd van *Ingenieurs* caufeerde, dat men sich by dese *Oorlogs-tijd* moest behelpen met foodanige op te soeken, die haar venteerden daar van maar eenige kennisse te hebben; Dese in *Dienst* van den Staat aan-genomen zijnde, ordonneerden, na hare slechte kennisse, *Werken*, die na *excessive Kosten* wederom moften *Gedemolieert* werden, eer sy goed gemaakt konden werden, daar van *Staaltjes* zijn, *Weesp*, *Hinderdam* en *Uyter-Meerse-Sluis*.

Vele af-gedankte *Sergeanten*, die 30, 40 en meer *Jaren* het Land hadden *Gediend*, en haar leven menigmaal hadden geprefenteert in de periculouste *Bresfen* van den *Hollandfen Thuyn*, moften met de *Hellebaarden* op de *Schouder* gaan *Bedelen*, en als sy haar beklaagden over de *Cassatie*, en voorwenden haren langduurigen *Dienst* en vele *Wonden* voor 't *Vaderland* gekregen, moften sy sulck verwijt noch hooren, als dat sy on-dankbaar waren aan de *Staten*, die haar den *Bek* soo lang hadden op-gehouden.

Het Volk soo te Voet als te Paard wierd foodanig *Gecasseert* en vermindert, dat men alle de *Fortressen* niet na behooren konde *Befetten*, veel min, dat men in *tijd* van nood een *Leger* konde te *Velde* brengen, sonder nieuwe en langduurige *Wervingen*, waar toe niet weynig *hielp*, dat men in den *Oorlog* tegens de *Engelse* van den *Jare 1665*. Alle *Engelse Troupen*, en na den *Inval* der *Franse* in *Vlaanderen*, en de nauwe *Alliantie* van de *Staten Generaal* met *Engeland* in 't *Jaar 1668*. Alle *Franse Troupen* Af-dankte, sonder der selver *Plaatsen* wederom te *suppleren* met nieuwe en soo goede *Soldaten*, als de *Gecasseerde* waren. De *Compagnien*, die men continueerde, en uyt 's *Lands Kassen* betaalde, waren dikwils niet half compleet, wegens de menigvuldige *Mortepajen*, die by de *Monsteringe* wierden over het *Hoofd* gesien, om de *Officers* sijne *Vrienden* en *Neven* dat *Vetjen* niet te ontrecken, daar toe soo hadde yder *Compagnie* sijnen *Solliciteur* of *Schrijver*, die *Tractement* trok van 6, 7, a 8 *Soldaten*. De *effectieve Soldaten* bestonden veel in *Jongens*, die het *Musquet* nauwlijks konden hanteren, en foodanige *Luyden*, die in de *Plaatsen* van haar *Guarnisoen* *Inwoonders* waren, en om haar *Handwerks* willen, hare *Tochten* en *Wachten* besteden. Vele waren *Soldaten*, die niet meer als *Biljetten* hadden, en *Servies* trocken tot 4, 3, en 2 *Stuyvers* ter *Week*. Vele wierden voor *Soldaten* aan-gegeven, die voor 20 a 30 *Jaren* waren *Overleden*. Dit Volk wierd soo weynig *Ge-exerceert*, dat vele het *Commando* niet wisten te pareren.

A. Nochtans was *Jan de Wit* een *Mau* van *Verstand*, sende hoe liet hy dit soo slecht leggen?

P. Dit is tegen hem, want een *Man* van *Verstand*, ende in de *Wereld-saken* wel geverseert, en kan sonder *pure Malitie*, geen *Religie*, *Politie*, *Justitie*, *Finantie*, *Fortificatien*, *Militie*, *Scholen*, *Academien*, ende alles laten *vervallen*, ofte hy kan met eenen wel vaste *rekening* maken dat soo een *Land* aan den *Vyand* ten *proye* gegeven moet worden.

A. Ik soude wel haast de taal van *Agrippa* beginnen te voeren, als *Paulus* hem *krachtig* aan-sprak, namentlijk gy beweegt my by-na een *Christen* te worden, ende van *Geloof* te veranderen.

P. Het is daar by noch niet gebleven, maar men sag voor sijn oogen aan dat den Koning van *Vrankrijk* niet alleen nieuwe Troupes in groot getal dagelijks leverde, maar dat hy deselve succesfelijk, ontrent onse Grensen in sijne naast-gelegene Plaatsen liet af-komen, daar van den History-Schrijver van 't *Verwarde Europa* Fol. 268, 269, 270, 271. aldus getuygd:

MAar om dat den tegenwoordigen Koning *Louis* de XIV. tot het formeeren van sijne nombreuse Legers meer vreemde Soldaten noodig hadde, als de *Zwitsers* wilden of konden uyt-leveren (van dewelke hy effective vijf-en-twintig duysend Mannen te Veld bracht tegen de *Nederlanden*) dede hy in *Duytsland* op verscheide plaatsfen, in *Lotharingen*, *Walsland*, *Savoyen*, *Piemont*, *Genua*, *Corfica*, *Luca*, *Tofcanen*, *Parma*, *Modena*, *Mantua*, *Romen*, *Engeland*, *Schotland* en *Yerland* soo sterck Werven, als of hy het Rijk van *Carolus Magnus* daar mede wilde in possessie nemen. En niet-tegen-staande men in alle de voornoemde Lande hadde behooren te difficulteren aen een soo ambitieusen Koning toe te staan vrye Wervingen van d'Onderdanen, die namaals eens het Vuur konden komen t'ontfeken in haar eygen Vaderland, en dat foodanige Princen, met dit toe te staan, haar selfs de handen binden, en een ander Wapenen, die haar suspeet is, soo kregen de *Franse* aldaar sulken toe-loop, waar door sy keuriger wierden, als de *Oude Romeynen* waren in hare Wervingen, want die formeerden hare Legers uyt Manschap niet jonger als 17, en niet ouder als 46 Jaren, maar de *Franse* namen in die boven-gemelde Plaatsen niemand aan, als die boven 20, en onder 40 Jaren oud waren, waar uyt sy t'samen brachten Legers van *Infanterye* soo schoon, als oyt de Wereld gesien hadde. Hare *Cavallerie* was niet minder, want die bestond meest uyt *Franse* Edelen, die te Paard geen Natie wijcken: Dese laatste kregen van den Koning ordre, om uyt haar selven te fourneeren ten minsten seven duysend Mannen, yder voor-sien met een Knecht in gelijke rustinge, dat veertien duysend Mannen uyt-maakte, aan dewelke den Koning liet tellen yder negen *Pi-fioletten*.

Ondertusschen formeerde den *Marschalk de Crequi* in 't midden van den Jare 1671. een Leger van eenige duysend Mannen, soo te Voet, als te Paard in *Lotharingen*, waar mede hy convoyeerde vele Schepen langs den *Moesel* met *Artillerie*, *Ammonitie* en *Vivres*; en doen fakte geduurig Frans Krijgs-Volk uyt *Vrankrijk* na *Luyker-* en *Keuls-Land* af, 't welk in sulker voegen continueerde, dat'er voor de Winter in die Quartieren en daar om heen; al by de 20 duysend Mannen aan-gekomen waren, tot op-makinge en bewaringe van Fortressen en Magazijnen.

De *Preparatien* in Oorlogs-Behoefsten en Instrumenten waren niet minder, als de Wervingen. Tot *Douay* Bouwde men in *February* 1670. verscheide *Kruydt-Moolens*, men vergaarde daar vele *Kruydt-Werkers*, die men daar aan den Arbeyd stelde, en maakte alsoo die Plaatsen tot een *Generaal Magazijn* van het *Franse Nederland*. In verscheide Steden in *Vrankrijk* en *Nederland* richte men op *Geschut-Gieteryen*. Op de *Yser-Huften* tot *Andernach* en daarom heen wierden Gegoten groote quantiteyt van zware *Granaden*, *Bomben* en andere Yfere Gereedschappen. Tot *Luyk* liet men vervaardigen een groote menigee van *Pieken Musquetten*, *Hellebaarden*, &c. Uyt de Magazijnen in *Vrankrijk* deelde men op eens reys uyt 40 duysend *Pieken* en *Musquetten* aan nieuw Geworven Volk. Op verscheide Plaatsen soo in als buyten *Vrankrijk*, ja op de *Nederlandse Frontieren* selfs rechte men op, buyten exempel, seer groote Magazijnen van *allerhande Artillerie*, *Ammunitie* en *Vivres*, als tot *Aath*, *Charleroy*, *Quesnoy*, *Phillippe-Ville*, *Marienburg*, *Metz*, *Luyk*, *Bon*, *Dorsten* en *Nuys*, quansuys tot *Defensie* van *Keur-Keulen* tegens de

Spiegel der Waarheyd.

377

de Dreygementen van de *Staten*. Dese Magazijnen wierden voor-sien met on-geloof-felijke Quantiteyt van *Hoeden, Rocken, Kousen, Schoenen, &c. Van Kanon, Mor-tiers, Vuur-Werken, Musquetten, Bussen, Petarden, Granaten, Saucisen, Pek-Krans-sen, Affuyten, Forquetten, Bandeliers, Krydyt, Kogels, Lont, Salpeter, Picken, Degens, Casquetten, Hellebaarden, Halve Picken, &c. Van Koorn, Meel en andere Voorraad, die in alle Quartieren van *Duytsland*, en selfs in *Holland* op-gekoft en derwaards gevoert wierden; En om die Magazijnen noch abundantier van *Vivres* te vullen, maakten de *Fransse* uyt den Naam van haren Koning al-omme by Biljet-ten bekend, dat sy gesint waren op te koopen, 70 duysend *Sepniers Koorn*, om 't selve te brengen in hare Magazijnen omtrent de *Nederlanden*, en dat diegene, die 't selve te koop hadden, haar aan de Magazijn-Meesters souden adresseren. Om uyt dit Koorn soo wel in de Legers in 't Veld, als in de Steden Brood te Backen, wierden tot *Keulen* en elders *Kopere Bak-Ovens* daar toe vervaardigt, en 200 *Fransse Backers* uyt *Parijs* voor-af gefonden. Het Grootste Magazijn maakte men tot *Nuys*, om dat het den *Vereenigden Staat* het naaste was, maar op dat het van alle periculen en tegens der *Staten* Deseynen mochten beveyligt blijven, quamen de *Bisschoppen van Munster* en *Straatsburg* in *November 1671*. aldaar, en deden, uyt ordre van den Koning die Stad Fortificeren, en een gedeelte van de Stads-Muur en vele Huysen af-breken, om aldaar op te Bouwen een groote Citadelle, binnen welkers *Circumvalatie* mede leyde het *Jesuiten Klooster*, dat sy lieten Ondernemen, om in tijd van nood te kunnen laten springen. Sy deden mede buyten de Stad een groote Leger-Plaats van Houte Balken op-slaan, en met Ketenen bespannen, waar toe sy voor *Frans Geld* Op-koften al het Hout, dat in *Vlotten* den *Rhijn* af-quam, en gaven voor, dat sy den *Rhijn* soodanig wilden verleyden, dat die om de Stad soude vloeyen, 't welk alle saken waren van groote Consequentie tegens het Rijk en de *Capitulatiën* van dien, en tegens de *Privilegiën* van de Stad, die haar by den *Keur-Vorst Christoffel* verleent en by de Stad en 't *Capittel* onderteykent zijn, als ook tegens het *Keyserlijke Privilegie*, drie Jaren jonger als het voor-gaande, van dat noyt in 't *Aards-Sticht* eenige nieuwe Fortresse tegens het consent van haar en het Rijk soude mogen gebouwt werden.*

Tot betalinge van alle die excessieve Kosten sond de Koning in *Januario 1672*. eenige Gemasqueerde Ruyters met 30 *Valaisen* tot *Brisac* over de Brugge, den *Rhijn* af na *Keulen*, alwaar sy af-traden, en in *Februario* gevolgt wierden van 12 *Karren* met *Geld* na *Bon* en *Nuys*, yder op-hebbende 3000 *Ponden* gewichts, onder *Convoy* van 100 *Mannen*.

De voor-sorge, die de *Fransse* droegen om *Karren, Wagens, Schepen* en *Bruggen* tot *Transport* van *Volk, Artillerie, Ammunitie, Vivres, Bagage* en andere *Behoeften*, was on-gemeen groot. In alle hare *Steden* en *Plaatsen* leggende op de *Moefel* arresteerden sy alle *Schepen* en *Vaartuygen*, met ordre om haar de *Rivier* op te begeven, en hare *Ladinge* in te nemen tot *Masieres*, alwaar allen voorraad uyt *Vrankrijk* te Lande aan-quam. De *Vracht-Wagens* en *Vivres-Karren*, die sy omtrent *Parijs* vervaardigden en by een brachten, waren ontelbaar, over dewelke *Mr. Colbert* van den Koning wierde gestelt als *Directeur-Generaal*. Tot *transport* van alles over de *Reviere* den *Rhijn* maakten sy tot *Bon* een groote *Gier-Brugge*, en tot *Keulen* en elders, vele *platbodemde Ponten*, en quamen in alle *plaatsen* op den *Rhijn* op-koopen alle *Schepen*, die haar dienden tot het op-slaan van *Bruggen*, namen mede daar toe aan alle *Schippers, Matrosen* en *Timmer-luyden*, die sy konden bekomen, de *Meesters* eenen *Rijks-daalder*, en de *Knechten* eenen halven *Daags* belovende, met de kost, tot welken eynde sy mede tot *Luyk* *Worven* een *Compagnie Maas-Schippers*, en vele zware *Ysere Kettingen* en *Ankers* lieten vervaardigen, om daar mede de *Ponten* vast maken.

En om dat sy wilden Oorlogen in een Land, dat door Revieren en Wateren teer verdeelt is, en met Water kan over-stroomt werden, soo hadden sy in het *Arsenaal* tot *Parijs* laten vervaardigen een groore menichte van Schuytjes 7. a 8. voeten lang; en 4. a 5. wijd. Eenige van dese waren uyt *Massief Koper* gellagen, van dewelke sy konden 6. a 8. in malkanderen stapelen, en-vervoeren op eenen Wagen met 8. Paarden; eenige waren van *Hout* met *Koper* bekleed, die sy maar 2. en 2. op eenen Wagen konden stouwen. Tot *Aken* lieten sy mede kleyne Vaar-tuygen *Timmeren*, om ook op Wagens te verbrenge, en op on-diepe Wateren te gebruyken.

Tot Beveylinge van de *Passagie* uyt *Vrankrijk* tot op de *Nederlandse Frontieren* onder-hielden sy op alle Wegen veel Volks tot Convoy. *Keur-Trier* dorft haar den *Vryen Pas* door lijn *Gebied* soo te Lande, als op den *Moefel* niet incommoderen. *Keur-Keulen* beschikten den *Franschen* *Vryheyd* in 't *Passeren* van de *Moefel*, over den *Rhijn*, tot *Nuys* toe, als ook door 't *Land van Luyk*. *Lutzenburger-Land* gebruykten de *Franse* als haar eygen, en als sy in *Januario 1672.* met eenige duysend Mannen by *Philippe-Ville* het *Spaanse* *Gebied* wilden passeren, na het *Keulse Land*, sonden sy om een *Vryen Pas* een *Expresen* *Edelman* na het *Hof van Brussel* aan den *Graaf van Monterey*, die sulks excu-seerde tot hy ordre uyt het *Hof van Spanjen* daar toe hadde bekomen; maar binnen weynig uren daar na hoorde hy, dat sy al waren gepasseert. Om de *Passagie* voorts uyt het *Land van Luyk* door het *Land van Gulik* te beveyligen na *Nuys*, sochten sy, soo men doen discoureerde, by den *Hertog van Nieuwburg*, door groote sommen *Gelds*, de *Stad Gulik* en andere *Plaatsen* in *Befettinge* te bekomen, 't welk ook licht soude geschied zijn, hadde niet ten deele geobsteert de *Erf-Verbroederinge* van *Keur-Brandenburg*, en hadden sich de *Stenden* en den *Commandant* van *Gulik* daar tegens niet geopposeert, en te wege gebracht het scherpe *Keyserlijk Mandaat*, dat den *Hartog* haar by hunne *Privilegien* soude *maintineren*.

Verwarde
Europa,
Fol. 310.

Ja dat meerder is men permitteerde opentlijk dat die *Fransche* *Magazijnen*, ende sonderling dat tot *Nuys*, uyt ons *Land* gevuld wierden.

En hoe-wel den *Staat* daar over gewaarschouwd, en de *periculen* daar van gedemonstreeert werden, soo wierd den selven *Uytvoer* niet alleen niet verboden, maar gemaintineert, en wierden berispt en bestrafd die *Commandanten*, dewelke tot voordeel van 't *Land* het vervoeren van de *Oorlogs-Waren* wilden incommoderen. De *Heer Mar-ten van Fuchen* *Commandeur* tot *Wesel* door een vertrouwd *Vriend* uyt *Holland* met alle omstandigheden verwittigt zijnde, dat tot *Amsterdam* eenige *Schepen* waren beladen met *Ammunitie* en *Goederen* van *Contrabande*, die onder *Paspoorten* op *Keulen*, vervoert soude werden in 't *Fransche* *Magazijn* tot *Nuys*, heeft een *Schip* vol *Ammunitie* geladen aan-gehouden, en den *Staat* sulks genotificeert, aan deselve over-sendende *Copye* van de *Paspoort* (hoopende, dat de *Stad* *Wesel* op die wijze, en sonder *kosten* van den *Staat* soude genoegzaam voor-sien werden van *Kruyd*, *Loot*, &c. daar die *Stad* weynig van in voorraad hadde, en van welk gebrek dikwils *demonstratien* waren gedaan, doch al te vergeefs) waar op hy ordre ontfing, dat hy niet alleen het selve *Schip* soude ontslaan, maar dat hy ook alle andere *Schepen* met *soedanige* *Paspoorten* gemunieert zijnde, haren *cours* soude laten houden. Doch als de *Magazijnen* der *Vyanden* compleet waren, wierd den *Uytvoer* van de *Goederen* van *Contrabande* verboden by een *Placcaat* van den 13 *Mey 1672.* dat onder *Num. 23.* te lesen is.

Men liet een groote *quantiteyt* *Salpeter* na *Vrankrijk* uyt-schepen in die tijd, als de *Koning* sterk ten *Oorlog* prepareerde, en als'er in heel *Europa* schier geen *Salpeter* meer was, als by de *Oost-Indische* *Compagnie* deser *Vereenigde* *Nederlanden*, die sulks den *Staat* hadde aan geprefenteert.

Spiegel der Waarheyd.

39

A. Wel wierde den Commandeur van *Fuchen* over zijn voorz. yver niet bedankt.

P. Neen , maar in tegendeel wierde hy op onboden , ende gecasseert , ende wierde van *Zanten* in zijn plaatse als Commandeur van *Wesel* gestelt , ende of van *Fuchen* al presenteerde met weynig Volk 't geheele Magazijn van *Nuyts* te ruïneren , soo konde hy nochtans geen gehoor bekomen. Siet 't selve *Verwarde Europa* , Fol. 390, 391. in dese woorden :

DE Heer *Martijn van Fuchen* , die zederd den Jare 1610. in verscheyde qualiteyten den Staat der Vereenigde Nederlanden hadde gediend , en die zederd den Jare 1642. binnen *Wesel* in qualiteyt als Commandeur sich soodanig hadde geëvertueert , dat hy by elk Lof meriteerde , zijnde door aan-schrijvens van den Raad van *Straaten* in dato den 11 April 1672. naar den *Haag* ontboden , heeft by *Memorie* aan haar *Ed. Mog.* over-gelevert een Bericht van de constitutie der voorz. Stad , soo ten opsichte van de *Militie* , *Fortificatien* als *Magazijn* , met aanwijfinge van de Defecten en noodige voorsieninge dienthelven gerequireert , en daar op verlocht , dat hy sich wederom mochte vervoegeen na de meer-gemelde Stad *Wesel* , om in continuatie van zijn langduurige en getrouwe Diensten , midsgaders van zijn yver en affectie , ten besten van den Staat by dese occurrentie van saken , naar zijn Talent en in sijne Functie geëmployeert te werden.

Dese inhoud van de voorz. *Memorie* , en den yver van den Remonstrant heeft sich den Raad van *Straaten* sonderling wel laten gevallen , en by hare Resolutie in dato den 6 Mey , hier achter onder *Num. 40.* te lesen , goed gevonden den *Colonel van Zanten* te qualificeren , om als Commandeur binnen *Wesel* het Commandement te exerceren , met substitutie op den *Colonel van Hasten* en de *Lieutenant-Colonel Copes* by respectieve absentie ofte on-geleghentheyd , en voorts geordonneert , dat den voornoemden Heer van *Fuchen* sich in den *Haag* soude onthouden , om haar *Ed. Mog.* te dienen van Bericht en Advijs. Hier door wierde die redoutable Fortresse van haren ouden Commandeur ontbloot , die sich zijn leven lang , als een gerlijk en dapper Soldaat hadde geacquiteert , die de constitutie van de Stad pertinent bekend , en by de Burgers in hoog-achtinge was , en weder versien met sulke drie subalterne Commandeurs , daar van twee naderhand zijn gesententieert , als hier na blijken sal.

A. Wat wierde van dese Sake al gediscoureert , ende geoordeelt ?

P. Dat men sonder *Comeet-Starre* wel klaarlijk konde sien dat het fatale Sterf-Jaar van de Geünierde Provintien voor handen was , ende dat wierde besloten uyt de balance die den selven *Historicus* van 't *Verwarde Europa* Fol. 311. maakt , als hy seyde :

HIER mede hebben wy soo Demonstratijf , als in een Spiegel , aan de eene zijde vertoont de over-groote Preparatien ten Oorlog soo te Lande als te Water , van de *Koningen van Vrankrijk* en *Engeland* , als ook van de *Bisschoppen van Keulen* en *Munster* ; En aan de andere zijde het groot verval en versuym soo in 't conserveren van de ware Staats-Maximen en Gronden , zijnde de vaste Fundamenten van den Vereenigden Staat , als in 't prepareren tot den Land-Oorlog , gelijk mede ter contrarie de *Vigilantie* in het Equiperen van een redoutable Oorlogs-Vloot ; En hebben alsoo met een ware en onpartijdige Balance gepondereert de wederzijdse Oorlogs-Machten , en bevonden , dat in den Oorlog te Land aan d'eene zijde was een *Militie* met een glorieusen Koning tot haar Hoofd , en aan d'andere zijde een *Militie* sonder Hoofd ; Daar Geoeffende , hier

on-

on-Geoeffende Officieren; Daar menichte van Krijgs-Volk, hier schaarsheyd; Daar Attaqaaten, hier Vluchtelingen; Daar Courage, hier Verilagentheyd; Daar Ordre, hier Confusie; Daar vele Vrienden en Geallieerde, hier geene; *In summa* daar was alles volmaakt en perfect, hier was niets sonder gebrek.

En hoe-wel geene Comeet-Sterren door hare verschijninge desen Oorlog met hare Rampen voor-leyd hadden (gelijk anders van vele Eeuwen af is geobserveert, dat sy aan de Wereld vele Onheylen, aan Rijken en Landen hare Omkeeringen en Revolutionen, en aan Steden hare Verwoestingen en andere publicque Calamiteyten hebben voorspelt en geboodschapt) soo dede nochtans het op-halen van de voorz. Balance aan velen gelooven, dat nu het fatale Sterf-jaar voor de Geunieerde Republijcq geboren was, te meer, dewijl het nu even honderd Jaren was, dat den eersten Fundament-steen tot den op-bouw van dese Vrye Republijcq geleyd was, door het In-nemen van den *Briel* door de *Water-Geusen*, die daar van door Onweder en Gods beschickinge, en niet met voornemen waren Meester geworden.

A. Wel my verwonderd een dingh, namentlijk dat de Prins ontrent alle dese Saken geen beter ordre stelde, na-de-maal die immers in den Jare 1672. tot Kapiteyn, ende Admiraal-Generaal gekooft was.

P. Dat schijnt wel wat te zijn, maar als men de Commissie, die hy hadde ontfangen sal examineren, soo sal bevonden worden, dat 't selve even soo weynig in sijne, als in eene particuliere Burgers-macht was, want over dese Commissie was den geheelen Winter gecavilleert, ja verscheyde andere Besoignes, tot groote prejuditie van den Staat, uyt-gestelt, eerst om te sien of sy die Commissie in 't geheel konden af-wijzen, ende onder de voet stooten, gebruykende onder anderen, tot een Argument, dat sijn Hoogheyd, volgens de voorgaande Acte van Harmonie, eerst 22 Jaren oud moftte zijn, ende als dat geen ingressie by de andere Provintien hadde, wierde de voorz. Commissie, ende sijne Instructie soo gelimiteert, ende geclaufuleert, dat de Prins allenthalven de handen gebonden wierden, ende geen directie hadde, maar hem wierden toegevoegt Acht Gedeputeerden te Velde, die genoegsaam sijn Voogden waren, ende die het Opper-Gebied hadden, sy hadden macht Patenten te geven, het Leger te leggen, ende te verdeelen, soo als sy verstaan souden te behooren, ende van hare Resolutien soude een schriftelijke Acte aan de Prins worden gegeven, om die met alle neerstigheyd te executeren, daar voor hy ook responabel soude zijn, soo dat het Opper-gesag, ende de dispositie over alle de Oorlog-Saken noch bleef onder het beleyd van *Amsterdam*, ende de Louvesteyns Factie, soo als men kan lesen uyt de volgende Commissie.

Verwarde
Europa,
Epl. 361.

Formulier van Authorisatie,

Op de

CAPITEYN-GENERAAL,

Om een L E G E R te Commanderen.

IS na voor-gaande Deliberatie, en in achtginge genomen zijnde, dat de tegenwoordige conjuncture van tijden, en saken den Staat necessiteert, een considerabile Armé in 't Veld te brengen, en dat het derhalven noodig is een Vertrouwt, en Gequalificeert

ceert

Spiegel der Waarheyd.

41

ceert Personagie te Authoriseren, om daar over als Generaal te Commanderen, goed gevonden, en geresolveert, mids desen wederom, en op nieuws by concurrente delatie van de respective Provincien, te Authoriseren den Heer N. N. onsen Capiteyn-Generaal, om de Legers van den Staat, gedurende de aanstaande Campagne, of Expeditie, als Generaal te Commanderen, en daar mede te Ageren: Alles volgens en in conformité van de Commissie op hem verleent, den en de Instructie daar toe, den gearresteert, en by hem solemnelijk Bezwoen: alles nochtans mede tot kennelijken weder-seggen van haar Hoog-Mog.

Instructie voor den Doorluchtigen, Hoog-Geboren
Furst, WILLEM HENDRIK door Godes Genade,
 Prince van *ORANJE*, Grave van *Nassau*, *Catzenellebogen*,
Vianden, *Diets*, &c. tot *Capiteyn-Generaal* aan-gestelt, ge-
 duurende d'aanstaande Expeditie.

I. **D**EN Capiteyn-Generaal (op presuppooft dat de Charges van Capiteyn, en Admiraal-Generaal, voor de eerst-aanstaande begevinge van dien, op een, en de selve Persoon by de gesamentlijke Bondgenoten sullen werden geconferreert) sal niet mogen zijn, noch ook, gedurende den voorsz. sijnen Dienst, geëligeert werden tot Stadhouder, of Gouverneur van een, of meer van de Geunieerde Provincien, en sal deselve tot sekerder Observantie van dien, by Eede verplicht wesen niet alleenlijk daar tegens noyt eenig verfoek te doen, veel min toe-leg te maken directelijck, of indirectelijck, maar ter contrarie, sulks by andere geschiedende, 't selve tegen te gaan, en het voorsz. Stadhouder, of Gouverneurschap, soo veel hem t'eenigen tijde die digniteyt by eenige Provincie, of Provincien soude mogen werden geoffereert, te refuseren, en van de hand te slaan: en by-gevolge ook sich noyt aan te matigen, selfs on-aangefien hem sulks mochte werden gedefereert, of aan-geboden, eenige Verkiefsinge, of Beschrijvinge in de ordres van de Ridderfchap, en Edelen: noch ook eenige Nominatie, of Verkiefsinge van Burgemeesteren, en Vroedschap, Schepenen, of andere Magistratelijke Bedieningen in de Steden van eenige Provincien in 't geheel, ofte ten deele, directelijck, of indirectelijck in eeniger manieren, maar de selve Nominatie, Verkiefsinge, en Beschrijvinge laten verblijven aan den genen die daar toe respectivelijk gerechtig, en by Oud gebruyck, of by Privilegien, en Ostroyen daar in gestabileert, en geconfirmeert zijn, noch ook sich te onderwinden, ja selfs hem sulks aan-geboden werdende, te refuseren, en van de hand te wijfen, de begevinge van Ampten, Officien, Bedieningen, en Beneficien, staande ter Collatie van de Heeren Staten der voorsz. respective Provincien, of hare Geauthoriseerden, soo ook van die gene, die staande zijn ter Collatie van haar Hoog-Mog: of van de Raad van State, 't zy Militair, Politicq, of andere, geen uyt-gefondert, hoedanig die ook soude mogen zijn: wel-verstaande dat hier onder niet begrepen werden de Militaire Ampten, en Bedieningen, staande ter Collatie van de Heeren Staten der respective Provincien, of hare Geauthoriseerden, voor soo veel die in Campagne, of Expeditie te Velde soude mogen komen Vacant te vallen, noch ook de Governementen, en Commandementen van de Steden, en Plaatsen, die door de Macht van de Staat, de Capiteyn-Generaal Persoonlijk in de Expeditie present zijnde, soude mogen werden veroverd, of in-genomen.

Spiegel der Waarheyd.

43

V. Sal sich binnen het Territoir van de stemmende Provincien, of eenige van de selve gene Authoriteyt, of Gesag ter Wereld aan-matigen buyten expresse, en vrywillige over-gifte, of delatie van de Heeren Staten van de selve Provincie, maar daar mede Privative laten geworden de Hoog-gemelde Heeren Staten, en haar particuliere Capiteyns-Generaal, of andere Geauthoriseerden daar toe uyt den Hoofde van den Souvereyn van 't Territoir Gequalificeert, en dien-volgende ook geen-sints op, of onder pretext van Commissie, of Authorisatie van haar Hoog-Mog: of onder eenige andere Titul, schijn, of couleur, iets mogen onder-nemen, te doen, of in 't werk te stellen, in het Territoir van d'eene, of d'andere, of ook van eenige der voorsz. Souveraine Stemmende Provincien, en veel min iets te onder-nemen, of ter Executie te leggen tegens de eene of de andere, of ook tegens eenige van de selve Provincien, Leden of Steden van dien, noch ook tegens eenige Regeerders, Bedienden, of Ingesetenen van de selve, hoe, of waar 't selve ook soude mogen wesen, directelijk of indirectelijk in eniger maniere.

VI. Den Capiteyn-Generaal sal gehouden zijn, 't geen by de Heeren haar Hoog-Mog: Gedeputeerden, en Gevolmachtigden te Velde, 't zy by eenparigheyd, of by pluraliteyt van Stemmen sal werden geresolveert, en geconcludeert, soo wel als het gemaakte besluyt van sijn gegeven Advijs discrepeert, als wanneer 't selve daar mede over-een-komt, met alle naarstigheyd te Executeren; voor welke Executie, midsgaders de behoorlijke naarstigheyd en getrouwigheyd daar ontrent te adhiberen, hy ook dien-volgende responsabel sal zijn, fullende tot sijne meerder gerustheyd van alle Resolutien die by de meer-gemelde Heeren hare Hoog-Mog: Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde sullen werden genomen, door de selve aan hem is het doen-lijk, noch voor de Executie, en indien de tijd sulks niet kan lijdén, soo haast het selve gevoeglijk kan geschieden, gegeven worden, Schriftelijke Acte, gecoucheert en ge-extended in goede, klare en duydelijke Termen.

VII. Den Capiteyn-Generaal sal sich in alle Vergaderingen van de Heeren haar Hoog-Mog: Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde mogen laten vinden, en de selve Heeren Gevolmachtigden dienen van præ-Advij.

Formulier van de Commissie,

V O O R D E N

KAPITEYN-GENERAAL.

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, Allen den genen die desen sullen sien of hooren lesen: Alsoo ons geobligeert vindende tot af-weringe van het voorsz. dreyyende gevaar onder den Zegen van God Al-machtig, eene Considerable Armé, op de been brengen, raadzaam en noodig geacht hebben, tot goed Beleyd van de sake van Oorloge, tot onderhoudinge van goede discipline onder het Krijgs-Volk, en om 't selve Krijgs-Volk in goede ordre tot Bescherminge van de Ingesetenen der voorsz. Landen, midsgaders tot wederstand en af-breuk der Vyanden, met de meeste kracht, en nadruk te doen ageeren een aansienlijke Personage tot *Kapiteyn-Generaal* over het selve Krijgs-Volk te stellen, en te Committeren: Doen te weten, dat om &c. Ons volkomentlijk op zijn, &c. betrouwende, wy by eenparige concurrentie en delatie, elkvoor soo veel belangt de Militie t'onser Befoldinge staande den selven N. N. gefielt

F 2

geor-

geordonneert, en gecommiteert hebben, stellen, Ordonneren en Committeren by desen, tot *Kapiteyn-Generaal* over de Legers van dese *Vereenigde Nederlandse Provincien*, gedurende den tijd van de aanstaande Expeditie, gevende de selve N. N. volkomen Last, Macht en Authoriteyt, om in de gemelte Qualiteyt, onder Ons, en den Rade van State, midsgaders onder de Heeren Onse Gedeputeerden en Gevolmachtigden te Velde gaande, volgens de Instructie hyuden Gearresteert, over 't voorz. Volk van Oorloge, gedurende de voorz. aanstaande Expeditie te Commanderen en Ordonneren, gelijk ter defensie, bewaarnisse, en versekeringe van den Staat in 't generaal, en van de Provincien, Leden, Steden en Inwoonderen van dien, in 't particulier bevonden sal werden te behooren, en voorts alles te doen, dat een Vroom oprecht, en Getrouw *Capiteyn-Generaal*, tot Bescherminge der voorz. *Vereenigde Nederlanden* in 't gemeen en-particulier schuldig is, en behoort te doen, achter-volgens d'Instructie daar op gemaakt, en by hem solemneeljk bezworen. Waar op en van hem in 't gene voorz. is wel en getrouwelijk te quijten, deselve N. N. gehouden werd den behoorlijken Eed in Onsen handen te doen, welken Eed gedaan zijnde, bevelen en ordonneren Wy wel expresselijk allen Krijgs-Officieren, Oversten, Ritmeesteren, *Capiteynen*, en alle ander Volk van Oorlog in Onsen Diensten en Befoldinge wesende, midsgaders ook allen anderen dien het eenigstints aan-gaan mag, de selve N. N. in den voorz. staat te erkennen, Respecteren, en gehoorfamen, en in 't volbrengen van desen sijnen last, te doen alle Hulp en Adfistentie, alles echter t'Onsen kennelijk wederseggen. Gegeven in 's *Gravenhage* onder Onsen groote Zegele, &c.

Daar waren in die tijd vele Patriotten verwonderd dat de Prins soo schurfte Commissie wilde aanvaardden, door dien deselve alleen was gefabriceert om hem te verstricken, ende alle quaade successen op sijn hals te schuyven, gelijk dan ook die Factie den handel, ende wandel van Sijn Hoogheyd al-omme soo verre lasterde, dat eenige niet en schroomden in een vol Geselschap rond uyt te seggen, dat wenschten dat Sijn Hoogheyd tot Hutspot gekapt was, ende dat alle de Prins-Gefinden daar van aten dat sy barsten, en andere wenschten Beuls te mogen zijn, om Sijn Hoogheyd met wreede Tormententen te mogen dooden; ende over die schoone Commissie was nu den geheelen Winter gearbeyd, ende men liet alle andere Saken loopen, terwijl den Vyand voor het Land stonde: Ja zelfs als Sijn Hoogheyd met het Leger aan den *Yssel* lag, soo was het selve Leger soodanig on-voorsien van Kruidt ende Loot, dat het sich geen twee dagen soude hebben kunnen defenderen, ende dat wierde alsoo gedirigeert om den Vyand in sijn voornemen niet te beletten.

A. Na ik hoor soo hadde Sijn Hoogheyd veel slechter Commissie, als den Ruwaard van *Putten*.

P. Dat quam by malkanderen niet te pas, want Sijn Hoogheyd stonde onder Acht Voogden ofte Meesters, wiens Ordre hy moste volgen, ende den Ruwaard was alleen als Volmachtigde op de Vloot, representerende de Souverainiteyt van den Staat, sittende op 't Schip van de Heer *de Ruyter* in groote Magnificentie op een Stoel, bekleed met den Rock van Staat, ende gestipeert met twaalf Hellebardiers, ende een Sergeant, commanderende alles na sijn wel-gevallen.

A. Wel dacht men doe noch niet om Volk te Werven?

P. Men maakten daar van wel een Ophef, maar 't was maar een doekje voor 't bloejen, want hoe de vordere Wervingen, die tot conservatie van den geheelen Staat hoog-noodig waren, zijn gedilayeert en op-gehouden, tot dat den Vyand vaardig lag tot sijnen Optocht, sal blijken, als men eens betracht, hoe vele en groote dispuyt-

ten

Verwarde
Europa,
Fol. 250.

Ibid.
Fol. 363.

Verwarde
Europa,
Fol. 448.

Verwarde
Europa,
Fol. 303,
304, 305,
306.

Spiegel der Waarheyd.

45

ten en on-eenigheden geresen zijn tusschen de Staaten der respectieve Provintien, over het verkiezen van een *Militair Hoofd* of *Capiteyn-Generaal* (van welkers hooge noodzakelijckheyd wy in het Tweede Deel op Pag. 250. gesproken hebben) willende de meeste Provintien daar toe geavanceert hebben *Sijn Hoogheyd den Heere Prince van Oranje*, gebruykende daar toe vele pregnante en dringende redenen van sijner Hoog-Loffelijker voor-Ouderen groote Successen en Meriten, van sijne Princelijcke Gaven soo in een premateur Verstand, Wijsheyd, Beleyd, Godvruchtigheyd, Matigheyd als yordere Deugden, en van sijne bysondere Liefde onder 't Volk, &c. Maar eene Provintie wilde daar toe geensints verstaan, pretexeerende de minder-jarigheyd van *Sijn Hoogheyd*, en het pericul, daar in de Vryheyd deser Landen soude geraken, by al-dien men *Sijn Hoogheyd* het Zwaard in de hand gaf, &c. Dit Dispuyt wierde gaande gehouden ruym vier Maanden, en met sulken gevaar, dat 't somtijds geschapen stond, als of de Unie, dat salutare Werk, daar door den geheelen Staat der Seven Provintien dus lang noch on-verbreek'lijk was t'samen gehouden, soude zijn gedissolveert, en de Provintien van malkanderen gescheurt, werdende 't selve aan d' eene zijde gedreven met sulken hevigen passie, dat seker Hollands Regent in de tegenwoordigheyd van eenige Leden uyt de Vergaderinge niet schroomde uyt te braken **LIEVER FRANS ALS PRINS**; Woorden voorwaar die geen getrouw Patriot, ik gezwijge een Regent, maar veel eer soodanig een pasten, die niet als de totale ruïne van dese bloeyjenden en gezegenden Staat be-oogde, sonder welke ruïne sijnen vervloekten wensch noyt tot effecte konde gebracht werden. Abominabel is 't voor een Ingesetenen van desen Staat te wenschen, dat dese Natie, die, buyten-exempel, hare Vryheyd meer bemind als haar eygen Goed en Bloed, en van een Eenhoofdige Regeringe van alle tijden af een gruwel heeft gehad, soude gesubjecteert worden onder een Koning, die niet be-oogt, als sijne glorie te planten op de puyn-hoop der gestoorde Vryheyd van alle Volkeren, en sich boven alle Wetten soodanig te stellen, dat sijne Onderdanen niet anders zijn souden als Ezelen, daar van hy by velen als een Koning den naam draagt. Abominabel is het, seg ik, sulks te wenschen alleen om reden, dat den bloeyjenden Oranjen-Spruyt, (en eenigen Erfgenaam van die Helden, dewelke, volgens eygen bekentenisse van de Staaten, alleen de eere dragen van Instrumenten geweest te zijn, waar door den geheelen Staat tegens de insulten van den Machtigsten Koning der Christen-Wereld is geconserveert, en in voorspoed boven alle andere Volkeren geaugmenteert) in qualiteyt als *Capiteyn-Generaal*, en geensints als *Souverain*, niet mochte na-volgen de voet-stappen van sijn Hoog-Loffelijke voor-Vaderen, om soo wel als fy, de Dierbare Vryheyd deser Landen met sijn Bloed te verzegelen en te bevestigen tegens de gevaarlijke bedreyyingen van dien Koning, wiens Ambitie (gelijk die van den *Grooten Alexander*) met de geheele bekende Wereld niet te verzaden was, maar dat men 't selve *Capiteynschap-Generaal* voorhenen liever soude op-gedragen hebben aan den *Hertog van Turenne* of den *Prince van Tarante*, twee gezworene Voorvechters van dien, die toe-leyde desen Staat met Oorlog te beslooken.

De voor-gemelde reciproque Concertatien en Dispuyt en over 't eligeeren van een *Capiteyn-Generaal*, duurden tot op den 25 February 1672., wanneer men eyndelijck accoord wierd, om aan Sijne Hoog-gemelde Hoogheyd op te dragen het *Capiteynschap Generaal* over de Generaliteyts Militie; met sulke restrictien en limitatien, als te sien zijn in de Formulieren van sijne Instructie en Commissie.

En hoe-wel de *Provintie van Utrecht*, al op den 28 November 1671. ter Generaliteyt advijs hadde in-gebracht, tot het augmenteeren van de Militie tot 120 duysend Man,

Verward
Europa

waar door men in 't toekomende alle subsidien voor vreemde Troupen soude konnen profiteeren, en hoe-wel door de respectie Provincien, gedurende het boven-gemelde dispuyt, sterk wierde gedrongen op de Resolutie tot de effectieve Werving, soo wierd deselve nochtans op pretext, dat men eerst moeste eens zijn wegens de Electie van een Capiteyn-Generaal, soo lang getraineert en uyt-gefelt, tot dat men eerst in 't laast van Febr. 1672. resolveerde tot de Werving van 21 duysend en 200 Man, bestaande in 10 Regimenten te Voet, en 15 te Paard, waar van de Provincie van Holland alleen 8 te Paard, en 5 te Voet, en de 6 andere Provincien t'samen 7 te Paard, en 5 te Voet voor hare repartitie souden Werven, bestaande de Regimenten te Voet in 14 Compagnien, elks van 100 Man, en die te Paard in 6 Compagnien, elks van 80 Paarden. Tot dese Werving verkoren de *Staaten van Holland* op den 9, 10, en 11 Febr. eerst de Hoofd-Officieren uyt die Militaire, dewelke uyt alle Quartieren al in Novemb. 1671. haar op de Notificatie van deselve Staaten in s' Gravenhage hadden laten vinden, en die op den 15 Januarij 1672. hare Namen, en wat Chargien sy versochten tot de nieuwe Werving voor Commissarissen uyt de Heeren *Gecommitteerde Raden* hadden doen aan-teykenen. Die haar hadden doen in-schrijven tot Colonels waren 80 in 't getal, tot Lieutenans-Colonels 100, en tot Majoors 106, nevens een seer groot getal tot Capiteynen.

Om dat dese Officieren door 't lang tardeeren van hare Electie in *den Haag* veel Gelds verteerden, wierden vele van haar soo malcontent, dat sy haar begaven by de Franse, Keulse en Munsterse, alwaar sy verwelkomt en aanstonds geëmployeert wierden, gelijk mede meer als 20 geëxperimenteerde Officieren deden, die door den Veld-Marschalk *Wurtz* tot *Hamburg* provisionelijk aan-genomen zijnde, lang waren op-gehouden, op hope, dat ordre van den Staat aan den Heer *Wurtz* soude komen, om deselve Officieren in effectuelen dienst aan te nemen, daar na lang, doch vergeefs, gewacht was, 't welk namaals sulken schaarsheyd van ervaren Officieren veroorzaakte, dat men genoodsaakt was vele foodanige aan te nemen, die noyt Militairen waren geweest.

Behalven dat dese Wervingen soo laat waren begonnen, dat het on-mogelijk was, om al het Volk tegens den Optocht der Vyanden compleet te hebben, en behalven dat de respectie 6 en 8 Weeken den Officieren by hare Capitulationen voor-geschreven, tot deselve Wervingen te kort vielen, soo waren daar-en-boven door de tijdige en voorbarige Wervingen der Vyanden de beste en meeste Soldaten soo weg-geligt, dat by-na niet meer als Jongens en on-bedrevene, en dat noch in schaarsheyd overig waren, waar by noch dit quam, dat op de meeste Nabuurige Plaatsen door de Overigheden alle vreemde Wervingen wierden verboden, waar door de Officieren soo wel buyten als binnen de Provincien wervende, genoodsaakt wierden twee- of drie-dubbeld Getal aan te nemen, daar mede sy 's Lands en haar eygen Geld verpilden, en even-wel pas halve Compagnien konden leveren.

A. Daar en konde immers van sulken quaden Vlas geen goed Garen Gesponnen worden, maar hoe liep dat af?

P. Gy hebt u selven voor de Vrage al beantwoord, ende hoe konde dat sonder de nutterste ruïne van 't Land uyt-vallen, gelijk ook alle de Provincien genoegsaam plotselink in duygen vielen, niet anders als een Tonne daar van alle de Hoepen af-geslagen worden. Want de Regenten in dese sorg'loosheyd continuerende, den Koning van *Frankrijk* desen Staat op 't Lijf viel, vindende de Militie met alle het gene daar aan dependeert, in soo slechten postuur, ende soo defectueus, dat daar door ('t geen noyt meer gehoort is) binnen 28 dagen wel 68 Steden ofte Forten (behalven soo veel

Heer-

Spiegel der Waarheyd.

47

Heerlijkheden, ende uytnemende (choone Dorpen) verraft, ende In-genomen wierden, ende die alle te samen by hare Namen op-getelt worden in 't *Verwarde Europa*, Fol. 732.

A. Wel mochten dan de Predikanten op den Stoel lamenteren, doen Sijn Hoogheyd Prins *Willem* den II. Overleden was, dat den Staat Hoofdeloos, ende geen Koning in *Israël* was, dat den Staat in twist, verwarring, ende in duygen moeste vallen: Maar wat wisten doen dese Wijse Regenten te seggen, die immers al de Wereld hadden trachten te doen gelooven, dat sy den Staat veel beter, als den Prins van *Oranje* souden beschermen?

P. Dat ging na haar sin, want dit was nu recht, *Liever Frans als Prins*, ende den Raad-Pensionaris *de Wit* toonde sich quansuys soo verslagen, dat hy aan eenige Regenten seyde, *Mijn Heeren, is Rhijnberk over, soo is ons Land al half Verloren*, ende daar op gevraagd zijnde door wat middel men den Staat noch soude kunnen Salveren, antwoorde, met op-gehaalde Schouderen, *dat'er geen ander middel overig was, als met den Vyand te Tracteren*: Ende daar was het geheele werk op aan-geleyd: Hy proponeerde ook dat men most, uyt den Name van de Unie, een Aanfienelijk Perfoon despiciëren aan den Koning van *Vrankrijk*, om te hooren wat Sijn Majesteyt van den Staat begeerde, ende hoe dat best een Accoord soude zijn uyt te vinden, ende dat daar van Rapport soude worden gedaan binnen de Stad van *Amsterdam*, ende dat de sake ter Generaliteyt soude worden gedirigeert tot een aansfienlijke Deputatie, ende dat van Sijn Majesteyt soude worden verfocht openinge van de Conditien, waar op Sijn Majesteyt sich soude gelieven te laten Disponeren Sijne Wapenen niet verders tegen den Staat te gebruyken.

A. Wie wierde daar toe Gecommitteert?

P. Mr. *Pieter de Groot* wegens *Holland*, dien Grooten Cameraat van Mr. *Jan de Wit*, ende die nu in de laaste Ambassade in *Vrankrijk* ook gebruykt was, die na sijn Majesteyt vertrok, alles genoegsaam bloot leyde, ende op Genade, ende On-genade van Sijn Majesteyt liet aan-komen, want daar wierden geen Voorlagen by hem gedaan, maar seyde alleenlijk af-gevaardigt te zijn, om van Sijn Majesteyt te vernemen wat sijn belieste soude zijn, alsoo sijn Heeren en Meesters gedacht hadden meerder eer voor Sijn Majesteyt te Refideren in 't geven van voorlagen tot A ccommodatie, als in deselve te ontfangen (ende *de Groot* gaf voor sijn Advijs, in de Vergaderinge van *Holland*, dat hy vertrouwde dat de Koning ons soude laten by onse Vrye Regeringe, mids dat Hy in Besettinge nam alle onse Frontieren, maar dat men niet lang moeste wachten, ende hoe meerder men presenteerde, hoe minder hy nemen soude; Eenige waren van opinie men moeste de Vrede maar maken soo men best kost.

A. Ik kan de reden niet wel bevatten van alle dese Meneés, waar-omme de Louvefeynsse Factie het Land alsoo ten proye aan *Vrankrijk* wilde over-geven.

P. Daar zijn ook geen reden van als de openbare boosaardigheyd van die Factie, ende den on-versoeflijken haat daar mede sy tegens Sijn Hoogheyd in-genomen waren, ende siende dat sy 't A vancement van Sijn Hoogheyd niet langer konden beletten, liever tot die Extremiteyt hebben willen vervallen, van Land, Religie, haar Selven, Vrouwen, ende Kinderen, Goed, ende Bloed, aan den Koning van *Vrankrijk* te Sacrifieren, als Sijn Hoogheyd Geavanceert te sien, volgende alsoo op haar Grondregel, *Liever Frans, als Prins*.

A. Wel hoe wierde dit Deseyn doch gestut?

P. Door den Op-loop van de goede Gemeente in *Holland*, ende *Zeeland*, die desen Handel voor een openbaar Verraad uyt kreet, ende de Regenten dwongen Sijn Hoogheyd

Beschrijvinge van Amsterdam, 6 Bock, Fol. 384. ende Verwarde Europa, Fol. 115. Ibid. Fol. 381.

Verwarde Europa, Fol. 638.

Verwarde Europa, Fol. 640, 642.

Verwarde Europa, Fol. 642, 643. Ibid. Fol. 646.

Verwarde Europa, Fol. 66c, 679.

Verwarde
Europa,
Fol. 663,
678,
Ibid.
Fol. 694,
695.

heyd tot alle de Digniteyten van Sijn Hoog- Loffelijke voor-Ouders aan te stellen, ende dat schoone *Evumige Edict* te vernietigen, waar door ook den Koning van *Vrankrijk* van sijne Correspondentie verstenk zijnde, van Resolutie veranderde om *Holland* verder in te trekken, het welke ons den Historie-Schrijver van 't *Verwarde Europa*, Fol. 716. aldus Verhaalt :

HET tweede aan-gaande, namentlijk dat den Vereenigden Staat door het voorsz. Avancement van *Sijn Hoogheyd* wierde gered uyt het Gevaar, van door den buyten-Vyand niet meer geforceert te werden, soo is seer notabel, dat soo haast de Koning van *Vrankrijk* tot *Zeyst* hoorde, dat *Sijn Hoogheyd* op den 9 *Julij* in den *Haag* hadde af-geleyt den Eed wegens sijn Stadhouderschap over *Holland*, resolveerde des anderen daags met sijn geheele Leger van de *Hollandse* Frontieren op te breken, om elders verdere Progressen te doen, even als of hy hadde willen seggen tegens sijne Officieren: *Messieurs nu moeten wy voort, het Hollandse Volk is op de Been, en de Prins van Oranje is Stadhouder geworden*; Soo dat op *Holland* seer applicabel is, 't gene *Livius* seyt van de *Romeynen*, als sy Belegert waren: *Tantus Dictatoris terror fuit, ut hostes eo creato statim à moribus discesserint*; Dat is: *Dat het Verkiezen van een Stadhouder sulken schrik onder de Vyanden maakte, dat sy terstond de Belegeringe op-braken.*

A. Wat wierde in die tijd van desen droevigen toestand van saken al gediscoureert, ende aan wie wierde de schuld daar van toe-geschreven?

P. De *Louvesteynse* Factie hadde noch wel dese stoutigheyd, dat sy de schuld daar van aan *Sijn Hoogheyd* wilden imputeren, hem foekende met blaauwe Boekjes zwart te maken, niet-tegen-staande sy hem met Voeten getrapt, ende nergens in gemoeyt hadden: Maar de *Rechtsinnige over-denkende*, dat *Sijn Hoogheyd* met alle sijne Vrienden en Gunstelingen waren gehouden buyten alle Employ en Gefag, en de minste Ingressie niet hadden in de Staats-Affaires, maar alleen bloote Aanschouwers waren geweest van de al-gemeene Directie en Gouvernement des geheelen Staats, konden sich geensints in-beelden, dat aan die zijde meer schuld latiteerden en verborgen lag, als aan de zijde der Gemeente, dewelke by-na gebracht was tot een blinde Gehoorzaamheyd ontrent hare Overigheyd, welkers Bevelen sy soo lang onderdanig en sonder tegen-spreken geobedieert hadde, tot dat de hoogste nood haar dreygde te storten uyt hare dierbare Vryheyd in de uyerste Slavernye en Elende, en te berooven van haar Goed, Bloed en Religie, waarom sy meenden te moeten gelooven, dat het al-gemeen Onheyl des Lands was ontsproten uyt de vervallene en quade Regering der gener, die alles Regeerden en het Bewind hadden van den geheelen Staat, en aan dewelke het bevolen was voor 's Lands Welvaren te vigileren en alles af te keeren, wat voor den Staat konde gevaarlijk zijn.

Andere konden geensints gelooven, dat de *Illustre en Nombreuse* Staats-Collegien, waar in soo vele Getrouwe, Wijse en Voorsichtige Heeren Regenten en Corps by een vergaderen, in eenigen deele participeerden aan foodanigen Directie, daar uyt dese Provincien waren gevallen in een deplorablen staat, maar oordeelden, dat eenige weynige in die Collegien predomineerden, en het Roer van den Staat soo seker gevat hadden, dat sommige Wel-meenende Regenten, die het noodzakelijk quade gevolg des Staats onder-gang voor heen klaarlijk sagen aan-komen, hoe-wel sy alle krachten in-spanden, nochtans te zwak vielen, om de vreemde Intrigues te reformeren, de vervallene Staats-Pilaren te repareren, en te befigen alles wat tot behoud van den Staat noodig was, dat eenige haar als *Ja-Broeders* by de Neus blindelings

Verwarde
Europa,
Fol. 665,
666, 667,
668, 669,
670, 671,
672.

delings lieten verleyden; dat eenige om haar eygen Interest het gemeene Best op Gods Genade lieten drijven; En dat eenige haar fondeerde, op valsche Staats-Maximen en Gronden; en daarom on-mogelijk de Rust en Wel-stand van den Staat konden bereyken, hoe-wel sy die mochten be-oogen.

Van dese weynige Dominateurs seyden sy, dat den Raad-Pensjonaris Mr. Jan de Wit het Hoofd was, dat die als een Phaeton den Wagen alleen bestierde, en meer Ontfags usurpeerde in Publike Affaires, als oyt eenig Stadhouder hadde gehad, om daar door sijn nieuw gefabriceerde Regeringe on-beweeglijk te Grond-vesten, en op te Bouwen tot die hoogte, van waar hy sijn lang gepremediteert oogmerk sekerlijk soude kunnen bereyken, 't welk bestaan soude, in 4 Poincten.

Het I. is; Om Engeland te brengen tot dat on-vermogen, waar door 't selve Rijk genoodsaakt soude werden, om meer Wetten van den Vereenigden Staat te ontfangen, als aan den selven te geven.

II. Om het Illustre Huys van Oranje te enerveren, en buyten alle Onfsag en Vermogen te brengen.

III. Om de Provintie van Holland te doen Domineren over de 6 andere Provintien, gelijk de Sonue over de 6 andere Planeten.

IV. Om alleen met sijne Creatuuren in Holland den Baaste spelen, en 't selve als een Souvereyn te Regeren.

HEt eerste aan-gaande, namentlijk Engeland, soo seyden sy, dat den Raad-Pensjonaris met sijne Adherenten den Oorlog van den Jare 1665. en 1666. tusschen Engeland en desen Staat hadde Gebrouwen, en soo vast-gesteld, dat hy daar voor geen Vrede begeerde, al had hy die om drie Blanken kunnen koopen; Dat hy na twee Victorieuse Zee-slagen, en een geluckige Assault op de Revier van Chattam, na apparentie tot sijn Deseeynen soude gekomen zijn, 't en zy ter selver tijd de Koning van Vrankrijk de Spaanse Nederlanden on-verhoeds hadde geinvadeert, en in weynig dagen door de zwaarte sijnes Scepters soo gedrukt, dat indien sy niet door een haastig Tractaat tusschen Engeland en den Vereenigden Staat uyt hare laatste nood waren gered, sy hadden moeten bezwijken tot na-deel van de geheele Wereld, maar voornamentlijk van Engeland en de Vereenigde Provintien; En dat als hem dese Aanlagen waren mislukt, hy eerst door list en vreemde middelen eenige der Voornaamste in Engeland tegens haren Koning hadde soeken in twee-dracht en Inheemsche Beroerten te embrouilleeren, en alsoo het selve Rijk in Vlam en Vuur te setten, gelijk onder de Engelsche het selve mede ruchtbaar was geworden door een Boekjen aldaar gemaakt en uyt-gestroyt, onder den Titul van de Voort-Ende Kanker, sijn begin nemende in Holland, en eyndigende in Engeland, en daar na dat hy door den Colonel Mombas in het Jaar 1671. aan den Koning van Vrankrijk hadde gepresenteert een Brief, by dewelke hy versocht, dat dien Koning sijne Wapenen wilde voegen by die van desen Staat, om alsoo met Geconjungerde Machten Engeland op het Lijf te vallen, en Wetten voor te Schrijven, welken Brief Vrankrijk aan den Koning van Engeland soude hebben gecommuniceert, die sulks op-nam voor een genoeftsame en Wettige oorzaak, om desen Staat den Oorlog aan te doen, gelijk hy sulks voor een Oorlogs-Reden in sijn Oorlogs-Declaratie mede poseerde.

Voor redenen van dit Deseeyn gaven sy voor, ten eersten, dat desen Staat door

de vernederinge van *Engeland* soude domineeren op de Zee, en geen Wereldsche Macht hebben te vreesen, en verskert zijn tegens de Intentie van den Engelschen Koning, die de volle Heerschappye op de Zee ambiert, en als een tweede *Romen* soo lang niet sal rusten, tot dat hy *Holland* als een tweede *Carthago* sal hebben verdelgt, om aan alle Zee-varende Natien foodanigen Reglement voor te Schrijven, en de selve met soo veel Tollen en Ongelden te bezwaren, dat sijne Onderdanen alleen met profijt souden kunnen navigeeren; En ten tweeden, dat desen Staat door het Succes van 't selve Deseyn de Universele Negotie soude kunnen aan sich schakelen, en daar door profiteeren en onderhouden die middelen, sonder dewelke niemand op Zee kan redoutabel zijn.

Verwarde
Europa.

Rakende het tweede, namentlijk de *Onderdruckinge des Huyses van Oranje*, daar van word op pag. 235, 236, en 237, aangewesen eenige manieren en exempelen, hoe die is behertigt en in het werk gesteld; Maar de reden, waarom den Raad-Pensionaris *de Wit* de selve Onderdruckinge voor een noodzakelijke Maximen van sijn nieuw Gereformeerde Regeringe stelde, seyden sommige uyt de Gemeente, dat hy daar door de Forme van de al-Oude getemperde Regeringe, buyten dewelke noyt geen andere in dese Landen bekend was geweest, van dat essentieel Lid soude privieren, 't welk hem in sijne vreemde Conduite en nieuw-gepractiseerde Staats-Maximen in tijden en wijlen soude hebben kunnen traverseren; Dat hy daar door 't Stadhouderlijk Gesag, doch sonder den naam, die by hem execrabel was, en de Macht van het Capiteyn-en Admiraalschap-Generaal over de Militie soo te Water als te Lande selfs soude kunnen usurperen, om sijn nieuwe Regeringe on-veranderlijk te stabilieren; Dat wanneer hy door al sijn arbeyd niet konde verwerven, dat *Sijn Hoogheyd* heel buyten Employ mochte blijven, den geheele Staat liever heeft willen storren in duysend Rampen, en brengen onder de Dwingelandye van de Franche, als *Sijn Hoogheyd* met een gerefringeerde Macht ontrent de Militie eenig Gouvernement te laten toe-komen, naar het vervloekte seggen *Liever Frans als Prins*; Of ten minsten, dat hy desen Staat aan den Koning van *Vrankrijk* hadde willen Tributair maken, soo dat die den selven als een Scherm-Heer soude protesteren, en door sijne uyt-nemende Macht decken tegens alle gevreesde Onheylen van *Engeland*, op Conditie, dat desen Staat met niemand sonder hem soude in eenige Alliantie treden, of niemand Adifferen als hem; voornamentlijk te Water, als hy daar eenigen Vyand mochte vreesen, waar door hy *de Wit* soude meenen uyt-gevonden te hebben, sijn eerste oogmerk, om over de Zee te Domineren, terwijlen Koning *Louis* sijne ingebeeelde Monarchie te Lande soude op-rechten; Dat dese Conditien waren be-raamt, om gelloten te werden binnen de Stad van *Amsterdam*, waar heen men hadde geordineert te transporteren alle de Staats-Collegien, Archieven, Chartres en Geld uyt den *Haag*, en het geheele 's Lands-Magazijn van *Delft*, onder-tusschen dat men het geheele Land in de Macht van den Vyand soude over-gelevert hebben.

Dese en diergelijke sustenuen hielden sommige infallibel, en bleven on-veranderlijk van Opinie (niet-tegen-staande andere den Raad-Pensionaris van alle sinisterheyd geheel wilden ontschuldigen, seggende, dat hy geen Pouvoir of Dispositie hadde over de Collegien van hare Hoog-Mog: en den Raad van Staten, den welken alleen het Generaal Bewint van den geheelen Staat was aan-vertrouwt, en daarom niemand het verwijt van des Staats Ruïne subjeest konde zijn, als de selve, in cas eenig wan-devoir of schuld was gecommiteert.) Want seyden sy, dat den Heer *de Wit* door sijn lange Experientie, en door sijn groote Wijsheyd en voorsichtig Beleyd niet alleen

groote

Spiegel der Waarheyd.

51

groote ingreſſie heeft gehad in de Hoog-gemelde Collegien, maar de ſelve ook door ſijne ſecrete en on-navorſchelijke Intrigues heeft weten te diſponeren, om ſijne Propoſitie te om-helſen, waar toe hy ſich onder anderen ſoude bedient hebben van de *Provincie van Utrecht*, dat hy die door byſondere Obligatiën hadde geinduceert, om de nieuwe Hollandſche Maximes in allen deelen te volgen; en dat hy dan door de ſelve, gelijk als uyt haar eygen motief, ſijne Concepten ter Generaliteyt liet voor-ſtellen, die hy dan van wegens *Holland* met beyde armen ampteerde, als komende van ſoo een wel-gediſciplineerde en wel-meenende Provincie, even als of men dan geenſints hadde behooren te difficulteren, om in het geproponeerde te conſentieren, waar toe hy dan de andere Provincien door ſijn ſemblant en ſnuele Tonge wiſt te perſuaderen, en ſoo ſijn oogmerk te bereyken.

Van het Derde Point, namentlijk, dat *Holland mochte predomineren over de andere ſes Provinciën*, is iets verhandelt, op Pag. 246. en 248. De redenen, die den Raad-Penſionaris daar toe ſouden hebben gemoveert, wilden eenige allegeren uyt het meergemelde Boek van *La Court*, 't welk hy ſuſineerden, dat meest uyt de Koker quam van den Raad-Penſionaris, die daar in ſijn Sentiment ontrent dit Point in verſcheyde Paſſagies niet duysterlijk ſoude voor-geſeld hebben, om by 't Succes van dit ſijn derde oogmerk te abundant'er Vruchten te genieten by dit volgende ſijn vierde oogmerk.

Van het Vierde Point, namentlijk, dat de Heer de Wit met ſijne Creatures in *Holland ſocht de baas te ſpelen*, en 't ſelve als een *Souverain te regeren*, word gehandeld op Pag. 248. en 249. en aldaar aangewezen het ſentiment van vele uyt de Gemeente ontrent dit ſelve Point. Vele beſchuldigen hem, dat hy de Religie reguleerde na de Politie; Dat hy de Juſtitie hadde gedingeert tot voordeel van ſijne intrigues; Dat hy de Politie hadde van hare oude forme verandert, en geadminiſtreert tegens de fundamentele Wetten; Dat hy de Land-Militie hadde verwaarlooft en voordachtelijk laten vervallen van haar oude en goede Diſcipline; en dat hy de Finantien hadde misbrykt; Dat hy hadde een aparte Vergaderinge of Secreten Achter-Raad, daar van hy President was, en daar in hy als een Souverain ſijne Concepten tot Reſolutie bracht door het prepareeren van de Pluraliteyt der Stemmen, om tegens wil en dank van vele der Voornaamſte en Getrouwſte Leden het Land na ſijn appetijd te regeren, niet-tegen-ſtaande hy ſelfs wel bekend hadde, dat ſulke aparte Vergaderingen in een wel-gepoliticeerde Republijk on-geoorloft en ruïneus waren; Dat hy onder verſcheyde pretexten het vuur van Tweedracht geſtookt, en Factiën verwekt hadde tuffchen de Provinciën en Steden, daar van hy ſich tot Hoofd hadde geſtelt; Dat hy buyten weten en kenniſſe van den Staat dikwils ſchadelijke Brieven hadde gefonden aan Koningen en Potentaten onder den dekmantel van ſecrete Correspondentie, en dat niemand als ſijne getrouwſte Complicen konden gewaar werden, war'er in de Staats-Saken paſſeerde; Dat hy de Gemeente onder-drukte, en van hare Vryheyd beroofde, die hy wijs maakte te willen beſchermen voor de onderdruckinge van een Stadhouder; Dat hy ſijne Daden, die niemand als een Souverain toe-quamen, op 't grootſte uytmete en heerlijk op-pronkte in ſeker Boek, dat op 's Lands-kosten voor hem geſchreven wierd, doch tot noch toe achter is gebleven; Dat wanneer iets van ſijne ſniſtre bedrijven aan den dag quam met ſijn eygen hand onderteekent, hy ſich wiſt te excuſeeren met een verſonnen voor-geven, als of ſijn Klerk van *Meſſem de Blancs* hadde misbrykt, die hy hem hadde vertrouwt, om ſich daar van in ſijne abſentie te bedienen; En dat hy veel meer ſoodanige valsche en geſuborneerde middelen ter quader trouwe hadde in 't werk geſtelt: Maar als hy ſag, dat hy by de Gemeente, en ſijn bedrie-

Verwarde
EuropaVerwarde
Europa.

geryen by de wel-geintioneerde Regenten suspeet wierden, waar door sijne geveynsh-
 heyd, bedrog en quade menees onder de gedaante van oprechtigheyd, trouw en goede
 directie ten toon quamen, en apparent was, dat deselve behoorlijk souden gecorre-
 geert, en na meriten gehandeld werden door *Sijn Hoogheyd*, die hy met alle sijne
 listen bemerkte niet langer te kunnen buyten des Staats Affaires te houden, dat hy
 doen door sijn Staat-sucht liever den geheelen Staat hadde willen laten verloren gaan,
 als een weynig van sijnen hoogmoedigen drift laten vallen; Dat hy tot dien eynde met
 den Franschen Koning secretelyk hadde gecorrespondeert; Dat hy met twee Franse
 Ministers, (onder de welke eenen Mr. *Colbert* Neef van den grooten Financier in
 Vrankrijk was) die den geheelen Winter van 't Jaar 1671. in den *Haag*, ten huys van
 den Colonel *Mombas* gelogeert, en aan 't huys van den *Raad-Pensionaris* alle avonden
 ter Maaltijd getraecteert waren, secretelyk hadde genegotieert, en 't Contract gello-
 ten, op wat wyse hy dese Provincien aan haren Koning soude op-offeren, waar by hy
 aan de Franse alles hadde in-gewilligt, om selfs in staat te blijven, volgende het
 exempel van *Pieter de Medicis*, die sulks dede aan *Carel de VIII. Koning van Vrankrijk*,
 hebbende hy sich selfs getrooft in alles, wat hem hier over mochte ontmoeten, op dit
 Versjen: *Audaces fortuna juvat*, dat is; 't *Geluk helpt de stouten*. Dat hy daar op het
 eligeeren van een Noodfakelyk Militair Hoofd, of Kapiteyn-Generaal, met de
 hoog-noodige Wervingen tot den optocht van de Vyanden toe, verraderlyk hadde
 weten op te houden; Dat hy de Macht van den verkoren Kapiteyn-Generaal soodanig
 hadde besnoeyd, en de generale directie van de Militie gelaten aan soodanige, waar
 door hy van on-geluckige successen te Lande ten vollen versekert was; Dat hy alle
 Frontier-Plaatsen, behalven *Mastricht* en *de Grave*, door malversatie en on-trouwe
 besieringe hadde weten te houden in soo defectueuse Staat, dat geen onder allen
 behoorlijk konde beschermt werden, maar dat sich vele der redoutabelste Fortressen op
 het gesicht van den Vyand hadden moeten over-geven, sonder de minste tegen-weer,
 daar hem nochtans voor-heen den soberen staat van al de Fortressen en Magazijnen
 door sijne infallible memorie pertinent bekend was; Dat hy daar op sijn particulier
 Intereft hadde waar-genomen, en seer groote Capitalen na de Bank van *Venetien* en
 elders henen geremitteert; Dat hy groot profijt hadde gedaan, door Penningen op
 's Lands Comptoirten te beleggen tegens vier ten honderd in 't Jaar, die hy van particu-
 lieren tegens 2½ a. drie ten honderd selfs hadde geleent, daar voor als Pand ter
 minne over-leverende sijne 's Lands Obligatien, met de Keur, om de geleende Pen-
 ningen ten allen tijden af te mogen leggen met contante Penningen, of deselve met
 de voorz. 's Lands Obligatien te betalen, en dat hy daar na sijne Crediteuren 's Lands
 Obligatien in betalinge hadde laten behouden, hoe-wel hy op sommige der selven
 den Intereft by anticipatie van eenige Maanden al-reede sinisterlyk op 's Lands Com-
 ptoirten hadde ontfangen. Ja sommige quamen soo verre, dat sy seyden, dat hy nader-
 hand, als onsen Staat in 't grootste pericul was, hadde weten door sijne Creaturen te
 beletten, de uyerste en laaste middelen, die tot reddinge van het Land noch overig
 waren; want dat door sijne directie niet alleen was af-gelagen de presentatie van die
 van 't Noorder-Quartier, dat sy met tseventigh duysend Mannen wilden in 't Veld
 komen, om den Staat te defendeeren, maar ook haar tweede presentatie, dat sy
 vijf-en-twintig duysend Mannen wilden leveren, die alle ter Zee gevaren hadden;
 En dat op die wyse mede te vergeefs was geweest den voorslag van de Heer *Lt. Admiraal*
de Ruyter, dat hy met dertig duysend Zielen, die op 's Lands-Vloot waren, genegen
 was, om 't Vaderland te helpen beschermen te Lande, daar hy meer dienst meende
 te kunnen doen, als te Water; als mede dat vruchteloos was geweest de aanbiedinge
 van

Spiegel der waarheyd.

53

van de Heeren Cromom en Nieuwburg, Gedeputeerde van hare Hoog-Mog: binnen Mastricht, dewelke klagende, dat sy die Stad als een Troetel-Kind moften bewaren, en het Echte-Kind sien verloren gaan, gewillig waren met thien duysend dappere Soldaren den Staat in de hoogste nood te seconderen en by te komen; en eyndelijk dat hy hadde weten te beletten, dat onse *Prisonniers de Guerre*, die om thien guldens Randsoen yder gemeen Soldaat hadden konnen geloft werden uyt de verlorene Steden, daar sy in miserie vergingen, niet wierden gerandsoneert, en weder in dienst van 't Land overgenomen, daar men in plaate van die genoodsaakt was binnen de Provintien voor drydubbelde Aanrits-Gelden on-ervaren Volk weder aan te nemen.

En veel meer soodanige en slimmer Argumenten bewogen den meesten-deel van 't Volk, om hem *de Wit* alleen te imputeeren het over-gaan van soo vele Plaaten, en hem te houden voor den genen, die 't geheele Land aan den Koning van *Vrankrijk* verraderlijk hadde verkoft, waarom sommige opentlijk seyden, dat sy wel Turf en Hout wilden verschaffen, om den Raad-Pensionaris met sijn Broeder den Ruwaard van *Putten* te verbranden, andere presenteerden haren dienst, om het Beuls-Ampt aan haar te bedienen.

A. Men soude seggen hoe soo een verloren, ende geruïneert Land noch wederom te recht soude hebben konnen komen, daar niemand van de Regenten eenigen raad meer wiste, om dat te redden, ende daar de Politie, Finantie, ende Militie totaliter bedorven waren, ende daar soo veel Steden, ende Fortressen, ja verscheyde Provintien door den Vyand waren geoccupeert, ende af-gecheurt, ende daar de Vryheyd, waar van men altijd geroemt hadde, nu van de Genade, ende Ongenade van *Vrankrijk* dependeerde.

P. Daar moeten wy God de Heere voor Danken, die de Gemoederen van de Gemeente daar toe op-wekte, om andere hulp als van Regenten, die haar nu verlaten hadden, te soeken, ende de Regeringe wederom op den Ouden voet te brengen, vervolgens Sijn Hoogheyd, tot de Digniteyten van sijn Hoog-Loffelijke voorouders te Promoveren, door welkers Regeringe dese Landen op-gekomen ende behouden waren, ende het heeft God ook gelieft het Bestier, ende de Wapenen van Sijn Hoogheyd, als een Uytverkoren Instrument tot reddinge van dese Landen soodanig te Zegenen, dat wy wederom binnen korten tijd uyt handen van de Fransen geraakt, ende alle de overwonnen Provintien, Steden, ende Forten wederom onder de Oude Unie, midsgaders de gehoorzaamheyd van desen Staat gebracht zijn.

A. hier uyt soude men dan wel behooren te Concluderen dat een Stadhouder, ende Opperhoofd in desen Staat noodzakelijk soude zijn.

P. Ik sal daar selfs niet van spreken, maar u tot 'en voorschreven Historie-Schrijver van het *Verwarde Europa* Fol. 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, wijzen, die aldus Schrijft:

DE Noodsakelijckheyd van een Stadhouder ofte Illuster Hoofd is van sulken gewicht, dat aan de Decisie van dit Politijcq Poinct dependeert de Balance van de Gemueerde Provintien, en vervolgens de welvaart van den gantschen Staat. Als wy na Exempelen mogen oordeelen, soo konne wy daar van genoegsaam verskert zijn, want *Bodinus* seyt: *Quod si Plurium Imperia memoria recolamus, invenimus eos aut cum civibus internum, aut cum hostibus externum bellum perpetuo gessisse, & quando floruerint Polyarchia, non Plurium, sed Sapientissimi cujusdam Imperio, nutu & consilio, quasi Regia quadam potestate gubernatas & moderatas fuisse.*

Soo wy onse geheugenis willen recoleeren, wegens de Exempelen van de veelhoofdige Regeringen; soo sullen wy bevinden, dat deselve altijd hebben gehad continuele In- of Uyt-landse Oorlogen, en of het gebeurd was, dat deselve in welstand hebben Gestoreert, soo is sulks geschied niet door het Opper-Gebied, Raad en Daad van Veelen, maar alleen van een van de Verstandigste, diese in de Balance heeft gehouden, en als een Koning geregeert.

Dit selve leeren ons de Oude Polyarchien van *Romen, Athenen, Sparten, Theben, Carthago, Corinthus*; en vele andere meer, die alle by de Regeringe van een Dictator, Prins ofte Koning hebben wel-gevaren, maar sonder deselve zijn vergaan en verdwenen. Waarom de beste hedensdaagse Republijcquen, als die van *Venetiën, Gemua, Luca* en *Ragusa* tot haren welstand een Hartog ofte Prins kiezen, de eene met minder, en de andere met meerder Authoriteyt en Macht, na de Constitutie van hare Republijc.

De voornaamste Reden, waarom sonder Stadhouder, ofte Illuster Perfoon, de *Vereenigde Nederlanden* seer qualijk kunnen bestaan, zijn dese:

1. Om dat de oude Ordre en forme van Nederlands Regeringe onder een Graaf ofte Stadhouder, bestaat in de beste Consonantie en Harmonie, zijnde gefundeert op een puure middelmatigheyd, getempert uyt alle de drie soorten van Regeringe, en gecreert van alle fauten en periculen, die elke foorte van Regeringe onder worpen is. In sulken getemperten Staat representeert den Graaf ofte Stadhouder de *Monarchie, de Staten, de Aristocratie, en de Vroedschappen, de Democratie, &c.* 't welk elders breeder word verhandelt.

Dese forme van Regeringe is in *Holland en Zeeland* ingevoert met den aanvang van hare aller-Oudste Graaflijke Regeringe, welke Provintien daar by voor-spoedig hebben gecontinueert over 800. Jaren, maar soo ras, en soo menigmaal als men die Oude Regeringe heeft willen veranderen, wierd den Staat gedreygt met sijne ruïne, om dat het strijdig is met de reden, dewelke ver-eyffchen, dat men die Forme van Regeringe moet aanhouden, waar door de Landen zijn machtig en redoutabel geworden, en altijd in Rust en Vrede bewaart, naar ons *Salustius* leert, seggende: *Imperium facile iisdem artibus retinetur, quibus initio partum est.*

2. Soo word de Majestejt beter gepresenteert door het respect van een deftig Hoofd en de Splendeur van een Gerenomeerden Stadhouder, als door verscheyde Hoofden, die gelijke macht hebben. Gelijk sulks *Cicero* al in sijn tijd geleerd heeft, seggende: *Princeps faciem secum attulerat, auctoritatem Reipublica*, met welke woorden hy te kennen gaf, dat het Aangesicht van den Prins is de Authoriteyt van den Staat. De exempelen van *Thessalien, Mitylenen, Lacedemonien* en *Romen* wijsen ons aan, wat een groot respect en reverentie de Authoriteyt van een eminente Personagie heeft verwekt in de Gemoederen van der selver Regenten en Ingeleten. Als *Appius Claudius* Burgermeester tot *Romen* het tumultueerende Gepeupel niet konde stillen, soo seyde hy: *Ik sie nu wel, dat de Burgermeesteren alleen kunnen dreygen, maar niet effectivelyk gebieden; komt laat ons een Stadhouder kiezen, van wien geen appél valt.* En *Livius* seyde van de Romeynen, als sy belegert waren: *Tantus Dictatoris terror fuit, ut hostes eo creato statim à membris discesserint.* Dat het verkiesen van een Stadhouder sulc een schrik onder de Vyanden maakte, dat sy terstond de belegering op-braken.

Maar hoe ter contrarie, by manquement van een Illuster Perfoon, de Regenten en Regeringe van dit Nederland eenige Jaren herwards openlijc op alle Wegen en Straten, met discoursen en Schriften, sonder de minste schroom, schandelijc zijn gevilpendeert en bespot, kan niemand ignoreren, die maar eenige geheugenisse heeft.

Spiegel der Waarheyd.

55

3. Om dat het grootste quaad, dat de Veel-Hoofdige Regeringen schier eygen is, en veelmaals veroorzaakt heeft der selver totale ruïne, bestaat in geduurige Tweedracht en Factien onder de Regenten, als ook in twist en tumult der Onderdanen; Soo kan sulken Staat niet beter behouden blijven, als door een Derde, neutrale en bequame Persoon, zijnde een Eminent Hoofd, die de verschillen gevoegelijk kan by-leggen en affspieeren. Soo seyde TACITUS: *Discordantis Patriæ non aliud remedium esse, quam si ab uno regatur.* Dat is: Daar en is geen middel, waar door het on-eenige Vaderland meer kan behouden blijven, als dat het van Een worde geregeert. JUSTINUS verhaald, als het Oracul van die van Phrygien gevraagd wierde, hoe hare Lands qualen souden kunnen genesen werden, dat het antwoorde, *Rege aut Principe discordiis opus esse*, dat sy om het Vuur van Tweedacht te blussen, een Koning ofte Prince noodig hadden. Virgilius getuygt dit met dit sijn Vers:

*Tum pietate gravem ac meritis si forte virum quem
Conspexere silent, arrectisque auribus astant.*

D A T I S:

Op het sien van de Vorst, wiens regenwoordig weesen
Het Volk ontset, werd Twist en Tweedacht haast genesen.

Want hoe meer absoluyt regeeren, hoe grooter het pericul van on-eenigheyd is, spruytende uyt Dissentie, Emulatie, en Factie, als mede uyt diverse Interessen, Oogmerken en andere Inzichten, die soodanigen Staat doorgaans volgen, gelijk de schaduwe het Ligchaam. Vele exempelen leeren ons, dat de Beroerten en Factien in de Republiken eens begonnen zijnde, niet weg te nemen zijn, als met de ondergang en geheele omkeeringe der Regeringe, met grouwelijke Bloed-Baden en verschrickelijke Moord-Toneelen. Hoe schrikkelijk heeft men gemoord in alle die schoone Griekse Republiken, welkers gelijk-machtige Regenten, door haar onderlinge verdeeltheden, deselve soo lang hebben geschut, tot dat sy eyndelijk noch alle hebben moeten buygen onder de Banieren van Philippus en Alexander de Groote. En wien kan sonder ontroeringe aan-sien, door al wat grouwelen Romen heeft moeten worstelen, al eer Caesar een eynde maakte van al het woeden der Veel-Hoofdige Dwingelandye, en den Grondsteen leyde van een vreedsame Regeringe, die de Wereld geadmireert heeft onder sijn Successeur Augustus. Soo hebben de Assyriërs, Persen en Meden hare Monarchien door Eendracht op-gerecht, en eenige Eeuwen doen subsistereen, en daar na door Tweedracht doen neder-vallen.

De Heeren Staten van Holland en West-Vriesland hebben selve eertijds dit Poinct van sulken grooten noodzakelijckheyd geoordeelt, dat sy in verscheyde Deliberatien en Resolutien hebben geposeert, dat sonder een Eminent Hoofd de Provincien niet malkanderen, en de Provincien in haer selven niet souden kennen bestaan. De Ervarentheyd, zijnde de beste Meestresse, en a tweeden trap der Wijsheyd, confirmeert ons het selve door de Exempelen van de Factien van Lycester, Roorda, Barneveldt, en de eerste Loudesteynse Heeren, hoe die, door het Wijs Bestier der Doorluchtige Prince van Oranje H. L. M. seer voorzichtich zijn geappaiseert; Sulks dat men met recht in Nederland mag seggen, gelijk men tot Romen dede ten tijde van de Verhooginge van Augustus: *Ut hand dubie nunquam coire aut consentire posset Batarorum gens, nisi unius Præsidis nutu, quasi anima & mente regatur.*

4. Als verscheyde Provincien, Leden en Steden t'samen met even groote Authoriteyt en Macht Regeren, soo is vast en seker, dat door de Verdeschheeden, Ambitie en veel-

veel-tijds Corruptie, die onder de verscheydenheyd der Humeuren komt te latieren, der selver Deliberatien langzaam, en de Resolutien veel Dispuys onder-worpen zijn; de Secretessen lichtelijk werden geopenbaart, de Executie van Desseynen, en Expeditie van Staats-Saken getrainceert geprotraheert, ja ook wel geheel belet werden, gelijk sulks menig-malen de ervarentheyd in Nederlands-Regeringe buyten *Stadhouder* heeft getoont, dat hare Parthyen al hadden geresolveert, eer de *Staten* eens begonnen te delibereren; En soo ras van de selve *Staten* iets was geresolveert, dat de Parthyen het gewaar werdende, de Expeditie en Executie daar van prevenieerden, of anderfints traverseerden. Dit kan niet gevoeligker als door een *Illuster Hoofd* werden verbeterd, dewelke als *Stadhouder* of *Gouverneur* hem vertone in hare Plaats; En aan dewelke sy Macht, Authoriteyt en Bevel geven, haren Staat als *Gouverneur Kapiteyn* en *Admiraal-Generaal* te representeren en voor te staan; Den Staat soo in *Balance* te houden, dat de eene Bondgenoot over de andere niet predominere; te bevorderen en te bewaren de Preëminentie, Gerechtigheyd, Privilegien en Welveren van den Lande, Leden, Steden, en Ingesetenen van dien: De selve te conserveren voor alle Overlast, Foulen, Af-breuk en Schade; in de Steden en Sterkten goede Opzicht, Ordre en Wachten te doen houden, soo te Water als te Lande, ende diergelijke andere Diensten meer, die veel bequamer door een *Illuster Persoon* gemachtigt met de Last en Authoriteyt van de Hooge Overigheyd, als door verscheyde Persoonen bedient en uyt-gevoert konnen werden. Gelijk *Tacitus* seyde: *Rex maximas geri non posse, nisi uni Imperium detur*, en een ander seyde: *Segnius expediunt commissa negotia plures*. Want gelijk een Schip door eenen Stuur-Man, alsoo moet een Lighaam van Regeringe door een Gemoed en Sin Bestierd werden. Om dat de *Romeynen* te lang Delibereerden, verlooren sy de *Stad. Saguntus*, *quia tarda sunt, quae in communi exposulantur*. Koninglijk is het, met een Promptitude en Vaardigheyd iets uyt te voeren, seyde *Tacitus: Statim exequi Regium videtur*.

Niet-tegen-staande alle dese gefonde redenen, noodfakelijkheden en lange experientien, soo hebben vele Regenten van de meeste Provintien een doodelijken haat op-gevat tegens 't *Huys van Oranje*, die gesproken was uyt het leet 't gene die Parthyen sich oordeelde aan-gedaan te zijn, in het onder-druken van de genaemde *Louvesteynse Factie*. Om welken hoon te wreken, heeft men dien Jong-geboren *Prince* niet alleen van het *Stadhouderschap* gesecluedeert, maar ook het selve *Huys*, soo in Persoon, Naam, als Goederen gelijk in 't *Verwarde Europa* aan-gewesen word, verkleynt met sulken Succes, dat het gebracht wierd in allen schijn, om in eeuwigheyd niet weder het Hoofd op te steken; en voorts getracht alle nodige ordres te stellen, dat de *Republiquaire Regeringe* in een geruste Vrede en Eendracht, en de Ingesetenen in hunne Negotie en Welvaart souden werden geconserveert. Sed *Diis aliter visum*, de Goddelijke Schickingen reguleren haar niet altijd na Menschelijke voor-slagen en gedachten; Want nauwlijks hadde men de lucht van die Soete en Vrye Regeringe in de Neus-gaten, waar door de Nakomelingen hoopten te ruste te gaan op dat sachte Bedde, dat hare Voor-Ouderen voor haar scheenen bereyd en op-geschud te hebben, soo zijn haar van tijd tot tijd vele dreygende en Land-bederflijke Onheylen over-gekomen. Als voor-eerst *Protektor Cromwel*, die 't *Welveren* en de Scheeps-vaart van *Holland* en *Zeeland* aan-tiende met een boos en nijdig oog, genoegzaam sonder reden, verwekt heeft dien kostelijken schadelijken Oorlog, in dewelke *Nederland* in-gewickelt, wierde t'eenemaal tegens sijn *Intrest*, om dat het de voren-geroerde Oorlogs-Lasten niet konde verminderen, maar die moste continueren en ook bezwaren. *Nederland* te deser-tijd door de voorz. schadelijke Factie ver-deelt,

Spiegel der Waarheyd.

57

deelt, en door gebrek van bequame Schepen en Kanon machteloos gemaakt zijnde, heeft desen Oorlog slappelijk begonnen, en on-gelukkig volvoert, waar door het behalven orent acht honderd Koopvaardy-Schepen quam te verliefen een gedeelte van de Reputatie, die het soo waardiglijk verkregen hadde; werdende de Staten door Cromwel, die sijn voornaamste Intereest oordeelde te bestaan in de onderdruckinge en uytroejinge van het Huys van Stuart, geweldelijk, soo niet vrywillig, af-gedrongen een Belofte, van noyt den Jongen Prince van Oranje te Avanceren tot eenige van de Illustre en Eminent Charges, tot dewelke sijne voor-Ouders door hare Meriten waren gevordert geweest. Naderhand hebben de Franse, jalours zijnde over den Florisanten Koophandel en Zeevaart, die d'Ingesetene van Nederland op alle Quartieren des Werelds dreven, door raad en aanleydinge van den Cardinaal Mazarin, op de Middelandse Zee en elders, met Schepen, die sy in 't Vereende Nederland gekoft hadden, soodanig beginnen te Rooven, dat de Koop-Luyden alleen van Amsterdam, door publijk Bevel, hare schade aan-wefen verre over de honderd Tonnen Gouds. Maar alfoo eenige voornaamste van dat Rijk in dese Piraterien participeerden, konden de Staten door hare Ambassadeurs in Vrankrijk geene satisfactie op de geledene schade, noch ordre in het toekomende krijgen, tot dat den Vice-Admiraal de Ruyter twee van de selve Zee-Roovers hadde genomen. En hoe-wel dit de Franse soo verbitterde, dat sy terstond ordre gaven, om aan te slaan alle Nederlandse Schepen en Effecten sonder eenige preallable Klachten, Waarschouwingen ofte Redenen, en van die onredelijcke Actien niet wilden desistieren, en al-eer de Staten van Holland op den 26 April 1657. by *Forme van Retorsie* in Arrest hadden doen nemen alle Franse Schepen en Effecten, en voor dat de Staten Generaal op den 11 Mey daar aan-volgende by haar Placcaat strikt hadden verboden, van uyt eenige Provintien, Steden ofte Havenen van Vrankrijk eenig Gewasch ofte Manufacturen in hare Landen te brengen; Soo lieten sy nochtans de saak daar op soo foetjes glyen, dat sy tot weg-neminge van de Differenten met den Staten een Tractaat sloten, waar van de Koning tot groote præjuditie van den Nederlanders de Ratificatie soo lang traineerde, dat de Staten Generaal ander-maal genoodsaakt wierden haar na-deel te prevenirien met een Placcaat in dato den 8 Augusti des selven Jaars, waar by sy verboden alle Vaart en Negotie op Vrankrijk. Dit bracht soo veel te wegen, dat de Koning sijne rigoureuse Ordonnantien en Edicten tegens de Ingesetene van de Vereenigde Provintien weder in-trok, en met de Staten by nader Tractaat renoveerde de Vryheden en Privilegien, die wederzijds Onderdanen egalijk en reciproquelijk souden hebben te genieten in de Landen soo van Vrankrijk als de Nederlanden.

Daar na wierden de Staten van de Nederlandse Provintien genoodsaakt, nyt krachte van mutuële Tractaten, en om haar bysonder Intereest den Koning van Denemarken met Scheeps-Vlooten en Land-Militie, tot haar groote kosten, en seer gevaarlijk Engagement, te adfistieren, tegens de Victorieuse Wapenen en groote Progressen des Konings van Zweden, buyten het welke die twee Koninkrijken souden zijn gebracht onder eene Kroon. Maar na dat Coppenhagen tegens de Stormen der Zweden wel was gedefendeert, de Zweedse Vloot door de Nederlandse geslagen, en 't Eyland Finen gerecupereert, soo bevorderden de Staten daar op een Vrede, (alsoo sy beducht waren, dat Vrankrijk en Engeland sich met Zweden mochten engageren,) doch met weynig contentement van den Koning van Denemarken, die de Staten beschuldigde van wan-devoir, als of sy niet Vigilant genoeg geweest waren, om hem te Secunderen in sijne uytterste Extremiteyt, en nu hy kans sag tot revenge op de Zweden, dat sy den Oorlog eyndigden, en hem daar door constriingerden tot een *Accoord*.

H

Gelijk

Gelijk *Hannibal*, *Philopœnes* en *Scipio Africanus*, die in haren tijd waren de drie grootste Krijgs-Oversten, en Dwinglanden, die de heele Wereld deden beven, in een en 't selve Jaar haar leven verlooren, alsoo zijn ontrent desen tijd mede binnen een Jaar Overleden de drie sneedigste Politijken, en grootste Mannen van Fortuyn, als *Koning Carolus Gustaves* in *Zweden*, *Protector Cromwel* in *Engeland*, en *Cardinaal Maasarin* in *Vrankrijk*, welke drie, soo eenige willen geresolveert waren met gemeender Macht het *Vereenigde Nederland* te Subjugeren, en te Verdelen, indien sy niet door Gods bysondere schickinge daar van door een voorbarige dood waren verstecken geworden.

Uyt alle dese passagies blijkt genoegzaam, en ymand, die siende niet wil blind zijn, moet bekennen, hoe dat het *Vereenigde Nederland* gedurende de Loffelijke Regeringe der *Stadhouderen* in prosperiteyt en wel-vaart heeft toe-genomen, en by een Tachtig-jarigen Oorlog, tegens den Machtigsten Koning van 't Christen-Rijk, met kleyne en geringe begintelen is geworden een van de Machtigste en Considerabelste Staten van *Europa*, welkers Vriendschap elk een ambieert; Als ook, hoe de selve Landen altijd zijn Geregeert geworden in volkomene Eendracht en Rust; En soo eenige on-lusten in de Regeringe quam te rijzen, hoe voorsichtig dat die altijd zijn geamputeert door der *Stadhouder* Goede en Wijse Directie. Ter contrarie is daar uyt mede kennelijk genoeg, hoe den *Nederlandsen Staat*, tegens de opinie en imaginair Concept der *Staats-gewijse Regeringe*, na de dood van *Prins Willem de II. H. L. M.* en het secluderen van desen tegenwoordigen *Prince van Oranje* van het *Stadhouderschap*, soo door *Buytenlandsche Machten* is Bevochten, als ook door *Binnenlandsche Factien* en *Dissentien* verward en verslingert geworden, dat de *Republiquaire Regeringe* met groot pericul van den geheelen Staat fluctueerde, en de *Negotie* en *Welvaart* der *Ingefetenen* verdween.

Maar hoe de ruïneuse *Factien* den *Vereenigden Staat* noch hebben gestelt in d'uyterste en desperaatste *Extremiteyt*, en buyten allen twijffel den selven het on-lijdelijk Jok der *Franschen* noch souden onder-worpen hebben, 't en zy die door Gods bysondere beschickinge, en door het *Verkiezen* van een *Stadhouder* daar van was bevrijd, en tot de *Oude* getemperde *Forme* van *Regeringe* hersteld geworden waren.

A. Die *Stadhouderlijke Regeringe* kan wel prijs-waardig zijn, maar oordeelt gy absolutelijk, dat de *Regeringe* van desen *Staat* sonder *Stadhouder* niet bestaan soude konnen.

P. Wat behoef ik u daar meerder van te verhalen na-de-maal gy uyt alle 't voorgaande genoeg hebt konnen sien, hoe dat in die 22 Jaren, dat 'er geen *Stadhouder* is geweest, *Land*, ende *Regeringe* totaliter bedorven, ende aan den *Vyand* over-gegeven waren, ende wilt gy daar ontrent noch wat nader verlicht zijn, leeft al wederom den selven *History-Schrijver* van 't *Verwarde Europa*, Fol. 243, 244, 245, 246, 247, 248. In deser voegen sprekende.

○Ndertusschen dat men sich soo, gelijk hier voren met vele *Exemplen* getoont is, tegens *Sijn Hoogheyd* versleekert, en de getemperde *Forme* van de *Regeringe* deser *Provincien* veranderd hadde in een pure *Aristocratie*, trachte men de selve te brengen tot een *Oligarchie*, dat is, tot sulken *Forme* van *Regeringe*, daar het *Bestier* van den geheelen *Staat* is in handen van een minder getal, 't welk geschiede op dese wijze; Dat de *Introducteurs* van dese *Nieuwe Regeringe* in *Holland* haar eerst sochten te verslekeren van eenige *Pensionarissen* van *Stemmende Steden*, dewelke als *Ministri*

Perpe-

Spiegel der Waarheyd.

59

Perpetui in hare respectieve Steden met 'er tijd groote Authoriteyt verworven by hare Regenten, die maar 1, 2, a 3 Jaren in de Regeringe continueerden; En dat, wanneer sich eenige Difficulteyt in die Deseynen openbaarde, men sulks wist met Officien, Beneficien, Beloften, Proemien en andersints soo te verbeteren, dat men sijn oogmerk in die Steden bereykte, en eyndelijk thien Stemgende Steden op sijn hand kreeg, waar door men de andere Steden konde over-Stemmen, en met geprepareerde Stemmen Resolutie obtineren by-na op alle Poincten, die men selfs op 't Tapijt bracht.

Rakende het *Tweede Middel*, namentlijk de Souverainteyt der Regenten soo van Steden als Provincien, die wierde soo hoog Verheven en Gearrogeert, dat 'er verscheyde, doch abusiefelijk haar Hoofd voor Hoofd rekende Souverainen van den Lande, en aan-matigden meer Machts, als haar rechtmatig toe-quam, spelende elk in sijn Stad en Provincie alsoo den Meester, en ageerde aldaar *effectivè* den Stadhouder, wiens naam men voor den Volke execrabel hield; Niet-tegen-staande diverse noch om hare Virtuten of Meriten, noch om hare Extractie tot die Eminentie waren geseegen, maar gelijk de *Metelli* tot *Romen* op 't Kussen en tot het Bugemeesterschap waren geraakt. Dese verleckerden soo seer op den soeten smaak van hare pretense Souverainteyt, dat, hoe-wel sy sagen, dat sulks was van gevaarlijke consequentie, sy haar echter door 't werpen van Goude Appelen lieten verrucken.

Dit was van sulken schadelijken effect, dat de Provincien en Steden meer betrachten haar Particulier als 't Gemeen Voordeel, en soo jalours wierden over malkanderen Welvaart, dat elk om des anderen Welstand te krenken, en alleen de Welvaart aan sich te trekken, alle bedenkelijke middelen in 't werk stelde; dat de Hollandsche Steden de Dorpen in *Noord-Holland* sochten van alle Neeringen door een Staatsche Resolutie te priveren, en haar selfs daar mede te vergrooten; Dat de Steden aan de *Waal* gelegen, om haar particulier profijt en Negotie, het geheele Land voor de Invasien der Vyanden liever wilden open stellen, door 't laten verloopen van den *Neder-Rhijn* en *Yssel*, als dat sy soude gedoogen, dat in de *Waal* by *Schenken-Schans* door 't leggen van Kribben of Hoofden den Stroom uyt de *Waal* wat was gediverteert, en den *Neder-Rhijn* en *Yssel* verdiept geworden; Dat Provincien en Steden geraakten t'samen in de uysterste en gevaarlijkste contentien; Ja dat de Verschillen van Steden en Leden in een en de selve Provincie tot feytelijkheid en Oorlog uyt-barsten: *Cum in tam laxa & opulentiâ Republicâ inter pares severitas aut terror esse non poterat, ad satis reprimendum*: Dat is: Om redenen, dat men in soodanige Vrye en Rijke Republyk onder gelijk-machtige Regenten geen strafheyd en schrik hadde, om de op-komende Verschillen genoegsaam te verdrucken, waarom men daar heenen sond Hollandse Heeren, door dewelke men die questien als door ontsaggelijke Patronen appaiseerde, of ten Principalen selde ter Decisie van den Hoogen Raad in *Holland*, in allen schijn, als of men in den *Haag* hadde willen op-rechten een Hollands Parlement, 't welk alle de andere Provincien souden subject zijn. Gelijk eens in *Mey 1670*. na *Groeningen* was gedeputeert den Raad-Pensjonaris *Mr. Jan de Wit*, om te assopieren de verschillen en differenten, die geresen waren tusschen *Stad- en Landen*, waar op seker niet on-gelukkig Poët aldus alludeerde:

Doen 't eerste (a) Schepsel Gods door (b) 't tweede wierd bedroogen,
En door de (c) Zwart, doen stond 't verlies haar beyd' voor oogen.
Soo wierd de (d) Stad door (e) 't Land, het eerst door 't Tweede Lidt
Bedrogen, tot verlies van beyde, door De Wit.

H 2

(a) Adan.
(b) Eva.
(c) de Duy-
vel.
(d) Groe-
ningen.
(e) Om-
landen.

Om

Spiegel der Waarheyd.

Om dese en diergelijke nieuwe *Maximen* te beter te grondvesten, most de *Generaliteyt* mede aanstoot lijdén, want men niet alleen seyde, maar ook by opene Geschriften patrocineerde, dat de *Generale Unie*, dat salutare, en by de geheele Wereld geadmireerde Werk van weynig importantie en vrucht meer was, dat men daar van, om redenen, mochte resiliëren, gelijk de eene predominerende Provincie de andere met het af-treden van de *Unie* wel dorst dreygen, als sy in de *Generaliteyt* de toeflemminge van de andere niet konde verwerven, daar doch de eene soo liberen Advijs en Stem hadde, als de andere. Men approbeerde het seggen van *La Court* in sijn *Hollands-Interest*, dat de Provincie van Holland alleen zijnde onder hare Regeringe, veel meer flooreen soude als nu, dat sy puurlijk op haar defensie staande gewisselijk alle Uyt-heemsche Macht te schanden maken soude, maar dat sy nu te veel op-Eters hadde, als *Gelderland*, *Over-Yffel*, de *Generaliteys Fortificatien en Plaatsen*, &c. en dat die op-gepropt waren van kalen Adel en Land-vreeters, en te veel kosten van onderhoud; Waarom men noodzakelijk oordeelde, dat men dat Noodzakelijke en Illustre Collegie van hare Hoog-Mog: als on-nut annulleerde; Tot welken eynde men de Respective Provincien voor dit Collegie dede voor-gaan, wiens Authoriteyt in kleynachtige wierde gebracht, op wiens Placcaten en Beveelen weynig meer gepast wierde, als of hare Hoog-Mog: maar Dienaars waren, en wiens Acten dikwils wierden gesuspendeert, als of sy on-wettig waren. Al wat aan dit nieuwe Deseyn noch manqueerde, bracht men eyndelijk ten vollen effecte door een nieuw bedacht Collegie, dat men de Secreten Raad baptiseerden, om dat in 't selve verhandelde al het considerabelste, dat hare Hoog-Mog: concerneerde, met sulken secretesse, dat niemand uyt het Collegie van hare Hoog-Mog: konde weten de constitutie van de Generale Staats-Affaires, en soo sy daar toe begeerig waren, wierd haar sulks geweygert, om redenen, dat 't selve op den Eed verboden was te openbaren. Hier door raakten het Collegie van hare Hoog-Mog: buyten alle employ, en wierde de Staats-Saken alle in den Secreten Raad gebracht, daar het Generaal Maniëment gedefereert wierde aan foodanige Heeren, die men sulks volkomen vertrouwde, soo dat eenige der selver het absoluyt Bewind van de Zee-Saken, eenige van de Land-Militie, eenige van de Buytenlandse Correspondentien, eenige van de Engelse en andere van de Franse saken hadden.

Enige Provincien, als die van *Zeeland*, *Vrieland*, *Over-Yffel* en naderhand ook die van *Groeningen* raakten op dien voet soo verre, dat sy uyt krachte van hare Souverainiteyt disponeerden over 't Stuk van de Munte, daar van sy by het 12 Articul van de *Unie*, en by het 27 Articul van 't Placcaat van hare Hoog-Mog: in dato den 4 Augusti 1586. afstand hadden gedaan; Want sy aan hare Respective Munt-meesters Ostroyen verleenden, om Paymenten en Provinciale Penningen te slaan onder den voet, die by de Generaliteyt beraamt was, en dat uyt oorsake van de steygeringe van den Prijs van 't Silver, op dat alsoo de Munt-Meesters by het verminderen van het Gewicht en Alloy, of van een van beyden haar voordeel mochten vinden, 't welk oorzaak was, dat de Heeren Staten van Holland haren beyden Munt-Meesteren soo tot *Dordrecht* als tot *Hoorn* te goed quamen in het Sley-schat, en haar autoriseerden, om Generaliteys-Penningen, als Schellingen, Dubbelde en Enkelde Stuyvers naar den ouden voet te slaan, doch sonder Pijlen, alleen met den *Hollandschen Leeuw*, in-gevolge van welke authorisatie daar ook vele in den Jare 1672. gemunt zijn, die daarom ook noch tot een eeuwige gedachtenisse by de Liefhebbers van Rariteyten sullen op-gelegt ende bewaart werden.

In *summa*, men maakte in de *Vereenigde Nederlandsche Republijk* soo vele bysondere Republiken en Vrye Staaten, als'er Provincien en Steden in waren, ja verscheyde

Hooge

Spiegel der Waarheyd.

61

Hooge Collegien verhieven haar tot independentie, waar door een separatie en afscheydinge onder de Provintien en Steden te wege gebracht wierd; Soo dat men van desen Staat te gemoet sag het Pericul, dat *Justinus* in 't begin van sijn 8 Boek verhaald de *Grieksche Steden* overgekomen te zijn: *Græciæ civitates, dum imperare singula capiunt, imperium omnes perdidērunt: quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire, quod singula amitterent, non nisi oppressa senserunt.* Dat is: Als de *Grieksche Steden* elks apart wilden regeeren, hebben sy alle haar Heerschappye verloren: Want ondertusschen dat sy voor 's hands in haar onderling Verderf vervielen, wierden sy haar al-gemeen Verlies niet er gewaar, als wanneer sy alle onderdrukt waren.

Of men nu niet van sints is geweest, de *Oligarchie* te transformeeren in een *Monarchie*, daar in houde ik mijn oordeel op, God weet het, en vele gelooven het, om dat *Holland*, soo sy seyden, als de *Machtigste* en *Rijkste* Provintie alle d' andere met'er tijd soude hebben gebracht onder haar ontsag, daar over die ook jalours en bekommert waren; Om dat *Holland* socht de *Militie* *Provinciaal* te maken, om daar door de andere Provintien, die haar *Quota* en hare *Achterfallen* niet prijs betaalden, reëlijk te executeren, en te setten buyten de *Unie*; Gelijk men eens hier van een begin maakte met *Gelderland*, dat sekerlijk buyten de *Unie* soude geraakt zijn, 't en zy sulks apart belet geworden door de *Oppositie* van d' andere Provintien, dewelke vreesden, dat sulks soude rondgaan, en haar beurt mede werden, soo dat *Holland* alleen over d' andere ses Provintien soude domineeren, gelijk de *Sonne* over de ses andere *Planeten*, die van haar alleen haar glants en luyfter ontfangen, waarom niets by de gesamentlijke Provintie of de meerderheyd van dien konde geresolveert werden, of 't most eerst in dien *Achter-Raad van Holland*, dat is by de *Hoofden* van de *Oligarchie* geconcipteert en gesmeed zijn; Om dat de *Regeringe* alleen by *Maagschap* soo wierde bedient, dat men alle Jaren te voren wist, wien het volgende Jaar soude regeeren; Dat men by-na niemand anders deputeerde in de *Generaliteyts* en *Provinciale Vergaderingen*, als *Vrienden* en *Bloedverwanten*, waar door sekere *Gellachten* eenige *Steden* als *Prinslijk* en *Eenhoofdige* begonden te regeeren, en de *Provinciale Regeringe* niet was, als in handen van *Neven* en *Zwagers*, die alles dirigerden tot voordeel van de hare, welkers *Hoofden* sy gingen sterk en aansienlijk maken door het op-dragen van de *Fura Majestatis*, van het *Arbitrium* van *Oorlog* en *Vrede*, van *Commissien* tot de hoogste *Saken*, en van het *Gebied* over 's *Lands*-*Macht* te *Water* en te *Lande*; Ja sommige over-denkende, hoe die *Familien*, die in 22 Jaren waren gesteygert tot sulken hoogen *Gesag*, in 22 volgende Jaren na proportie fouden verheven zijn geworden, twijffelen niet, of die *Familien* soude haar oogmerk sekerlijk bereykt hebben, te meer, gelijk sy vorder seyden, om dat sy 's *Lands* *Regalien* misbruykten; Dat sy tot haar eygen glorie *Goude* en *Silvere Medallies* lieten slaan van hare actien, en bedrijven met dese *superbe Inscripctie*, *Affertis Legibus, Emendatis Sacris. Adjutis, Defensis & Conciliatis Regibus. Vindicata Marium Liberate. Pace Egregia virtute Armorum parata. Restabilita Orbis Europæ quiete.* R. P. B. C. C. Siende het 1. op het *Eeuwig Edict*, het 2. op 't *Publijk Gebed*, het 3. op den *Oorlog* in *Denemarken*, het 4. op den *Oorlog* tegens *Engeland* in den Jare 1665. het 5. op de *Vrede* van *Breda*, en het 6. op de *Triple Alliantie*.

A. Ik geloove wel hadde men *Sijn Hoogheyd* doen tot *Hutspot* laten kappen, ende alle de *Prins-Gefinden* daar van laten eten, dat sy hadden gebarsten (gelijk den wensch van die *Factie* was, als voren is bewesen) dat den *Koning* van *Vrankrijk* bequaam was geweest door dien *Oorlog* ons al-te-maal noch kleynder, ja tot een *Haché*

te kappen, ende dan voor de Honden te werpen: Maar ik moet u noch twee Vragen doen, eer wy uyt dit discours scheidten, ende daar van ik in 't begin gesproken hebbe: Dat is eerstelijc of even-wel Sijn Hoogheyd geen oorfake is dat ons Land in sulken verval van Schulden, bederf van Negotie, ende veel Luyden tot Armoede vervallen zijn, want dien Oorlog tegens *Vrankrijk* heeft al veel Gelds gekost: Ende ten anderen, of de Prins het daar op niet wel soude toe-leggen, om in plaats van Stadhouders, Graaf, ofte Souverain van alle de Provintien te worden?

P. Ik sal u gaarne op die twee Vraag-Poincten antwoorden, mids dat gy my, voor 't eyndigen van dese t'Samen-sprake, helpt onthouden, dat ik u de maximes, ende den toeleg van u Vaderlijke Stad *Amsterdam* op de Souverainiteyt mede eens openhertig vertoone. Ik segge dan op u eerste Vrage, dat wel waar is, dat den Oorlog tegens *Vrankrijk* veel Gelds gekost heeft, doch dat moet men Sijn Hoogheyd niet wijten, maar die gene, dewelke door haar quade Regeringe, ende maximen ons in dien Oorlog in-gewickelt, ende in dien deplorablen Staat gebracht hebben, ende by aldien Sijn Hoogheyd 't Zwaard niet in de hand hadde genomen, 't en soude op geen Geld nochte Kosten aan-gekomen hebben; maar als hier voor is bewesen, wy waren Land, Religie, Goed, Bloed, ende alles quijt geweest, sulks dat wy onse Verlossinge God als de eerste oorfake, ende Sijn Hoogheyd als des selfs gezegende Instrument moeten dank-seggen. Nu sulken verval te herstellen, bedorvene Financien op te rechten, ende alle onse machtige Vyanden tegen te gaan, het verlorene te recupereren, ende ons uyt 't geweld der Vyanden te redden, dat was soo weynig sonder Geld te doen, als een Man die Armen ende Beenen gebroken heeft, sonder Ledesetten, ende Medicamenten te herstellen, of een Huys dat onder de voet gevallen is, sonder Steen, Kalk, ende Hout wederom op te Timmeren.

A. Ik hebbe nu al veel gehoord daar aan ik vermids de klaarheyd der Saken wel moet defereren, maar dewijle ik al dat Verhaal niet wel aan den anderen kan brengen, om daar uyt een vaste conclusie te maken, dat ons Land door de voorgaande quade Regeringe in sulken verval van Financien, bederf van Negotie, ende Armoede (gelijk wy nu dagelijks vernemen) gekomen is, soo verfoeke ik dat gy my eens een korte Calculatie van alles geliefde te maken.

P. Gaarn, maar dat kan men juyft niet op een Stuyver doen, ende 't selve kan alleenlijk in 't gros geschieden: Ik rekene dan aldus,

Het uyt-rusten van de eerste Vloot onder den Lt. Admiraal *Tromp* 1652. heeft aan 't Land gekost 4 Millioenen, alsoo deselve Vloot sterk was ontrent de t'negentig Oorlog-Schepen, ende met Branders, ende Galjoots over de honderd.

Daar van zijn 2 a 3 Schepen in de Slag voor *Douvres* in Junio gebleven, ende naderhand in Augusto zijn door een Storm 52 Schepen van Oorloge, van de kloekste, ende grootste, 6 Branders, ende een Ammunitie-Schip, midsgaders twee Galjoots, versonken, vergaan, ende verstroyt, daar by gevoegt noch 2 Oost-Indienvaarders, dese schade sal men stellen ten minsten op 6 Millioenen.

De Vloote onder den *Commandeur van Galen* was van 14 Schepen, rekend die, met de schade van de Slag op anderhalf Millioen.

In December des selven Jaars is wederom op nieuws uyt-gerust een Vloote van 85 Oorlog-Schepen, behalven de Branders, ende Galjoots, die men nemen sal op 5 Millioenen.

Men sal de respectieve Equipagien van den Jare 1653. stellen op 8 Millioenen, volgens de Calculatie, die *Aytzma* in sijn 7 Deel Fol. 773, ende 774. maakt.

Begroot nu 't verlies van ontalliche *Haring-Buyfen* ende *Koopvaardy-Schepen*, ten minsten op 20 Millioenen.

Neemr

Neemt de generale schade ende lustland van de Negotie in drie Jaren dat den Oorlog geduurt heeft, mede op 20 Millioenen.

Het senden van 40 Oorlogs-Schepen, ende Appendentien, midsgaders 3000 Man Land-Militie na *Danzich* Anno 1656, t'samen op 4 Millioenen.

De Vloote van 40 Schepen met sijn toe-behooren, als mede de Land-Militie na *Koppenhagen*, ende de *Zond*, Anno 1658. gefonden, met het verlies ofte schade van de Schepen in de Slag van October des selven Jaars, mag men mede wel ten minsten op vier Millioenen rekenen.

Gelijke Vloote van 40 Schepen, is mede Anno 1659. nevens Land-Militie na de *Zond* af-gefonden, die al mede niet minder als 4 Millioenen gekoft kan hebben.

De Vloote onder den Heere van *Wassenaar*, Anno 1665. Uyt-geruft zijnde, ontrent de 120 Capitale Oorlog-Schepen, behalven de Branders, ende Galjoots, mag men wel op 8 Millioenen stellen.

Men sal de tweede Vloote in Augusto van den selven Jare, onder het Oppet-Gesag van de *Wit*, in Zee gegaan, ende wel soo sterk als de voorgaande, rekenen op 5 Millioenen.

De eerste Vloote onder den Lt. Admiraal *de Ruyter*, in Junio 1666. uyt-gelooopen, ende mede wel soo sterk als de voorgaande, kan insgelijks gerekent werden op 5 Millioenen.

Ende de tweede Vloote onder den gemelden Lt. Admiraal in Julio Uyt-geruft, ende alsoo nombreux als de eerste, mag als mede wel gesteld werden op 4 Millioenen.

Ende de derde Vloote wierde Ge-equipeert in September daar aan-volgende, ende gesteld op 4 Millioenen.

Dan heeft men noch een Winter-Vloot van 24 Schepen in Zee gefonden gerekent op 2 Millioenen.

De considerabele Vloot onder den Ruwaard *van Putten*, Anno 1667. uyt-gelooopen, ende die den geheelen Somer in Zee is gebleven, mag men wel calculeren op 8 Millioenen.

Hier kan men dan by-voegen, de excessive schade door den Brand in 't *Vlie* van de Engelse geleden, ende begroot op 12 Millioenen.

Ende als men de respective Ambassades, ende Vredehandelingen, soo ten tijde van *Cromwel*, als den Koning rekende op 4 Millioenen, soude men ook niet dwalen?

De twee Bisschopse Oorlogen mag men met de schade, daar door geleden mede wel stellen op 2 Millioenen.

Ook hebben de Franse door raad, ende aan-leydinge van den Cardinaal *Masarin*, op de Middelandse Zee, ende elders met Schepen, die sy in ons Land gekocht hadden, foodanig beginnen te Roven, dat de Koop-Luyden alleen van *Amsterdam*, door publijk Bevel haar schade aan-wefen verre-over de thien Millioenen, ofte honderd Tonnen Gouds.

A. Maakt nu eens een Facit, van alle dese Onkosten, ende schaden.

P. Die bedragen in 't geheel 140 Millioenen, ende een half, ofte veerthien honderd en vijf Tonnen Gouds.

A. Mocht het hier maar by blijven.

P. Dat geloove ik wel, maar de Onkosten van den Corlog met *Vrankrijk*, *Engeland*, ende den Bisschop van *Munster*, ende de schade daar door geleden, zedert den Jare 1672. is noch wat anders te seggen, want de Vaste Goederen in de andere Provincien

Aytzma,
12. Deel,
Fol. 32, &c
13. Siet
voorts Fol.
68. & seq.
de Nombre
van alle de
Vlooten in
desen Jare
uyt-geloo-
pen.
Ibid.
Fol. 332.
Ibid.
Fol. 327.
Ibid.
Fol. 380.
Aytzma.
13. Deel,
Fol. 233,
279.
Aytzma,
12. Deel,
Fol. 102.
Verwarde
Europa,
Fol. 121.

vintien genoegzaam tot niet, ende in *Holland* door malkanderen gerekent, ten minsten op een derde af-gellagen zijn, boven dien is onse *Negotie*, (de Hert-Ader van ons Land) daar door in de grond bedorven, soo dat die Onkosten, ende Schaden Inestimabel zijn, ende niet geweerdeert kunnen worden, noch geen naam van Getal in de Cijffer-Konst souden kunnen vinden.

A. Wel den voorgaanden Spaanschen Oorlog heeft ook wel geld gekost.

Verwarde
Europa.
Fol. 263.

P. Dat is waar, maar dat komt by malkanderen niet te passe, want alleen den Schadelijken Engelschen Oorlog Anno 1665, ende 1666. heeft meer gekost, als den Geluckigen Land- Oorlog in veel Jaren, daar door de Princen van *Orange* vele Steden, ende Forten aan-wonnen tot Securiteyt van den Staat, ende nochtans daar over menigmaal in haar Graven wierden ontroert, met het verwijt, als of sy daar toe on-noodige Onkosten hadden verspilt, nu moet ik u vragen wie dan de schuld van onse defaстре, ende verval moet gegeven worden.

A. Ik sal de Vinger op de Mond leggen, ende voorts zwijgen, te meer om dat gy my met suffisante bewijsen overtuigt hebt, dat wy door de voorgaande quade Regeringe, ofte directie, eer Sijn Hoogheyd eenig gefag hadde, tot dese Onheylen, ende Ongelucken vervallen waren, daar door alle de voorz. Onkosten, Schaden, bederf van Koophandel, ende verval van de Finantien veroorzaakt zijn: Ende sulks al geruineert waren voor sijn Hoogheyds Regeringe, maar hebbe ik ook niet wel gehoord, dat 's Lands Geld door Pracht, ende Praal, als mede onnoodige Commissie verquist wierden?

Verwarde
Europa.
Fol. 263,
264, 265,
266.

P. Voor-seker.

IN plaats men volgens de oude en goede gewoonte, en de gemeene manier van alle Republiiquaire Regeringen sich behoorde nederig en sonder ytterlijke Pompé te toonen in alle Publijke en Solemnele Actien, soo begon men het *Zeyl* hoe langer hoe hooger in Top te trekken, en sich egaal te houden met Gekroonde Hoofden, die men niet een Duym breed soude willen wijken. Men Praalde met seer Kostelijke *Karossen*, *Stoelen*, en *Rocken van Staat*, die men voor-heen niet gekend hadde, en met nieuw-gepractiseerde Digniteyten soo te Land als te Water, die men al op 's Lands Kosten Verheerlijkte met Koetsen, Liveryen, Helbardiers, Knechten, Meubilen, ja zelfs met geheele Proviand-Schepen; Men sond sekeren Heer *de Wit* na *Polen*, om den Koning alleen te Begroeten, met sulken Magnificentie, dat die Ambassade het Land by de 70000 Guldens koste; Men expedieerde vele Deputatien tot de Zee-Kusten, tot Inspectie van Werken, tot Monsteringe, en tot Verpachtinge, dewelke veel-tijds meer kosten, als men by't Effect van dien profiteerde; De Deputatien uyt de Provintien en Steden waren veel Kosteliker als voor-heen, want men Reysde met eenige Knechten of Boden, mede nemende, op 's Lands Kosten, Vrouwen, Kinderen en Vrienden tot een Speel-reysje; Men drong het Land 's Jaars op meer als 80 duysend Guldens aan Onkosten in tijd van Vrede, met het verleggen en transporteren van de Guarnisoenen, tot voordeel van de Officieren sijne Vrienden, en tot spijt der genen, daar op men gepiqueert was; Heerlijkheden, Rente-Brieven, Goude Pocalen en groote Geld-Sommen waren niet te veel, om liberalijk weg te schenken aan sijne Geaffectioneerde; 't *Eygen Interest*, zijnde de Spil, waar op nu de gantsche Wereld draayd, hadde in sommige Plaatsen van de *Vereenigde Provintien* sulken kracht, dat daar door verhoogt wierden de Jaarlijkse Tractementen en de Dag-Gelden van 's Lands Beampden, dewelke men dan Committeerde, om regard te nemen op 's Lands Werken, Bestecken, Bestedingen, en Verpachtingen, waar by

Spiegel der waarheyd.

65

fy door hare Vacatien somtijds meer genoten, als de Werken, &c. Sels kosten of profiteerden, gelijk tot een Proeffen is een Dijk in sekere Provincie van 60 *duyfend Guldens*, die over 80 *duyfend Guldens* alleen aan Vacatien kosten. Hoedanig sommige Lands-Kassen wierden verkracht, leerden genoeg de ervarentheyd, waar by schein, dat de een de ander daar in wilde over-treffen, maar om dat sulks behendig wierde ver-richt, wierden die manieren van doen soo gefecreteert, dat niemand die licht konde af-speculeren, die geen Acces tot de Boeken van de *Finantien* hadde; Maar in-gevallen men die nu eens mochte examineren. en dat dusdanige Penningen weder moften te borde gebracht werden, souden eenige *civiliter* moeten sterven, die nu noch voor groote Baten ageren; Op sommige Plaatsen raakten de Kassen soo ledig door de excessive on-lusten op de Land-dagen en in de Vergaderingen, dat men daar na sijn *Quota* in de *Generaliteyt* niet konde voldoen. In andere Provincien misgunde men den *Hollanders* haren aan-wasch van Rijkdom, die sy door hare industrie in de Negocie en Scheeps-vaart acquireerden, en als de Kassen op die voor-verhaalde manieren uyt-geput, en van alles ontbloot waren, trachte men die weder te vullen met Penningen a *deposito*, te nemen, alleen van de Particulieren in *Holland*, die tot lasten van die Comptoiren noch hadden loopen groote Capitalen van Lijf- en Los-Renten, die pericul liepen met al den rest, om verlooren te gaan door het schandelijk over-geven van hare Steden en Provincien.

De Penningen van Reserve, ter Somme van 70 *Tonnen Gouds*, die men in *Holland*, even voor het begin van den Oorlog noch in Voorraad hadde, wierden meest gelicht door Regenten en hare Vrienden met het in-treken van hare Capitalen, die sy tot laste van 't Land hadden loopen, als sy merkten het groot pericul, dat den Staat boven het Hoofd hing.

Gelijk de Menage van de Voor-Orderen, soo wel van Regenten als Particulieren, ten desen dage noch word gerekent een middel en een weg geweest te zijn tot het Conquesteren van dien Rijkdom, daar van men nu noch in dese Landen joutisseert; Soo is de luxurieerende overdaad en verquistinge, die in de laatste 30 a 40 Jaren schrickelijk is vermeerde, groote oorfake van den soberen staat van vele Ingesetene, want in plaats de Regenten voor-maals in Kleedinge niet waren te onderscheyden van Particuliere, en ten dagvaart quamen te Voet in hare dagelijkse en gemeene Burgers-Kleederen, en haren Knapsak mede brachten, soo doet men nu geheel het contrarie. Als seker Voornamen Gevangen Spanjaard in den *Haag* eens siende eenige uyt de Staten in haar slecht Habijt, en vragende, wat deselve voor Heeren waren, tot antwoord kreeg, dat sy waren Staten van den Lande; soo seyde hy, dat diē gene seer qualijk gedaan hadden, die sijnen Koning tot den Oorlog hadden aan-geraden tegens de Staten, die soo mena-gerden, en op kosten van sijnen Koning alleen den Oorlog voerden, tegens dewelke men met geen voordeel konde Oorlogen.

In plaats de Regenten en Burgeren sich voormaals vernoeeden met de oude *Hollandse* Dracht, Spijs en Drank, die het Land sels voort-bracht, gelijk eenvoudige Kleeren uyt durable Stoffen, sonder Strikjes en Quikjes, Wey, Kernemelk, Bier, Boter, Kaas, Erten, Boonen, Gort, en diergelijke *Simplicia*, die het Ligchaam genoeg konden voeden en indureren tot allen arbeyd, en bewaren by hare sinnen ende gesondheyd, soo is men nu betoovert, door die versoeijelijke en onbestandige *Fransse* Modens, dat men die als *Bavianen* en *Meer-Katten*, na Aapt, en tot een Patroon neemt het gene tot *Parijs* en *Montpelliens* door de dartele Juffertjes en Hooffe Kleermakers word versonnen. Wanneer men een *Hollander* nu soude uytbeelden door sijne Dracht en Kleederen, mocht men hem wel nakend Schilderen met een Scheer en een stuk Stofs in de hand,

om een nieuw fatsoen van een Kleet te snijden, dewijl hy geen Kleeren van oud fatsoen draagt. De *Spijsen* smaken niet, soo sy niet met een Franse Saus zijn overgooten, en na de Franse Mode toe-bereyd. Alle *Composita* van Sausen, Koketten, &c. moeten geprepareert zijn uyt de extreemste en contrarieerende Ingredienten, die het Ligchaam vervullen met allerhande quade Humeuren, en weder af-gespoelt moeten werden door een Glaasjen delicatesen Wijn, die nu in sulken over-vloed word gebruykt, als voormaals Bier; Tot onderhoud van sulke Modens en In-koop van die Wijnen en Delicateffen worden Jaarlijks vele Millioenen aan Contanten uyt dese *Nederlanden* vervoert, voornamentlijk na *Vrankrijk*, welkers *Finantien* daar door soo wierden geflijft, dat het door 't selve Geld, als met een scherp Geweer, dese Landen een gewisse dood-streek konde geven, daar men hier nochtans voor al dat Geld niet over-hield, als sich over die nieuwicheden wat te flatteren en te kittelen, en den Wijn met berooyde sinnen te verteren. De voor-Ouders vernoegden sich met haren staat, Bouwden hare Huysen tot Burgerlijke Wooningen, en schikten die op met bruykbaren en gemeenen Inboel; maar nu schijnen de Koop-luyden wel Princen, en haar Huysen Paleysen, die op-gepronkt werden met de Exquisite en Kunstige Ornamenten, die de Wereld uyt-levt.

Dit totaal Verval van de Fundamenten en Pilaren van den Staat der *Vereenigde Nederlanden* is geen geringe oorzaak geweest, die den *Fransen Koning* aan-porde tot Resolutie, om de selve Landen Offensief te Attaqueren, en, soo 't mogelijk was, tot sijne Devotie te constringeren, van 't goede succes sich genoeg versekerende, uyt oorfake, dat hy vertrouwde; dat de selve Landen, boven het aan-gewesen Verval ook geflingert wierden door een Fastie, die alleen suffisant was, om den selven Staat te brengen tot sijnen onder-gang; Dat die door vorige Oorlogen en zware Onkosten soo seer af-gemat, en tot dat on-vermogen waren gebracht, om, na alle apparentie, de groote Vereenigde Land- en Zee-Machten van hem en den Koning van *Engeland*, als ook van den *Keur-Vorst van Keulen*, en de *Bisshoppen van Munster en Straarsburg* niet te kunnen weder-staan; Dat sy van alle hulp ontbloomt zijnde, niemand hadden, van wien sy heul en hulp hadden te verwachten; Dat sy geen genoegsame *Militie* hadden, om 94 *Fortressen*, (waar van de meeste vervallen lagen) te Besetten, veel min de selve te Defenderen, en een Suffisant Leger in 't Veld te houden, tegens de Invasien van soo groote Mächten te Lande, die door de presentie van een glorieusen Monarch wierden aangemoedigt; Dat de Ingefetene van die Landen door langduurigen Land-Vrede, en overvloed van allen Rijkdom, van hare Oude Dapperheyd waren ontaard, en op de aan-komst van sulke groote dreygende Legers souden bevangen werden van een al-gemeene en Panique vrees; Dat men in dese Landen wel soude vinden Papisten, die om de Religie; en Geld-gierige als ook foodanige, die het Zeyl soo hoog in Top getrocken hadden, dat sy haren grooten Staat niet langer konden uyt-voeren, die om vuyle Winsten haar souden dienen voor Verraders en Gifden; Dat men door *Goude Louisen* wel soude penetreren de Secrete Resolutien van de *Straten*; en diergelijke favorable Poincten waren Motiven, dat den *Koning van Vrankrijk* den Oorlog tegen de selve *Nederlanden* soo vast stelde, dat hy door geene redenen of remonstratien van eenige Vorsten, by dewelke hy de *Nederlanders* socht te degousteren, konde geinduceert werden, tot eenige alteratie van sijne voor-genomene Desseynen, en liet in de Bastille setten die gene, dewelke maar eenigfints in faveur van de *Nederlanders* spraken. Na dese genomene Resolutie begonden de *Franse* sterk te prepareren ten Oorlog soo te Water als te Lande, waar mede sy Jaren toe-brachten, om de selve Toerustinggen te proportioneren met het groote Werk, dat sy voor hadden.

Spiegel der Waarheyd.

67

A. Voldaan zijnde op de eerste Vrage, sal ik voort-gaan tot de tweede, namentlijk of Sijn Hoogheyd niet wel sin soude hebben Graaff ofte Souverain van de Provintien te zijn?

P. Ik en wete niet hoe fulke gedachten in een redelijk Mensch kunnen vallen, ende fulke Calomnien komen alleen voort uyt boosaardige Menschen, ende bittere Vyanden van Sijn Hoogheyd, uyt-gevonden om Sijn Hoogheyd te bekladden, ende by de goede Gemeente verdacht te maken, maar brengt my eenig taal, of teeken voor den dag, daar uyt soude blijken dat Sijn Hoogheyd de minste minen of toeleg op de Souverainiteyt soude hebben gemaakt.

A. Dat en kan ik niet doen, maar die van onse Kerk gelooven niet-te-min sterk daar aan, ende gelijk gy weet het geloof ver-eyfcht geen bewijs.

P. Het is my wel bekend, dat de *Arminianen* harde driften, ende vreemde gevoelens tegen Sijn Hoogheyd hebben, even-wel, terwijl ik u voor moderaat aan-sie, sal u het contrarie onderrichten, ende fulke zwartigheyd uyt het Hoofd praten, daar toe gebrukende twee on-seylbare redenen: Als eerstelijc, dat Sijn Hoogheyd ende sijn voor-Vaderen H. L. M. de Souverainiteyt van den Lande noyt hebben willen aannemen, als schoon die aan haar is gedefereert geweest: Want het is al de Wereld ken-nelijk, dat de Staten de Souverainiteyt hebben willen op-dragen aan Prins *Willem* den I. H. L. M. ende dat hy die niet heeft willen aannemen, daar van alle de Historien getuygen, ende wie weet niet, dat in den Jare 1672. meest alle de Steden van *Holland* Sijn Hoogheyd de Souverainiteyt genoegsaam hebben willen op-dringen, ende dat Sijn Hoogheyd 't selve seer beleefdelijk heeft af-geslagen, daar by voegende, dat hy geen meer Gefag, ofte andere Digniteyten pretendeerde, als Sijne Doorluchrige voor-Ouders gehad, ende bekleed hadden: Als nu Sijn Hoogheyd dan eenig Oog op de Souverainiteyt hadde, soude Hy die immers wel hebben aangenomen, als die hem wierde geoffereert, 't welk yder een moet doen verflommen: Ten anderen, strijd het Interest van het Land, ende particulier van Sijn Hoogheyd daar recht tegens, want na-de-maal ons Land meest bestaan moet uyt Negotie, ende Koopmanschap, soo is wel te begrijpen, dat het Interest van 't Land niet mede breng onder een Souverain te staan, door dien de Koop-luyden al-te-maal in die opinie zijn, dat sy onder de Rege-ring van een Republijcq haar Koopmanschap beter, ende geruster kunnen drijven, als onder een Souverain, gelijk de tijden ende verscheydenheyd van Regeringe, dat wel geleert hebben: Want ten tijde van de Graven de Negotie alhier seer weynig, ende van geen gewichte is geweest, maar hoe de selve na de af-zwering van de Graven, onder de Stadhouderslike Regeringe van de Prinzen van *Oranje* heeft gefloreert, en tot den hoog-sten top is gekomen, kan niemand ignoreren: Ook komt het niet over een met het parti-culier Interest van Sijn Hoogheyd, om dat de Regeringe van de Graven, voor haar selfs veel bezwaarlijker is geweest, als die van de Stadhouders na-de-maal alle de sorge, en de moeyten op den Grave meest alleen aan-quam, ende ontallijke Capitale hoofd-poincten moeste bezweren, daar nu alle saken op de Schouderen van de Staten rusten, ende den Stadhouder hare Resolutien effect doet forteren: Ik ben wel in 't seker onder-richt, dat Sijn Hoogheyd ook dese, ende diergelijke redenen meer te gemoet heeft gevoert aan die Steden, dewelke met krachtige persuaasien hem tot aannemen van de Souverainiteyt trachten te induceren, sulks dat men Sijn Hoogheyd niet en behoorde foodanige blame na te geven, maar te Bedanken voor des selfs Wijs overleg, Cordaat-heyd, ende Generousheyd, compasserende het Interest van den Lande, ende 't Sijne, puur, ende alleenlijk ten beste van 't Gemeen, waar voor hy nu ook soo menigmaal Sijn Gode ende Leven in de waag-schaal gestelt heeft.

Beschry-
vinge van
Amster-
dam.
VI. Boek.
Fol. 297.

HOOFD
Neder-
landse
Historie.

A. Ik ben voor my volkomen vergenoegt door u Antwoorde, ende wenste ook dat dien quaden wortel uyt alle de Arminianen getrocken was: Maar wat wilde gy my noch eyndelijk van de Stad van *Amsterdam* seggen, 't welk verfocht is dat ik u soude helpen onthouden?

P. Als redenen, ende bewijfen ontrent die Menschen niet kunnen uyt-werken, soo moet men deselve aan haar dwalingen over-geven: my verheugende dat gy altoos op een goeden weg gebracht zijt, ende daar-omme moet ik u met eenen de maximen, ende toeleg van *Amsterdam*, u Vaderlijke Stad, eens open leggen, op dat gy deselve niet langer blindeling soudet aan-hangen: Merkt dan doorgaans soo in 't begin, als na de Reformatie, tot op desen huydigen dag, twee Saken, als eerst dat de meeste Regenten van deselve Stad (sonder de Vroome te willen benadelen, die aldaar mede altoos geweest ende noch zijn) doorgaans dwars tegen alle goede Saken aan zijn geweest. Ende ten Tweeden, dat sy het daar op aan-geleyd hebben, om selfs als Souverainen over de andere Steden, ende 't gantsche Land te heerschen. Om u nu 't eene, ende 't andere aan te wijfen, soo leest de Historien, die sullen u seggen, dat in den Jare 1572. de vermaardste Havens, ende Steden van *Holland*, ende *Zeeland*, den Koning van *Spanjen*, om de Religie waren af-gevallen, ende aan de zijde van Prins *Willem* den Eersten, H. L. M. waren gekomen, ende dat nochtans *Amsterdam* on-versfettelijk aan des Konings zijde bleef, ende in sulken intelligentie met den Hertog van *Alva* was, dat den selven Hertog de Amsterdammers by Brieven seer Vriendelijk vermaande tot volstandigheyd, seer hoog verheffende hare Diensten, ende getrouwigheyd den Koning bewesen, ende beloofde haar ernstelijk sulks Sijn Koninklijke Majesteyt aan te dienen, daar by voegende dat sy hier door by den selven Koning geen kleyne eer in-leggen, ende niet weynig hare Handvesten vermeerden souden: Ende die van *Amsterdam* vast voorgenomen hebbende om sich op 's Princen zijde niet te begeven, hebben met goed-dunken van de gantsche Vroedschap uyt de Burgery twee Vendels Knechten tot Stads-bescherminge aan-genomen.

A. Mijn dunkt dat het de Amsterdammers al van ouds datelijk op een werven hebben aan-geset, als'er wat on-raad was, ende haar particuliere Stad hebben voorsien, maar wierden sy niet aan-gemaant om aan der Staaten, ende 's Princen zijde te komen?

P. Gy hebt dat wel aan-gemerkt, ende met sulke Wervingen gaan sy noch huysdaags bezwangert (waar van hier naar gehandeld sal worden. Maar ondertusschen dede *Lumey* 's Princen Stedehouder, schoon dese Stad dus even on-versfettelijk bleef, niet-te-min groote naarstigheyd om deselve mede over te halen, sond derhalven door een Trompetter een Brief aan de Wethouders, waar inne hy wijdloopig verhaalde met wat wreedheyd den Hertog van *Alva* dit Land gehandeld hadde, hennuyden voorts ernstelijk vermanende, ende biddende om haar op 's Princen zijde te begeven. De Staaten van *Holland* sochten hen ook met verscheyde Brieven daar toe te bewegen, maar de Wethouders toonden haar hier toe soo on-genegen, dat sy dikwils de Brieven on-beantwoord lieten, ende als de Staaten noch een Trompetter aan haar af-sonden, met Schrijvens om haar tot eygen heyl, ende 't gemeene Verbond te bewegen, dat den Trompetter, in plaats van gehoor, een Kogel na 't Lijf kreeg. Ja sy bleven soo bitter Paaps, dat sy de Gereformeerde aan alle kanten vervolgde, ende om kleyne oorsaken, als Vlees te kooken- op een Vrydag, ende diergelijke, de Stad uyt-banden, ende als sy noch al Anno 1578. een Verdrag met de Staaten maakten, soo bedongen sy by het eerste Article voor af, dat binnen de Stad, Vryheyd, ende Ambachts-Heerlijkheyd van *Amsterdam* geen Gods-dienst toe-gelaten soude

Beschrij-
vinge van
Amster-
dam,
VI. Boek,
Fol. 261,
262.

Ibid.
VI. Boek,
Fol. 262.

Ibid.
VI. Boek,
Fol. 283.

Spiegel der Waarheyd.

69

foude mogen worden, als de Roomse, ende dat sich niemand met woorden, ofte werken daar tegen verfetten mochte.

A. Hadden de Amsterdammers dan eenige redenen om haar dus tegen den Prins te kanten, dat sy liever by den Hertog van *Alva* wilden blijven?

P. In tegendeel was de Prins over al haar Voorfprake, ende fochte alle hare on-heylen door een minnelijk Verdrag wég te nemen: want als die van de Magiftraat van *Amsterdam* Anno 1566. feer waren ontficht, dat de Cereformeerde het Heylig Avondmaal binnen haar Stad fouden uyt-deelen, ende daar door veel on-gemacken te vreesen waren, hebben sy des Princen hulpe-verfocht, om 't selve voor te komen, die eerst door Brieven, ende naderhand Personelijk tot *Amsterdam* alle goede Officien, tot ruste, ende welstand van de Stad, heeft by-gebracht, hy bleef al-daar ses weken, ende dede groote neerftigheyd, om alles in ruste, ende vrede te helpen, ende bracht eyndelijk te weeg, dat de Gereformeerde, ende Rooms-gesinde over een quamen, ende als ook de Staten van *Holland* de Stad van *Amsterdam* door Belegeringen, ende met geweld van den Koning fochten af te trekken, ende onder den Staat te brengen, dat den Prince tusschen beyden gegaan ende op een accommodement gearbeyd heeft, ende op 't verfoek ende bede van de Wethouders accordeerde hen, terwyl men doende was om een Verdrag te treffen, geen Vyandlijkheyd tegens die Stad te plegen, ende als de Handellinge vruchteloos was af-gelopen, ende de Staaten van *Holland* voort-voeren met die Stad, bet, ende bet te benauwen, hebben die van *Amsterdam* 't selve den Prince aan-gediend, met klachten dat men niet eerlijk met hen handelde, ende anders niet fochte als de Stad on-voorsiens te overrompelen: Den Prins niet wel nemende dat men, middelerwyl van Verdrag gehandeld wierd, tegens de Stad noch Vyandlijk te werk ging, beval de Amsterdammers in vrede te laten. Van gelijken heeft ook Prins *Maurits* H. L. M. in den Jare 1618. de Burgelijke Beroerte binnen *Amsterdam*, over het stuk van de Religie gefilt, daar zelfs binnen komende, ende de Magiftraat ver-anderende, daar over hy ook op den 16 November 1618. by een formele Resolutie van de Staaten is bedankt: soo dat men, om tot u Vrage te komen, alle de strevelingen van de Amsterdamsche Regenten tegen den Prince alleen voor een quaad opset, ende obstinadtheyd moet aan-merken, 't welk dan tegen alle redenen, ende beneficien van de Princen ontfangen, soo schijnt gewortelt, ende in-gekanckert te zijn dat het noch op desen huydigen dag t'elkens nieuwe Scheuten geeft, ende on-geneeslijk is.

A. Maar continueren sy daar noch in?

P. Dat kond gy eerstelijk wel af-nemen uyt het gene hier voren, ontrent de Engelse, ende andere Oorlogen; midsgaders Saken is verhaalt, ende gaat dan eens voort tot den laatsten Oorlog met *Vrankrijk* daar door het gemeene Land, sonderling door ver-keerde maximen van *Amsterdam*, in een groot verloop van schulden is geraakt.

A. Waar by komt dat toe?

P. Dat de Stad *Amsterdam* genoegsaam den eenigsten oorzaak is geweest van het lichten van alle de Capitale Leeningen, daar mede het Land nu belast blijft; want of andere Steden, tot ontlastinge van de Comptoiren liever hadden gesien dat men tot andere Geld-middelen hadde geresolveert, soo heeft echter *Amsterdam* op die Capitale Leeningen aan-gehouden ende 't selve door-gedrongen.

A. Wat voordeel konden sy daar van hebben?

P. Om de Obligationen van de Capitale Leeningen, in 't eerste weynig waard zijnde, door haar, ofte hare Vrienden, voor half Geld, ja een derde-part ende minder, op te koopen, gelijk daar van menichte exempelen voor den dag gebracht soude kunnen worden.

Befchrif-
vinge van
Amster-
dam,
VI. Boek,
Fol. 222.
223.

Ibid.
VI. Boek,
Fol. 325.
327.

Spiegel der waarheyd.

A. Even-wel schijnt het dat sy de Vrede allesints gefocht hebben.

P. Ja schijn bedriegt dikmaal, maar alle Vrede en is geen goede ende bondige vrede, ende dat hebben onse voor-Ouders ten tijde van den Spaansen Oorlog, in verscheyden Respecten, ook alsoo wel geconfidereert. Ende het is waar, dat de Stad van *Amsterdam*, in den Jare 1678. seer hard op den Vrede aandrong, niet soo seer om de Vredens wille, maar puurlijk om Sijn Hoogheyd, ontrent die sake, by de Gemeente verdacht te maken, in allen schijn of hy de Vrede niet en fochte, ende als of die van *Amsterdam* de eenigste voor-vechters van de Vrede waren, daar nochtans Sijn Hoogheyd, ende andere Hollandse Steden, midsgaders de andere Provintien, al soo seer de Vrede beyverde, als *Amsterdam*, maar op een ordentelijke wijze, ende als de handeling op die voet voortgang hadde genomen, soude daar wel een bondige, ende vaste Vrede geweest zijn, sonder dat men daar na wederom in troubel hadde behoeven te zijn, ende op nieuwe Treves, in plaats van de vorige Vrede, genoodsaakt geweest soude zijn te maken. Want de handeling tot de Vrede sich seer wel begonde te schikken, ende sijn Hoogheyd versekerde dat deselve binnen een Maand, tot contentement van den Staat, ende Geallieerde getroffen soude zijn, trachtende die van *Amsterdam* daar toe te disponeren, vermanende dat sy doch geen precipitantie, ofte verkeerde verhaafing, ontrent soo een hoogwichtig werk, wilden gebruyken, want dat anders de Parteyen sulken voorbarigheyd aan de eene zijde siende, haar meerder souden achter houden, ende tot soo favorable Condities niet souden willen resolveren, doch sulke krachtige motiven konden die van *Amsterdam* niet bewegen, maar continueerden hoe langer, hoe vinniger uyt te stroyen dat sijn Hoogheyd de Vrede trachte te diverteren, ende den Staat in Oorlog te houden, soo dat den Burgemeester Hoofd van *Amsterdam* in 't laatste opentlijk uyt-baarse dat *Amsterdam* tot geen langer uytstel begeerde te verstaan, sy wilde Vrede hebben, al souden sy die van den Duyvel halen, dat niet al in 't geheel mis-getaft was, want de Vrede wierde daar op plotselijk over hol, over bol gesloten: Ende zijn in 't Tractaat datelijk soo veel duysterheden, ende confusien ontstaan, dat den Koning van *Spanjen* wel heeft kunnen gelooven, dat die Vrede uyt de Kooker (daar Hoofd van spraak) oorsponkelijk was, door dien deselve Vrede de oorfsake is geweest van vele pretensien in *Branband*, ende *Vlaanderen*, dat een nieuwe invasie, ende ruïne van die Landen geauffert heeft, ende dat sy noch dagelijks wel gevoelen, behalven de Steden, ende Plaatsen die den selven Koning al-daar zederd verloren heeft.

A. Hoe hebben die van *Amsterdam* haar na de voorfsz. Vrede gedragen?

P. Daar van behoeve ik geen groot verhaal te doen, maar u alleen te wijzen na de Missive van *Philalthes*, die sal u wel duydelijk seggen, dat sijn Majesteyt van *Vrankrijk* Machtige Legers in de *Nederlanden* vergaderende, om sijne pretensien van de Spaanse te vorderen, als wanneer ook alle Potentaten van 't Christen-rijk haar in postuur van defentie stelden, en door nieuwe Leves haar versterkten, als-doen Sijn Hoogheyd ende alle de Steden, ende Leden van *Holland* insgelijks inclineerden, ende hoognoedig vonden nieuwe Wervingen te doen, de Stad van *Amsterdam* alleen daar tegens protesteerde, ende 't selve tegen hield, latende ondertusschen Sijn Majesteyt van *Vrankrijk*, na sijn wel-gevallen handelen in de *Spaanse Nederlanden*, *Luxenburg*, ende andere Steden weg-nemen, niet-tegenstaande den Staat haar geobligeert hadde *Spanjen* daar tegens te adfiteren, ende dat ons eygen Interest daar in soo merkkelijk geëngageert was, ende dien selven *Philalthes* sal u ook wel aan-wijzen wat voor Correspondentien de Regenten van *Amsterdam* buyten kenniffe, ende weten van de andere Leden, particulierlijk met den Heer Ambassadeur van *Vrankrijk* over die saken gehouden hebben, ende

Spiegel der Waarheyd.

71

van wat een quaad gevolg fulke ende diergelijke saken zijn, waar mede ik u nu niet verder sal op-houden.

A. Maar was het even-wel niet al wat grof dat men de Papieren van de Gedeputeerdens van *Amsterdam* in den *Hage* dede verzegelen?

P. Dat kan ik niet sien, want als'er fulke dingen in zwang gaan, als daar van *Philalethes* meld, soo mag men de waarheyd wel onder-soeken, ende dit hadde vry een ander fundament, als dat men in den jare 1661. sekere Yfere Kiste, daar inne alle Brieven van importantie, ende geheymenisse, Sijn Hoogheyd aan-gaande, lagen, de Raden van Sijn Hoogheyd ontweldigde, ende de Kamer van deselve Raden, daar de Kiste stonde, heeft doen op-slaan, brengende de voorz. Kiste op de Raad-Kamer van 't Hof van *Holland*, daar over dan wel hooge klachten by de Princeffe Douariere, ende den Keur-Worlt van *Brandenbueg* aan de Heeren Staaten van *Holland* zijn gedaan, doch is sulken werk, voornamentlijk by *Amsterdam*, voor goed gekeurt, ende zijn die van 't voorz. Hof by expresse Resolutie bedankt, hebbende Sijn Hoogheyd ende deselfs Voogden alsoo moeten aan-sien dat alle sijne Secrete Papieren, sonder eenige redenen, sijn Voogden, ende Raden met geweld wierden af handig gemaakt, ende in handen van vreemde (daar onder den Raad-Pensionaris *de Wit*, ende Gecommitteerde van *Amsterdam*) moften blijven.

Aytznas,
9. Deel,
Fol. 967.
ende
10. Deel,
Fol. 413.
en seq.

A. My dunkt dat die van *Amsterdam*, soo doende, over-al den Baas speelde.

P. Dat doen sy doorgaans, willende altoos Militie Caffen, ende onsen Staat van de Middelen van Defentie ontblooten, als ten tijde van de bekende Werving van de 16000 Man wel gebleken is, al-hoe-wel daar krachtige redenen genoeg waren, waaromme wy ons in soo een schadelijke *Letargie*, ofte diepe slaap-siekte niet behoorden te voeden, maar beter, ende noodigh zijnde ons selven op te wekken, ende te letten op de Conduiten, ende Marchen van onse Nabuuren.

A. Sy seggen dan dat het menage is, ende onse Finantie dat ver-eyfchen.

P. Dat seyden sy ook in den jare 1668., en de volgende tijden doen Caffeerde men ook van kant aan, ende soo lange tot dat sijn Majesteit van *Vrankrijk* dese diepe on-achtsaamheyd siende, in den jare 1672. ons geheele Land geincorporeert, ende verdorven heeft, gelijk hier voren in 't breede is ver-toont, ende soo als den Historie-Schrijver noteert, was den slechten stand van onse Militie een van de principaalste oorfaken, die Sijn Majesteit tot het uyt-voeren van de voorz. Deseynen geanimeert heeft. Ende als wy nu al wederom soedanige ende diergelijke voet-stappen opvolgen, ende ons van geen genoegsame Militie voorzien, wat hebben wy anders te verwachten als een tweeden Val, die veel arger als de eerste sal zijn, ende dan sal wederom den eenen de schuld op den anderen schuyven, latende ondertusschen het Land verloren gaan. Dat en is immers geen goede menage, dat een Gierigaard van Honger, ende Naaktheyd vergaat, terwijl hy in een kostelijk Gemeubileert *Pallais* woont: Maar het noodigste Levens-onderhoud te koopen, ende andere sinnelikheden wel te proportioneren, is een rechte Burgerlijke menage: Daar-omme was het ook beter dat men de Menage op alle die overtollige Commissie ende andere saken sochte, ende ons Zwaard in de Hand hielde, dat ons alsoo noodig, als Kost, ende Kleedinge is.

Verwarde
Europa,
Fol. 265.

A. Het is wonder dat die van *Amsterdam* dat niet kunnen begrijpen, want sy immers soo wel als de andere Steden verloren souden gaan.

P. Daar bent gy op den rechten weg, ende dat schijnt ook soo te zijn, ende de sake te recht begrepen zijnde, behoorde die van *Amsterdam* voor haar selven, ende haar medelieden wel beter te forgen, maar sy hebben een-particulier toe-verlaat, ende sterkte

VOOR

voor haar Stad, die andere Steden niet en hebben, dat is haar Situatie, ende dat sy in tijden van nood, het geheele Land, ende sonderlinge de Landen van haar Stad, (die alle seer laag, ende Moerassig zijn,) met Water konnen besetten, ende sulks den toe-gang in-accessibel maken, gelijk men in de Jaren 1672, 1673, ende tot andere tijden meer, wel gesien heeft, want geen Vyand haar soude hebben konnen naderen, al hadde schoon 't geheele Land over-gegaan, boven dien zijn sy op-gepropt van allerley Magazijnen, soo van Ammunitie, als Vivres, soo dat sy nergens aan gebrek hebben, ende ondertusschen souden sy op het eene, ofte andere middel van ontfet hopen, ende of sy wel niet Eeuwig dat souden konnen uyt-harden, soo souden sy echter ten laaftten, als'er geen Ontset quam, een goede ende voordeelige Capitulatie voor haar Stad kunnen maken, gelijk als sy ook voor desen met de Staten van *Holland* Anno 1578. ende 1581. hebben gedaan, na dat sy moederlijk alleen aan de zijde van de Koning van *Spanjen* een langen tijd waren gebleven, ende dat alle de Steden aan de Staten, ende den Prince waren over-gevallen, die de Stad van *Amsterdam* wel tot drie-maal Belegerden, doch te vergeefs, moetende op 't laaftte met haar wel handelen op foodanige favorable Conditien, als syse selfs begeerden.

A. Konnen de andere Steden dat niet merken, ende dat sy dien-volgende in meerder gevaar, als de Stad van *Amsterdam*, zijn: Want sy niet alleen, sonder genoegsame Militie voor den Vyand open leggen, maar ook haar Landen tot een Fortificatie voor *Amsterdam* versprecken, als sy deselve onder setten, ende door Zout Water bederven, daar van haar de exempelen niet en behoorden vergeten te zijn, als hare Landen, ende Boomen dat noch wel gevoelende.

P. Het schijnt dat eenige by haar door het soete oogmerk van menage, ten tijde van de voorz. Werving van 16000 Man hebben laten verlocken, even gelijk als voor den Jare 1672. mede geschiede, ende dat men by de voorige redenen noch eens voege, dat *Amsterdam* tot hare particuliere Defensie, boven andere Steden, noch is woorsien van vier honderd effectieve Soldaten, ende hare Officieren, die sy van 't gemeene Land van *Holland*, nu over de honderd Jaren hebben weten te bedingen, ende die ook den Staat soo lange tijd betaalt heeft, ende noch in eeuwigheyd moet betalen. By aldien alle de andere Steden mede dergelijke voordeelen, soo van Water, als Soldaten tot laste van 't gemeene Land hadden, dan soude geen wonder zijn, dat sy het daar mede op aan lieten komen, maar nu is het niet wel te bevatten.

A. Droegen dan die van *Amsterdam* maar forge voor haar eygen Stad?

P. Die het aan sijn Vernuft niet en hapert, kan dat uyt dese Spiegel immers helder sien, als hy over-denkt, dat die van *Amsterdam* altoos hard aan-dringen om een goed gedeelte Militie van den Staat Gecaefeert te hebben, waar uyt sy immers souden moeten concluderen, dat den Staat ten voorz. tijde met minder Militie soude hebben konnen bestaan, ende nochtans soo hebben die van *Amsterdam* den voorz. tijd voor haar Stad selfs soo periculcus geoordeeld; dat sy doenmaals den geheelen Winter nieuw Volk ten dienste van haar Stad Geworven, ende Aan-genomen hebben, vermeerderende daar-en-boven het getal van de Colonels van de Burgerye tot vier Personen, daar sy te voren maar twee Colonels hebben gehad, Chargerende de Burgers met meer dan dubbelde Wachten, hebbende die 's Winters al haar Brand-Spuyten op de Grachten gebracht, om de Wallen daar mede te Besproeijen, ten eynde sy niet Beklommen soude konnen worden: Hoe is dan uyt sulke Premissen een goede Conclufie te maken. *Amsterdam* wil den Staat dwingen Militie te Casseren, ende *Amsterdam* Werft selfs Volk voor haar Stad, gebruykende noch veel andere præcautien, als of den Vyand voor haar Poorten doenmaals was.

A. Daar

Beschrijvinge van
Amsterdam.
VI. Boek.
Fol. 30, 31,
33. Hoofd-
Stucken.

De gelijke wel M
men niet aan de N
beholdt het by my
altoos hooren leg
den So
van hare Militie d
Volk, Mag
soo en haar altijd in
dijde dikmaals hoo
geeft haar Vrou
Amsterdam, Amst
Meyt alle
van het Verward
nu noch eens
Spiegel geeft alle
Schryver van 't Ver
in Holland de ge
een Stoel des Oo
werde voor gel
ompoort van den O
megeaders de Ver
doen Schey
ende Fol. 453
Salmans, paktten lij
Amsterdam gefonden
te volmachtigde van
Land over te geven, f
gehoort binnen de Sta
de andere Collegie
17 Junij 1672, ten 8
aan-genomen by d
de Hoog-gemelde V
andere Generaliteyts
Mog: met de h
collegien daar a
soopname plaatsen,
moetert, in-gevolg
de leden tot Amsterd
gehouden werden,
derelke vreesfende,
van hare Steden af-ge
zeker Boger Gecom
geel van de Heeren S
ende Commissie locht te
den der presentie V
Commissie nocht
Communiqueerde, de

Spiegel der Waarheyd.

73

A. Daar gelijkt wel Miftery ofte geheym onder te fchuylen, dat men den Gemeenen Man niet aan de Neus wil hangen.

P. Sooleyd het by my ook, ende behalven de by-gebrachte Confideratien, soo hebbe ik altoos hooren feggen, dat die van *Amsterdam* over de andere Steden willen Heerfchen, ende den Souverain fpielen, 't welk fy niet bequamer konnen doen, als den Staat van hare Militie ontblooten, ende alfoo zwak maken, ende haar felfs van meerder Krijgs-Volk, Magazijnen van allerley Ammunitie van Oorlog, ende Vivres voorfien, om haar altijd in goede Defentie te houden. Ik hebbe op dat fubjeet soo een Vogeltje dikmaals hooren Singen, quelende van een *Amsterdams* Burgermeester: De Meyt Regeert haar Vrouw, de Vrouw haar Man den Burgermeester, den Burgermeester *Amsterdam*, *Amsterdam* *Holland*, *Holland* alle de Provintien, ergo Regeert een *Amsterdamse* Meyt alle de Provintien: Ende van foodanigen Laken hebbe ik U hier voren uyt het *Verwarde Europa* Fol. 248. al een goed Staaltjen gegeven.

A. Ay laat my noch eens een diergelijke Vertooninge in u Spiegel fien.

P. Mijn Spiegel geeft alleen de fchaduwe, maar het Ligchaam fult gy vinden by den voorfz. Schrijver van 't *Verwarde Europa* Fol. 452., daar hy dusdanig Discoureert. Men liet in *Holland* de gedachten gaan, hoe, ende in wat voegen, ende op wat Plaats men den Stoel des Oorlogs in de Provintie van *Holland* foudé fteilen, waar toe *Amsterdam* wierde voor-gelagen, in meeninge om derwaards te brengen al het Geld uyt het Comptoir van den *Ontfanger-Generaal*, ende al het Gefchut uyt het Magazijn van *Delft*, midsgaders de Vergaderinge van *Holland* ende *West-Vriesland*, die men ook by provifite foudé doen fcheyden, ende ten eerften binnen de voorfz. Stad *Amsterdam* Convoceren, ende Fol. 453. den *Ontfanger-Generaal* op' ordre van Mr. *Jan de Wit*, Raad-Penfionaris, paktén fijn Comptoir op, ende 't Geld in Tonnetjes gedaan zijnde, wierd na *Amsterdam* gefonden, om daar te blijven tot nader ordre, ende als den felfen de *Wit* de Volmachtigde van den Staat wilde fenden na Sijn Majefteyt van *Vrankrijk*, om het Land over te geven, foo was ook met een fijn Voorflag, dat het Rapport foudé worden gedaan binnen de Stad van *Amsterdam*, daar hy de Vergaderinge van *Holland* nevens alle de andere Collegien, wilde tranfporterén, al-waar fy haar bevinden fouden op den 17 Junij 1672. ten 8 uren, ende hebben de Heeren Gedeputeerdens van *Amsterdam* aan-genomen by de Heeren Principalen de faak daar toe te beleyden, dat foo wel de Hoog-gemelde Vergaderinge van Hare Hoog-Mog: met den Raad van Staten en andere Generaliteyts Collegien, als de Staats-gewijfe Vergaderinge van Haar Ed: Groot-Mog: met de Heeren der felfer Gecommitteerde Raden, en verdere Provintiale Collegien daar aan dependerende, binnen den Stadhuyfe der voorfz. Stede, en andere bequame plaatfen, met behoorlijke Kamers en Vertrecken mogen werden geaccommodeert, in-gevolge van 't welke eenige Gecommitteerde uyt de *Noord-Hollandse* Steden tot *Amsterdam* ook Compareerden, meenende dat de Vergaderinge daar foudé gehouden werden, 't welk fcheen dat belet wierd door de *Zuyd-Hollandse* Steden, dewelke vreefende, dat fy, door den door-breuk der Vyanden in *Holland*, fouden van hare Steden af-gesneden werden, tot *Amsterdam* niet wilden verfchijnen. Doch den Heer *Bogart* Gecommitteerde Raad van wegens de Stad *Delft*, kreeg ordre onder 't Zegel van de Heeren Staten van *Holland* en *West-Vriesland*, om al het Gefchut en het geheele Magazijn van *Delft* naar *Amsterdam* te vervoeren; en hoe-wel de felve Heer fulken Commiffie focht te excuseren, om redenen dat de Gemeente van *Delft* hem daar over als een der prétenfe Verraders foudé fufpecteren en mishandelen, foo wierd hem defelve Commiffie nochtans geinjungeert, die hy aan den Commis van 't felve Magazijn Communiceerde, dewelke daar op defelve zwarigheyd moveerde, en daar-

Verwarde
Europa.
Fol. 639.
640.

en-boven noch seyde, dat de Quantiteyt van de Artillerye, Ammunition en Oorlogs-Instrumenten in 't Magazijn soo groot was, dat tot transport van dien vereyft wierden ten minsten 6 Weken tijds, 't welk qualijk over-een quam met het seggen van die gene, dewelke soo vele solliciteerende Steden en Forten in hare uysterste verlegentheyd daar mede souden af-geset hebben, als of'er in 's Lands Magazijn geen Voorraad meer was.

A. Ik kan wel by-na merken waar gy heen wilt, maar laat my u gevoelen eens rond uyt hooren.

P. Gy kond die conclusie zelfs wel maken, als Eerstelijck dat den Raad-Pensionaris de Wit, ende Amsterdam wel sekerlijck eene hand waren, na-de-maal hy alles daarenen trachte te dirigeren, dat alle Staats-Vergaderingen souden worden gebracht na Amsterdam: Ten Tweeden, dat Amsterdam die Stad was dewelke (om redenen voorz.) aller-langst tegens den Vyand konde bestaan, ende over-sulks haar aan de wel-stand ofte quade stand van de andere Steden weynig gelegen laat zijn: Ende ten Derden, dat Amsterdam dan zelfs door dien nood van de andere Steden, over deselve tracht te keersen, treckende alle Vergaderingen, ende ook de Ammunition van Oorlog uyt andere Steden na haar Stad toe, even-eens of genoeg was dat haar Stad alleen geconserveert bleef, het mochte met Delft, ende andere Steden gaan soo het wilde: Ende als de andere Provincien vreesen dat Holland over haar soude domineren als de Sonne over de andere Planeten, die van haar alleen glants, ende luyfter ontfangen (gelijk de History-Schrijver van 't Verwarde Europa verhaald) soo mogen de andere Hollandse Steden mede wel beducht zijn dat Amsterdam, even alsoo over haar, sal soecken te predomineren.

A. Is het dit nu al, of hebt gy hier noch iet by te voegen?

P. De Stad Leyden sal ook noch niet vergeten zijn, hoe Amsterdam haar Stad, ende alle de omleggende Dorpen van gantsch Rhijnland in den Jare 1667. ende 1668. tot een stinkende Modder-Poel sochte te maken, settende haar stinkende Water met sulken quantiteyt op Rhijnland af, 't welk ook soo een vreeffelijcke Stank veroorfaakte, dat meest alle Menichen in Leyden, ende Rhijnland, nevens haar Vee, als Rotten ende Muysen stierven, ende een generale Sterfte, ende Siektens veroorfaakte, ja alsoo arg als oyt in een Pest-tijd geschied was: ende als de Stad Leyden dat trachte te beletten, heeft het weynig gescheeld, of die van Amsterdam souden hare Militie daar tegens gestelt, ende de sake tot een Binnenlandse Beroerte gebracht hebben, ende 't en ware den Staat, ende de Justitie, daar tegens hadden voor-sien, de Stad Leyden, ende gantsch Rhijnland souden te gronde gegaan zijn; ende soo als een Man van Verstand, in die tijd wel oordeelde, was het Amsterdam alleen te doen, om de Stad Leyden t'eene-maal te exstirperen, ofte uyt te roeijen, ende dan de Draperye, ende Neringen, binnen haar Stad te trecken, ende dan soude Delft, ende Rotterdam ook wel haast een beurt gekregen hebben: Ende als alle andere Steden hare Memorie ook eens willen recoleren wegens veel gepasseerde Saken, sullen sy ook met my wel moeten bekennen, dat Amsterdam doorgaans de Negotie van de ander Steden heeft soeken te diverteren, ende alles aan haar eygen Stad vast te maken.

A. Ik hoor wel 't gaat te Land, even als te Water, de groote Viisschen eten de kleyne, maar is dat even-wel eerlijck, ende op-recht met Leden van eene Provincie, ende deselve Religie gehandeld?

P. Wilt gy Eer, ende Religie te passe brengen, daar een Politijcq Interest regneert, dat is verre van de rechte weg af-gedwaald, ende sonderlinge binnen Amsterdam, daar men nauwelijcks kan weten wat al-daar de Hoofd-Religie is: Want Joden, Papisten,

Armi-

Spiegel der waarheid.

75

Arminiana, Lutersche, Menonisten, ende alle andere Sectarisen hebben daar soo wel, ende met alsoo veel Vryheyd hare publicque Kerken, als die van de Gereformeerde Religie, ende de quantiteyt komt by malkanderen niet eens te passe, want de Papisten al-daar wel ontrent de 150 Kerken hebben, daar voor de Gereformeerde maar 8 a 10 Kerken zijn, ende daar-en-boven is den Schout van *Amsterdam* door ordre van Burgemeesters expressielijk verboden de Placcaten van 't Land tegen de Papisten te executeren, sonder dat hy haar ook 't minste Geld mag af-vorderen: Niet anders daar uyt staande te volgen, als dat de Papisten op het laatste wederom sulden Meester worden, ende de Gereformeerde verjagen.

A. Hoe komt dat by?

P. Door twee oorfsaken, eerstelijck om door die genaamde vryheyd, alle de Luyden van *Negotie* na *Amsterdam* te locken tot ruïne van andere Steden: ende ten anderen om dat veel van de Regenten (sonder blame van de goede) aldaar met dien ouden Paapsen aard) daar van hier voren is gesproken, ende aller-langst, ten tijde van *Duc d'Alba*, in de *Amsterdammers* bleef hangen) van tijd tot tijd besmet geweest, ende noch zijn, ende die noch op desen huudigen dag geen Professie van onse Religie willen doen: daar dan veel Armiaanse Regenten by komen, die doch alles aan 's Menschen vrye wille over-given, behalven de Sociniana, ende eger Slag, soo dat twee van die Regenten, ontrent twee Jaren geleden als haar voor-gehouden wierde, of sy wel om de Religie dachten, als het Land, onder een Paapie Heerschappye soude komen, rond-uyt geantwoord hebben, tut, tut Religie, alle Religien sijn evengoed, wat is aan de Religie gelegen, ende dat is dan de Religie, Politijk Regeren, volgens 't Verhaal van 't *Verwarde Europa*, Fol. 249.

A. Laat ik dan mede eens op het Subjeet van gewaande Vryheyd een Passagie uyt het *Verwarde Europa* te berde brengen, alwaar ik dese woorden hebbe gelesen. Om de Gemeente te bevredigen, ende haar te brengen tot blinde gehoorsaamheyd, flatteerde men die met den Lieven naam van Vryheyd, waar van sy abondanter Vruchten souden genieten, als oyt voor-heenen, hoe-wel ik niet weet, in watsaken de Gemeente minder Vryheyd in alle voorige tijden heeft genoten als in de 22 laatste Jaren (te weten als die Factie Regeerde.) Maar ter contrarie is een nood-sakelijke Consequentie dat de Vryheyd der Gemeente by dese laatste Regeringe voor soo verre moet gedeclineert zijn, als de Macht van de Overigheyd is verheven. Heeft men de Regenten in de Steden gegeven het hoogste Ontslag, ja zelfs de Souverainiteyt, men heeft daar door de Gemeente haar Vryheyd vermindert, zijnde de Souverainiteyt der Regenten, en Vryheyd der Gemeente contrarie, ende incompatibel, die t'samen niet kunnen bestaan, want by 't op-gaan van een van beyden, kan de andere niet als onder gaan.

P. Gy zijt waarlijk bekeert, ende het heeft by my altoos ook soo gelegen, namentlijk dat het woord Vryheyd niet anders beteekende, immers gepractiseert, wierd, als dat de Regenten vry Regeren, ende de Gemeente vry onderdrucken mochten.

A. Wel wat quaad is even-wel daar door het Land over-gekomen, dat die Wervingen zijn voort-gang niet gehad heeft, ende ik soude wel seggen, dat het Land daar door veel heeft geprofitteert, want die Wervingen al veel Gelds gekost soude hebben, ende wy zijn even-wel doch tot een Treves met den Koning van *Vrankrijk* gekomen.

P. Och hoe verblind is dikmaals de goede Gemeente om een kleynen Somme Gelds verkeerdelijck te menageren, haar geheele Welvaren ende uysterste ruïne in

Verwarde
Europa,
Fol. 249.

de Waag-Schaal te hangen, het is waar daar mag in schijn een weynig Geld gespaart zijn door het tegenhouden van de voorsz. Werving, maar siet het gevolg, ende on-waardeerlijke schade eens aan, die daar door veroorzaakt is, want vooreerst hebben wy onse Geallieerde daar door misleyd, ende ons woord gebroken, 't welk ons niet alleen word verweten, maar in tijd van nood, soude 't selve ons foodanig voor de scheenen kunnen springen, dat wy van alle de Wereld als trouwloose Menschen souden verlaten worden, ten anderen, in-gevallye de voorsz. Werving was voort-gegaan, souden wy in volkomen postuur van Defentie zijn geweest, waar door wy veel beter Conditiën bedongen, ende den Vrede bestandiger gemaakt souden hebben, daar wy nu al wederom datelijk in een Barbarisē, ende ruïneusen Oorlog zijn vervallen, ende dit schijnt noch wel het minste te zijn, als men daar nevens bedenkt dat het tegenhouden van de voorsz. Werving de eenigste oorsake is van die grouwelijke Vervolginge tegens de Gereformeerde in *Vrankrijk*, want wel seker is, by al-dieu den Koning van *Vrankrijk* ons, ende sijn Nabuuren in soo een goeden staat van Krijgs-Volk hadde gesien, niet gedacht soude hebben soo een Persecutie in sijn eygen Rijk te beginnen, ende daar toe sijn Militie te gebruyken, maar dat hy ter contrarie sijn Rijk wel in rust gelaten, ende met sijn Nabuuren genoeg te doen gehad soude hebben, gelijk als sijn Majesteyt dan selfs tot een reden van de Revocatie van 't Edict van *Nantes* gebruykt, namentlijk dat hy den Treves gemaakt hebbende met sijn Nabuuren, nu in Effecte de handen vry hadde om de Gereformeerde te Plagen, ende Tyranniseren, dit is nu wel gemenageert ende voor eene Stuyver niet alleen duysend Gulden, maar misschien het geheele Land verloren, ende daar-en-boven al-reede soo veel Millioenen Menschen van onse Religie in *Vrankrijk* op sulke on-gehoorde manieren doen Om-brenge, Märtilariseren, ende sommige tot die desperatie doen persen dat sy haar Religie moeten versaken, ende den Afgoden-dienst aan-nemen, dit alles kan men niet anders als op de Rekening van de Regering van *Amsterdam* stellen, die met sulke Vehementie, ja gelijk *Phitales* klaar vertoont met Correspondentie van *Vrankrijk* de voorschreve Werving tegen-gehouden heeft.

A. Wel wat heeft *Amsterdam* daar mede voor, ende waar leyd het Secret van die mis.

P. Dat sal ik u wel seggen, niet anders als om onse gantsche Republijk Onmachtig, ende haar selve soo Machtig te maken dat sy als een ander *Roma*, ofte *Athenen* over alle de andere Steden, ende Provintien soude Heerschen, ende wilt gy daar van noch eenige Preuven hebben, soo let maar alleenlijk op 't stuk van de Gemeene Middelen, ende hoe daar mede tot *Amsterdam* gehandelt word, het selve roept Wraak tot in den Hemel, want daar de Ingesetenen van andere Steden, ende Plaatsen de selve Imposten punctuēlijk moeten op-brenge, ende soo nauw op de Smockelerye gepast word, soo word tot *Amsterdam* het zōste part niet betaalt; ende word de weg van Smockelen allesints geopent, ende dat met conniventie van de Magistraat, tot soo verre dat den *Haag* over Wijn-Pacht meerder op-brenge als geheel *Amsterdam*, ende dat is al-te-maal daar op toe-geleyd om de Luyden na haar Stad te trecken, hare Ingesetenen Rijk ende Machtig te maken, ende voorts 't geheele Land te bederven.

A. Hoe maken sy het met de betaling van 't Middel van de Convoyen, ende Licentien, gaat dat noch wat schappelijk?

P. Ja gantsch happelijk, ende grabbelijk, ende is wel sekerlijk dat het Land dies-aan-gaande alle Jaren tot *Amsterdam* wel meerder als twee Millioenen verkort word, want aldaar aan allen kanten de voet gegeven word tot het Fraude-
deren

Spiegel der Waarheyt.

77

dere van 't voorschreve Middel, ende om dat gy aan de Waarheyd niet soude wiffelen, Leeft maar alleen de Brieven die de Gedelegeerde Rechters daar over aan de Heeren Staten Generaal op den 5 September ende den 9 October 1686. midsgaders den 25 Mey 1688. geschreven hebben.

A. Wel wat gruweliker dingen zijn dat, van 3765 Balen alleen 240 aan te geven, ende 3525 te Smockelen, geheele Schepen Boter, ende andere Goederen naar advenant te Sluyken, dat gaat een toon te hoog, ende schijnt wel of alles in het wilde toe-ging, doch soo ik uyt de voorschreve Brieven gelesen hebbe, schort het niet alleen tot *Amsterdam*, maar ook te *Dordrecht*, *Rotterdam*, ende andere Plaatsen, en kan daar tegens geen ordre gestelt worden?

P. Gy hebt alles wel gevat, maar *Dordrecht*, en *Rotterdam* brengen dit tot haar verantwoordinge, dat sy in hare Steden de Frauden niet kunnen beletten als *Amsterdam* de selve den vollen loop geeft, want als hare Ingefetenen alle het recht ten vollen souden betalen, ende die van *Amsterdam* alles Fraudereren, dat dan hare Steden, ende Ingefetenen te gronde gaan, ende *Amsterdam* alleen Floreren soude, maar op 't stuk van ordre hebben sy in de Staats-Vergaderingen menigmaal gepretendeert, ende hard daar op aan-gedrongen, dat door het geheele Land, geen Plaatsen uyt-gesondert, een nauw onderzoek op alle de voorschreve Frauden souden worden gedaan, ende dat sy haar Steden daar toe open souden stellen, gelijk sy dat ook al-reede hebben getoont, als sy hebben geconsenteert, dat aan de Gedelegeerde Rechters nopende hare Steden alles soude onderzoeken: Maar als die Rechters verstonen dat al-sulken onderzoek generaal door alle Steden, ofte Admiraliteyten, ende ook tot *Amsterdam* moeste geschieden, als gy uyt de voorschreve Brieven kond sien, ende dat *Rotterdam*, ende andere Steden daar op ook insisterden, soo heeft *Amsterdam* 't selve seer on-bescheyden tegen-gesproken ende door haar groote Macht belet.

A. Maar hadden de Heeren-Staten-Generaal niet al verstaan, dat de Gedelegeerde Rechters met haar saken souden voort-gaan, soo als oordeelen souden te behooren.

P. Ja sy, maar die sake is by *Holland* over-genomen, ende in de Vergaderinge van *Holland* heeft *Amsterdam* alleen tegens alle de Steden aan, soo veel weten uyt te werken, dat die sake te'eenemaal is verdraayd, ende de voorschreve Rechters de handen sijn gebonden, dat sy tegens de *Amsterdamsche* Vrienden niet mochten informeren, waar uyt men wel kan af-nemen, dat *Amsterdam* niet alleen over *Holland*, maar ook over alle de andere ses Provintien absoluyt Heerscht.

A. Nu moet ik bekennen, dat de Macht van *Amsterdam* al seer hoog op-gelommen is, en dat die Stad dan de andere Steden, ende Provintien al onder de Knye heeft, als sy kan door-dringen, dat men een geheel Collegie van Gedelegeerde Rechters sal op-rechten, ende die aan *Rotterdam* 't Huys senden om de Frauden, ende Smockeleryen aldaar uyt te roeijen, ende dat sy die Rechters uyt haar eygen Stad weten te houden, dat is soo veel te seggen, als een ander te wilen straffen, ende sels vry te gaan, daar ik meende dat het al een vasten Reggel in Rechten was, *quod quisque juris in alium statuerit ut eodem jure utatur*: Maar nu sie ik wel dat *Amsterdam* daar al boven gewassen is, ende even-wel schijnt het noch al prijswaardig te zijn, dat sy haar Burgers, ende Ingefetenen soo voor staan.

Spiegel der waarheyd.

P. Ik antwoorde daar op , dat zijn Burgers , ende Ingefetemen voor te staan wel prijs- waardig is , als het met eerlijke Middelen geschied , ende men daar door andere Steden niet onder-drukt , ende al haar Negotie ontrekt , maar dat door snoode Practijcquen te doen is on-geoorloft , ende *Machiavels* , ende als men die saken noch wat verder sal in-sien , worden de voorschreve Fraudes tot *Amsterdam* soo seer niet gepleegt door alle de Borgers in 't generaal , maar meesten-deel door de Regenten selfs , die mede veel Koopmanschap drijven , ofte hare Vrienden , dewelke niemand derft aan-halen , om in geen on-genade te vervallen , ende door sulke Sluykeryen worden sy machtig , daar andere eerlijke Koop-luyden achter-uyt-raken.

A. Ik geloof niet dat alle de Luyden hier te Lande noch sulke slecht-hoofden zijn of sy sullen dat wel merken , maar wat sal het eynde van dese Saken op het leste wesen ?

P. My dunkt niet dat men na het eynde behoorde te vragen , alsoo wy dat genoegzaam voor onse oogen sien , want van de Convoyen ende Licenten door de quade directie van *Amsterdam* nu weynig Geld komende soo is onse Zee-macht soodanig vervallen dat men nauwelijks een goed Oorlog-Schip in Zee kan brengen , ende soo moet dan ook de geheele Negotie geruineert worden , want als wy geen Oorlog-Schepen hebben , en de Koopvaardy - Schepen vervolgens van geen behoorlijk Convoy kunnen worden voor-sien , soo word alles op Zee aan de Roovers ten besten gegeven , gelijk als de droevige tijdingen ons daar van genoeg ter ooren zijn gekomen , voornamentlijk van de Algierse Roovers die meer dan thien Millioen ofte honderd Tonnen Gouds van onse Koopluyden op Zee gerooft hebben , ende die tot die stoutigheyd waren gekomen ('t welk voor desen noyt gehoort is) dat sy door het *Kanaal* op de Kusten van *Engeland* onse Schepen aan-pakten , ende rondsom onse eygen Havens quamen kruysen , ende alsoo gaan wy met groote schreden na den Afgrond van ons on-vermijdelijk verderf toe.

A. Na mijn begrip souden de Algierse dan in plaatse van de Duykerkers ons op het laatste wel kunnen quellen , en men soude seggen dat het on-mogelijk was dat de Regeerders van *Amsterdam* het Schip op soo een quaden Boeg wenden , daar nochtans onder haar noch al presentable Mannen schijnen te zijn , die 't aan Pruyken ende Knevels niet en manqueert , ende ik kan ook wel sien dat wy niet verre van ons eynde zijn , maar voor-segt my eens op wat voor een wijze wy daar toe sullen komen , op dat ik na een goed heen-komen mach sien ?

P. Wel als het Middel van Convoyen , ende Licenten in duygen is , dat tot betalinge van Vlooten , Oorlog-Schepen , ende Equipagen ter Zee is gedefiniereert , ende dat de Vrienden van de Regeerders 't selve door haar Frauden in haar Sak steken , soo kan men al wederom licht rekening maken , hoe het gaan sal , want soo men het Land niet met een openbaar Verraad aan de Vyanden ten Proye wil geven , soo moet men immers Oorlog - Schepen op nieuws maken , ende daar toe moet men dan de Gemeente Schatten ende Scheren , sta vast tweehonderdste Penningen , honderdste Penningen , thiende Verhoogingen , ende andere Belastingen.

A. Soo moet dan de Gemeente , door alle Steden , ende ten Platten Lande , op nieuws op-brengen , 't gene de Vrienden van de Amsterdamsche Heeren dief-achtig steelen.

P. Daar

Spiegel der Waarheyd.

79

P. Daar is geen twijffel aan, want als de Ordinarife Schattingen foo te Water als te Lande wel betaald wierden men soude de Gemeente met geen Extraordinarife ofte nieuwe Schattinge behoeven te bezwaren.

A. Maar is dat redelijk, is dat eerlijk, is dat Christelijk, of smaakt het na Tyrannie, ik geloove het laatste best, soo doende moet de Stad van *Amsterdam* rijk ende machtig, ende alle andere Steden, nevens het Platte Land beroyt ende uyt-gemergelt worden, want de Koopluyden al-daar trecken immers de profijten van de Coederen, ende Waaren die van de Zee in 't Land komen, ende doen die de andere Luyden ten dierfte betalen, waar uyt sy immers de Schattingen, ofte Convoy-Gelden behoorden te vol-doen, om Oorlog-Schepen tot bescherminge van haar Koopvaardy-Schepen te onder-houden, ende nu maken sy het foo dat sy de Convoy-Gelden smockelen, ende soeken de andere goede Luyden de voorschreve Oorlog-Schepen door andere nieuwe Schattingen te doen betalen, in somma sy al het profijt, ende andere al de schade, maar terwijl nu dese nieuwe Belastingen al-reede geheven moeten worden, hope ik dat men daar ontrent eenige gelijkheyd observeert, ende dat die van *Amsterdam* naar advenant hare Middelen daar inne ten minsten foo veel als de andere Steden ende het Platte Land betalen.

P. Och dat is verre van de weg af, want *Amsterdam* heeft eenige Jaren aan den anderen in de Vergaderinge van Staat alle de deliberatien wegens den twee-honderdften Penning in de Wal geschoven, maar die sake naar haar sin trachten te dirigeren, willende met geweld den Reëlen twee-honderdften Penning, dat is over Landen, Huysen, ende Obligatien omme-slaan, daar de andere Leden van een Personelen twee-honderdften Penning spraken.

A. Wel wat onderscheyd is daar tusschen?

P. Een seer groot, want als'er een Personelen 200sten penning word geheven, soo moet yder sonder onderscheyd hoofd voor hoofd betalen daar hy op geset is, ende dan souden die van *Amsterdam* soo veel moeten betalen als andere, daar ter contrarie den Reëlen 200sten penning word betaalt van Landen, Huysen, ende Obligatien daar inne dan *Amsterdam* nergens na soo veel als andere soude betalen, want de Macht van de Koop-luyden niet bestaat in Vaste Goederen, noch Obligatien op Comptoiren, ofte Collegien, maar Koopmanschappen, ende Crediten, soo binnen als buytens Lands, over-sulks souden sy op de helft na soo veel in den 200sten penning niet betalen, als de andere Ingesetenen Vaste Goederen ende Obligatien besittende, ende daar leyd die geheele kneep.

A. Dit is dan wederom de Oude Practicque van hun Vrunden ende Borgers, van de Lasten te Ontheffen, ende andere te bederven, maar wat doen de andere Steden daar tegen?

P. Die Opposeren soo veel als sy kunnen, maar 't is haar on-mogelijk 't selve te boven te komen, ende dus heeft men voor desen Vergadert al de eene reys voor, ende de andere na, vorderende niet een Duym-breed, ondertusschen hebben die Vergaderingen, ende de Deliberatien over den 200sten penning voor desen wel ten minsten een halven 200sten penning gekost, ende daar over lagchen die van *Amsterdam* in haar Vuyst, wel wetende dat haar die Onkosten niet kunnen krenken, ende dat sy de andere Steden daar door bederven ende die tot drooge Ammen maken, 't welk doch 't eenige oogwit is, daar over de Steden van het Noorder-Quartier van tijd tot tijd genoege Gepriteert hebben; De Heeren van de

de Ridderfchap voelen wel dat het Platte Land daar door mede t'eenemaal uytgemergelt word, ende hebben daar-omme daar tegens al over drie Jaren een Proteft in de Vergaderinge doen aan-teekenen.

A. Dit Schip Zeylt hoe langer hoe wilder, ende moet op 't leff tegen een Klip aan flucken flooten, och! waren wy daar uyt-foo fouden wy niet te gelijk finken.

P. Ja kunnen wy ons noch maar in de Boot bergen, Och lacy! tot het eene ofte het andere is geen kans, want *Amsterdam* de Ordinarife Schattingen Fraude-rende, de Extraordinarife in de Wal Schuyvende, alle de Oorlog-Schepen latende vergaan, de Algierfe ende Franfen op onse Kuffen, ende door de gantsche Zee onse Koopvaardy-Schepen Roovende, *Frankrijk* om 't fterkft Oorlog-Schepen aanbouwende, wat is daar van anders te verwachten als onsen ondergang, ende totale ruïne.

A. Maar waar-fal *Amsterdam* dan blijven?

P. Die moet met den eenen, ofte den anderen *Duc d'Alff*, als van Ouds in een Goed Verftand zijn, ende dat fy dan felfs het geheele Land als een Geabandonneert Erfdeel fullen aantafden, maar fy moeten toe-fien dat fy niet wederom (als voor defen) met *Duc d'Alff* bedrogen worden, dewelke haar liet fitten, ende uyt de Stad Banqueroet fpeelde, sonder ymand te betalen.

A. Wel zijn'er dan gantsch geen eerlijke Regenten binnen *Amsterdam*?

P. Ja het, maar die worden door de Quadwillige foo verfhrikt, ende gedreygt, dat fy haar niet derven openbaren, ende gelijk fy over andere Steden, ende Provintien Domineren, foo doen fy ook over hare mede-Regenten, ende Staats-Middelen, want gelijk in den Jare 1686. uyt-gebarften is, foo is tot *Amsterdam* uyt de *Wiffel-Bank* tuffchen de 50 a 60 duysend gulden Gefloolen, 't welk niemand anders als Heeren kunnen doen: Den *Accijs* is mede groffelijk Beholen, de *Quade Munte* is mede tot *Amsterdam* een langen tijd, tot groot na-deel van 't Land geprotegeert, ende men flokt aldaar felfs vele Officien met fulken gretigheyd in, dat den Burgermeester *Maarffveen* in den Jare 1687. aan fijn Susters Soon, zijnde een Jongen van weynig Jaren, een Grafmakers plaatfe heeft gegeven, 't welk ontrent 3000. guldens Jaarlijks importeert, hebbende Cordate Regenten fulke, ofte diergelijke faken voor defen noyt derven doen.

A. Kan nu de Koning van *Engeland* fulke quade *Conduites*, ende toeleg niet beletten, of de faken ten beften Rieren?

P. Och neen, want als die de faken op een goeden voet tracht te brengen foo fet men hem daar mede datelijk af, dat hy fich met geen Schattingen ofte Geld-faken heeft te bemoeijen, maar dat 't felve de Staten aan-gaat, ende dat niet alleen, maar men foekt hem by de Gemeente hatelijk te maken, als of hy daar toe maar alleen Geld wilde hebben om veel Militie te Water ende te Lande by een te krijgen, ende fich daar door Souverain te maken, foo als hier vooren wijd-loopig is gefeyd.

A. De Heer wil ons dan erbarmen, ende van fulke fchadelijke Regenten verloffon, ende men mag nu alfoo wel als ten tijde de Wethouders van de voorfz. Stad, door Branden, ende Bloed-vergieten de Gereformeerde Vervolgde, die Stad in plaatfe van *Amsterdam*, *Moord-Dam* noemen.

P. Die Passagie van *Brand* is my wel bekend, ende waarlijk als die van *Amsterdam* op haar Ouden Voet, ende Gronden, voort willen gaan, ende in haar boos

voor-

Befchrij-
vinge van
*Amster-
dam*.

BRAND
Kerkelijke
Historie,
I. Deel.
Fol. 316.

Spiegel der Waarheyd.

81

nemen niet wierden gestut , sy fouden ons alle van dien Franfen Tyran laten vermoorden.

A. Ik hebbe hier voren al ten deele gevraagd , ende moet noch wederom vragen , of eenige de minste gedachten kunnen over-blijven , waar-omme den Prince van *Oranje* , nu Koning van *Engeland* , ietwes tot onsen nadeel soude willen ondernemen?

P. Daar op moet ik u wederom vragen , of gy eenig blijk , ofte presumpctie my soude kunnen aan de hand geven , waar door men in foodanige bedenkingen soude kunnen vallen?

A. Neen ik ; maar my duukt , dat alles sich klaar ende naakt ter contrarie opdoet , als ik niet alleen beginne te herdenken de Trouwe , Yver , Wijsheyd , ende Kloekmoedigheyd die hy in den voor-gaande Oorlog met de Franfen aan ons be- toont heeft , ons Verloffende van dien Verderver , die soo diep in ons Land was in-gekropen , ende alles by-na overmeestert hadde , maar sonderling als ik my voor ooggen stelle dat Hoog-wijse , ende van God in-gegeven Deseyn , tegens de god- loose Machinatiën van den gewefen Koning *Jacob van Engeland* , soo Loffelijk , ende in alle Historiën gedenkwaardig uyt-gevoert : Wie kan (sonder van Duyvelse on-dankbaarheyd bezwangert te zijn) ontkennen , dat den Prince van *Oranje* ons daar door heeft gereddet uyt de Muylen der Leeuwen , Wolven , ende Tijgers , want die twee Tyrannen van *Vrankrijk* , ende *Engeland* , hadden een Ligue ge- maakt (gelijk den Franfen *Achitophel Avaux* immers opentlijk in een publicque Memorie heeft bekend) om ons te bederven , ende ruïneren , de Gereformeerde Religie in *Engeland* , *Nederland* , ende 't gantsche *Christenrijk* uyt te roijen , ende ik hebbe noch niemand gesproken , al was hy schoon voor desen een gezworen Vyand van den Prince van *Oranje* geweest , 't zy Wereldlijke , of Geestelijke , of sy heb- ben die glorieuse Actie (begonnen met volkomen , ende eenparige Toestemminge , van den geheelen Staat , daar onder ook de Stad *Amsterdam*) moeten lauderen , ende bekennen , dat deselve het eenigste middel van onse Verlossinge is geweest , ende dat moet men immers sonder eenig tegen-spreken gelooven , als men gesien heeft , dat sels de Predikanten van onse Remonstrants Gemeente den Prince van *Oranje* hebben begroet , alle Heyl , ende Zegen op die Expeditie toe-gewenscht , ja in onse Kerken daar voor ook publijc hebben Gebeden , wat kan men klaarder blijk hebben dat die Sake nu van den Hemel soo gezegent , ende gelukkig uyt- gevallen zijnde , den Prince van *Oranje* ons alle daar door tot een on-vergetelijke Dankbaarheyd , voor ons , ende onse geheele Posteriteyt verbonden heeft , ende hoe soude men noch de minste quade gedachten , ofte presumpciën ontrent onsen Staat dan over-houden van soo een Prince , die voor den welstand van onsen Staat soo gezweeft , de Tempeesten van de Zee , ende allerley Periculen uyt-gestaan , mid- gaders alles gehazardeert heeft , ende nochtans hoor ik tot over-groote droefheyd van my , ende alle goede Ingeferenen , dat eenige quaadwillige Regenten van *Amsterdam* nu op nieuws den Prince van *Oranje* ende Koning van *Engeland* , te keer willen , doet my den Uytleg daar eens van.

P. 't Gunt gy daar geseyd hebt is een enkele Waarheyd , ende men soude daar noch veel by kunnen voegen , ende aan alle bescheyden Menschen eens vragen , wat den Prince , ofte Koning van *Engeland* , dan soude moeten doen om sulke boos-aardige Menschen den Mond te stoppen , ende tot redelikhed te brengen , ende dan geloove ik dat men tot Antwoord soude ontfangen , dat'er noch in de

L

gantsche

gantfche Natuur , of Menfchen vermogen , geen Beneficien te bedenken , ofte te vinden zijn , daar door den Koning onfen Staat grooter weldaad , als hy gedaan heeft , foude konnen toe-brengen , even-wel dit alles mach niet helpen : Den Koning heeft daer-en-boven , na bekomen van de Kroon van *Groot-Brittanjen* , verfcheyde vriendelijke Brieven , met betuyginge van alle teedera genegentheyd , ende wille , om in fijn goed-doen te continueren , aan de Staten gefchreven , dat yder daar over verftomt moet ftaan , ende dit alles niet-tegen-ftaande , gelijk gy gefeyd hebt , willen de voorfchreven quaadwillige Regenten van *Amftterdam* den Koning nu noch beftrijden , daar van ick u dan 't Verhaal fal doen : Den Koning heeft als Erf-Stadhouder van *Holland* , het Recht om alle Jaren uyt eên Dubbeld Getal , ofte Nominatie een Enkeld Getal tot Schepenen van *Amftterdam* te kiezen , gelijk van Ouden tijde tot defen Dage ook gefchied is , doch in den voor-leden Jare hadden die van *Amftterdam* het voorfchreve Dubbeld Getal gefonden aan 't Hof van *Holland* , om de Electie daar uyt te doen , onder pretext , dat den Erf-Stadhouder abfent was , doch 't felve Hof hebbende meerder Dicretie , ende Wijsheyd , heeft die Nominatie aan Sijn Majesteyt over-gefonden , ende daar op is de Wettige Electie ook gevolgt , maar die van *Amftterdam* lieten ondertuffchen niet na over defe Saken een Propofitie in de Vergaderinge van *Holland* te doen , pretexerende verlegen te zijn , hoe de Justitie , binnen haar Stad tot dat de Electie uyt *Engeland* over-quam , Geadminiftreert foude worden , daar op by de Staten geresolveert ende belloten is , dat als-doen , ende in toe-komende in foodanige gevallen tot *Amftterdam* , ende in andere Steden , daar van de Electie der Schepenen aan den Koning ftaat , de Oude Schepenen foo lange in Dienft fouden blijven , tot dat de Electie was over-gekomen , ende daar mede hebben *Amftterdam* ende alle de Steden ook contentemear genomen , die dat ook alle acquiefceren , behalven nu *Amftterdam* alleen , die op nieuws hare voorgaande Questie heeft op-gehaald , ende by een Propofitie in de Staten gedaan , defelve Staten heeft willen dwingen te verftaan , ende resolveren dat de voorfchreve Nominatie niet aan den Koning , maar aan 't Hof van *Holland* over-gefonden foude worden , of dat fy zelfs de Electie fouden doen .

A. Hoe segt gy dwingen ?

P. Ja dwingen , want fy hebben by defelve Propofitie gevoegt , dat by al-dien de Staten dat alfoo niet wilden decideren ende resolveren , dat dan de Stad van *Amftterdam* niet begeerde voort-aan een Duyt tot den Oorlog met *Vrankrijk* te geven .

A. Wel dit gaat immers te grof , ende dat foude wel gelijken of fy den Koning van *Vrankrijk* wilden in-halen .

P. Dat is haar ook wel oentlijk in de Vergaderinge verweten , ende wat Minnelijke Perfuaſien gebreykt zijn om haar van foo een quaad opfet te doen af-ftaan , foo blijven fy nochtans daar by perfifteren .

A. Ende dat in defen gevaarlijken tijd , daar men niet anders als om Eenigheyd behoorde te denken (gelijk den Koning van *Engeland* met fijn laaste Affcheyds-Woorden , in de Vergaderinge de Staten ook ten hoogften gerecommandeert heeft) en hoe moet dien Franfen Wolf daarom wel in fijn Vuyst lagchen , ende over vaft ſtellen dat hy defe verdeelde , ende af-gedwaalde Schapen haaft tot een Proyeſal hebben .

P. Dien

Spiegel der Waarheyd.

83

P. Dien Wolff speelt daar geen kleyntjen onder, ende heeft tot dien eynde sijn Spions ook binnen *Amsterdam*, die op een Dronken Sluysmaker, een Verhoerden Knevelman, ende Paapfen Roobol, met hare Adherenten weten te werken, ende tot hare Devotie te disponeren, makende haar wijs dat de Correspondentie met *Vrankrijk* 't eenigste middel is om haar Stad te doen Floreren, ende alleen voor de Republijcq van alle de Provincien te doen verheffen.

A. Dese fake met een ongepassioneert oordeel in-siende, kan men ook van geen ander verstand zijn, want geen middelen tot den Oorlog te willen Consenteren, is immers opentlijk geleyd, geen Krijgs-Machten te willen in Dienst houden, ende sulks 't Land voor den Vyand open te leggen, daar men met alle Macht het noch quaad genoeg heeft, om den Verwoestende Vyand, buyten onsen *Hollandsen Thuyt* te sluyten, waar inne hy haast soude sluypen, als men hem sulke openinge maakte, maar wat seggen de andere Steden, ende Leden van de Vergaderinge, van sulken quaden Opset, ende wat voor een Naam soude men sulke boosaardige Regenten moeten geven?

P. Die Leden improberen 't selve alle eenparig, ende verstaan, dat dit 't eenigste middel soude zijn om den Fransen Tiran, sonder tegenweer, in te halen, ende aangaende den Naam van sulke Regenten die is lichtelijk uyt te vinden, ende sal my niet schamen te seggen, ende bewijsen dat het zijn openbare Verbond-brekers, ende met eenen Land-Verraders, directelijk verbrekende de Unie, tusschen de Geunierde Provincien op den 29 Januarij 1579. binnen *Utrecht* op-gerecht, ende soo solemnelijk bezworen, daar by, onder anderen, in het I. Articul word beloofst, dat sy malkanderen met Lijf, ende Goed, ende alle behoorlijke middelen sullen helpen, stuyven, ende sterken, ende ook Beschermen tegen een jegelijk die se soude willen over-vallen; ende den II. Articul seyde, dat sy malkanderen sullen by-staan in allen gevallen, de V. ende VI. Articulen seggen, dat de Gemeyne Kosten daar toe van nooden Eenpaarlijk, ende op een gelijken Voet op-gestelt, ende geheven sullen moeten worden, ende dat die Middelen Verhoogt, ende Verleegt sullen worden na eyfch des Noods, ende verstrekt tot gemeyne Beschuttinge: Als dan nu alle de Leden ende Steden van *Holland*, ende andere Provincien Eenpaarlijk, nevens de gantsche Wereld, ende onse Geallieerdens oordeelen, dat'er Middelen tot'en Oorlog, Beschuttinge van den Lande, ende Tegenweer aan soo Boosen Vyand moeten verschafft worden, ende die van *Amsterdam* willen dat alleen tegen houden, wat is dat anders, als haar Bezwooren Verbond, Unie ende Verdrag Meyneedig te Verbreken, 't Land, Leven, Religie, ende Goederen van alle de Ingetenenen aan den Verwoeden Tiran over te geven.

A. Die dit alles niet konde vatten most wel van Naturen Blind, Doof, Kreupel, ende Lam Geboren zijn, maar, *de Grace*, segt my eens wat glants van Fundament is daar inne dat die van *Amsterdam*, soo sy sichijnen te seggen, Questie aan den *Stadhouder*, over particuliere saken, tusschen Haar, ende den selven *Stadhouder*, moverende, tegen hare mede-Leden, ende alle de Provincien, (die deselve Questie niet raakt) seggen, wy willen daar-omme nevens u allen geen Consenten tot onderhoud van den Oorlog dragen, ende ons selven, nevens u, ende alle de goede Ingetenenen aan den Vyand op-Offeren.

P. U voorstel beantwoordt de Vrage van 't selfs, ende hebben die van *Amsterdam* daar inne even soo veel gelijk, dan of den eenen Buurman met den anderen Questie hebbende over een Servituyt, daar-omme sijn eygen Huys, een geheele

Spiegel der waarheid.

Stad, ende Provintie wilde in Brand steken, ofte dat Man ende Vrouw over een geringe sake van haar Huys - houden eenig verschil hebbende, daar-omme haar selven, Kinderen, Familie, ende Vrienden wilden Vermoorden.

A. Gy hebt daar wel gelijk in, maar even-wel als die van *Amsterdam* Recht over haar voorz. Questie versoeken, moet dat haar niet weder-waren?

P. Dat word haar niet geweygert, maar de Staten te willen Constringeren mer dreygementen van geen Consenten, tot verval van den Oorlog te willen dragen, voor ende al - eer de Staten die sake na den sin van *Amsterdam* verstaan hebben, dat is geen Recht versoeken, maar dwingen, ende vervolgens over - een komende met 't gene hier vooren in dese Spiegel is aan - gewesen, dat namentlijk die van *Amsterdam* over alle hare mede-Leden, de Saaten van *Holland*, als andere Provintien willen Heerschen: Ende om de Rechtveerdige Proceduuren van de Heeren Staten te Justificeren, ende die van *Amsterdam* in 't on-gelijk te stellen, soo moet gy weten, dat de Heeren Staten op het verzoek, ende propositie van *Amsterdam*, wegens haar voorschreve Geschil, hebben geoordeelt den *Erf-Stadhouder* eerst te moeten hooren, ende sijn Consideratien daar tegens in te nemen; een maniere van Procederen, daar alle Rechters toe gehouden zijn, die niemand on-gehoort mogen Condemneren, ofte op de klachte van een Parthy Recht spreken, maar daar mede heeft *Amsterdam* geen Contantement willen nemen, ende heeft datelijk dia dreygementen daar by gevoegt, wilden de Staten haar verzoek soo plotselijk, ende sonder verhoor van den *Stadhouder*, niet op-volgen, sy wilden geen Consenten tot den Oorlog dragen.

A. Ik ben al wederom voldaan, ende niemand kan u reden tegen-spreken, maar moet uyt curiosheyd noch al verder vragen, hebben die van *Amsterdam* ook in de sake selfs, ofte hare sustinue, tegens den *Stadhouder* eenig gelijk?

P. Al soo weynig, als in de Forme, want wat is haar daar aan gelegen, of de Electie geschiede door den *Stadhouder* of 't Hof van *Holland*, ende als sy voor-geven, dat de Electie op een sekeren gestemden dag moet geopent, ende de Schepenen geïnstalleert worden, wat realiteyt is daar al wederom inne, want voor-eerst is die sake immers niet een Negenmanneken waardig, of dat een Week vroeger, ofte later geschiede, naar dien de Oude Schepenen, volgens de Resolutie van de Heeren Staten, in den voorleden Jare genomen, doch soo lange continueren tot de Electie gekomen is, ende de nieuwe Schepenen aangestelt zijn, ende ten anderen, by aldien dese precise *Amsterdammers* soo naauw op haar ordinaris tijd gestelt zijn, soo kunnen sy haar selven al wederom helpen, ende haar Nominatie een geruymen tijd te voren maken, ende aan den *Stadhouder* soo tijdelijk over-senden, dat sy de Electie op haar gewoonlyke tijd wederom kunnen hebben: Is dit nu een sake om het geheele Land in roeren te stellen, den *Stadhouder*, ende Staten te willen dwingen, ende het aller-argste haar selven, ende ons allen in de Muyl van een verslindend Ongedierte te werpen, ende gelijk hier vooren verhaald is, soo hebben de Heeren Staten die Questie in den voorleden Jare al-reede gedecedeert, als sy verstaan hebben, dat de Oude Schepenen, soo tot *Amsterdam*, als in andere Steden soo lange soude continueren tot dat de Electie was over-gekomen, ende daar mede hebben ook alle de Steden (die een, ende de selve Privilegien hebben) ende *Amsterdam* selfs contentement genomen, dat daar uyt ook klaarlijk beweert word, dat de Heer Schepen *Bicker van Zwieten* tot *Amsterdam* in den voorleden Jare Overleden zijnde, die van *Amsterdam* van sijn

in Majesteyt al
overledens Plaa
schil, ende ten
niet op nieuwe
stukkeel soude
voor delen, ne
lijk by absentie
worden) a
de Steden aan-
Nominatie niet
is dat ook, for
geprosteert, se
nominatie, in de
te zijnde) heb
van diegelijcke
A. Dat is d
en, ende ver
en?
P. Neen sy
der, ende dan
sy willen niet
Steden ordre st
de de andere
soo willen sy
gicht?
A. Noch so
leven voer wil
worden, maar
Balch van den
Unie door-gaa
worden, ende
moet doen,
Amsterdam den
den Baas zijn.
P. Maar wo
de Proceduuren
georinge der
der, tegen de
sullen helpen
der sy uyt de
ende de geheel
kamen.
A. Dit no
ik altijd hebbe
willen sy niet
gelijk een verr
gen Ingeleteren

Spiegel der Waarheyd.

85

sijn Majesteit als Stadhouder, ende niet van het Hof, een ander Schepen in des Overledens Plaatse versocht, ende bekomen hebben, ende als dan een sake eens beflist, ende ten genoegen uyt den weg geleyd is, behoort men de selve immers niet op nieuws op te krabbelen, want dan noyt een eynde van Questien, ende Krakeelen soude zijn: Maar behalven dat alles, soo hebben die van *Amsterdam* voor desen, nevens andere Steden van die imaginaire Privilegien: (dat namentlijk by absentie van den Stadhouder de Electie by het Hof gedaan soude moeten worden) af-gestaan, want in den Jare 1674. met kennisse van den Staat, alle de Steden aan-geschreven zijnde, dat sy selfs by absentie van den Stadhouder, haar Nominatie niet aan het Hof, maar aan den Stadhouder souden toefenden, soo is dat ook, sonder eenige Oppositie aan-genomen, ende geacquiesceert, ja ook soo gepractiseert, selfs door die van *Amsterdam*, die haar Pensionaris met haar Nominatie, in den Jare 1674. aan den Stadhouder, (als doen buyteu de Provincie zijnde) hebben af-gelonden, ende de Electie aldaar ontfangen, sonder als doen van diergelijke Questien, ofte Infractien van Privilegien te droomen.

A. Dat is dingtaal, ende schrift, dat men sonder Vergroot-Glas wel kan Lesen, ende verstaan, maar laten de Amsterdammers het by dese Questie blijven?

P. Neen sy, maar sy bedenken alle daag wat nieuws, dan tegen den Stadhouder, ende dan tegen de Ridderfchap, ende alle andere Steden, in 't kort geseyd, sy willen niet alleen tot *Amsterdam*, maar in de Ridderfchap, ende andere Steden ordre Rellen, ende haar dwingen de eene in hare Regeringe laten, ende de andere daar uyt te houden, ende willen die andere Leden dat niet doen, soo willen sy al wederom niet contenteren in de Middelen tot den Oorlog vereyfcht?

A. Noch schoonder, ende als alle de andere Steden, ende Provincien op den selven voet wilden handelen, soo soude immers geen Unie onderhouden kunnen worden, maar alles soude in flenteren moeten scheuren, ende een Aas voor den Balch van den verblindende Tyger verstrecken, daar immers in tegen-deel de Unie door-gaans mede brengt, dat alle Questien in der minne moeten beflist worden, ende als de Leden dat niet kunnen doen, dat den Stadhouder 't selve moet doen, waar aan alle Geschillen gestelt worden, ende nu grijpen die van *Amsterdam* den Stadhouder, ende alle de Leden te gelijk aan, ende willen over-al den Baas zijn.

P. Maar weet gy dit noch wel, dat die van *Amsterdam* siende haar on-gehoorde Proceduuren niet staande te houden, opentlijk alle de andere Leden in de Vergaderinge der Staten hebben soeken aan te setten om mede het een ofte 't andere, tegen den Stadhouder, op te rapen, beloovende haar daar inne mede te sullen helpen, ende in 't eene, noch 't andere geen gehoor komende krijgen, dat sy uyt de Vergaderinge met een boose Kop zijn gelooopen na *Amsterdam*, ende de geheele Vergaderinge hebben verlaten, sonder daar inne weder te willen komen.

A. Dit noemt men in 't Latijn Seditie, ende in 't Duyts Oproer, waar door ik altijd hebbe hooren seggen, dat men vervalt in 't *Crimen Lese Majestatis*, ende willen sy niet wederom komen, soo is niet anders by de Staten te doen als haar, gelijk een verrot Lid, af te snijden, ende niet-te-min voor 't Land, ende haar eygen Ingefetenen sorge te dragen.

Spiegel der waarheyd.

P. Dat moeten wy aan de Heeren Staten, ende de Rechters laten, maar wat mogen die van *Amsterdam* ons soo halssterrig van maintien der Privilegien spreken, daar sy altoos de Privilegien van anderen hebben geinfringeert ende benomen, gelijk ik u, onder anderen, hier vooren uyt het Protest van de Provincie van *Vriesland*, ende andere Provincien hebbe verhaalt, die dan wel expresselijk klaagden, dat door de Aste van Seclusie een aan-gebooren Rech van den Prins van *Oranje* ontnomen was, ende dat 't selve streed tegens de Privilegien van den Lande, selfs aan particuliere Ingesetenen vergunt, ende soo menigmaal geconfirmeert, dat men derhalven den Prins daar inne moeste Maintineren, doch alles te vergeefs, ende dat meer is, als de Raden van den Prins haar aan de Justitie hadden geadresseert, ende Mandament van Complaincte verfocht, wegens de Spolie van *Geertruydenberg*, uyt welkers Possessie die van *Amsterdam*, met hare Adherenten, den Prince geweldiger-hand gedreven hadden, soo heeft men de Justitie de handen geloten, ende het Mandament van Complaincte geweygert: Wat recht ofte reden was het ook, dat die van *Amsterdam* alleen aan de Stad *Leyden* het Oôtrooy van het Trek-Pad op *Utrecht* refuseerde, daar *Leyden*, en andere Steden, immers voor desen aan die van *Amsterdam* soo veelerley Trek-Paden, door het geheele Land, hadden vergunt: Wat Fundament hadde ook het eeuwig Edict, daar by sy den Prince van de Stadhouders-Plaats, by sijn Voor-Vaders *H. L. M.* met soo veel Avantage voor 't Land Bekleed, hebben uyt-geloten, ende 't welk sy selfs naderhand, wederom op 't begeren van de Gemeente, hebben moeten ontzweeren, ende vernietigen.

A. Mijn hayren rijzen te bergen, als ik al dese saken over-denke, ende bysonder dat die van *Amsterdam*, nu schoon on-dankbaarheyd ter zijden gestelt, soo een Machtig Koning als den Prince van *Oranje* nu is, soo derven in 't Aangeficht spouwen, en verongelijken, vreesen sy niet, dat dien Koning daar van Revengie sal nemen, ende dat het Land doen gevoelen.

P. 't Schijnt neen, maar sy zijn slechts soo Verwoed, Gepassioneert, ende van alle Menschelijkheyd ont-daan, dat sy soo verre niet denken, of denkende, dat sy, als voor desen, liever den Franfen Tyran willen In-halen, als met den Koning van *Engeland* in Vrede, ende Vriendschap leven, doch alle Vroome Patriotten, ende alle de andere Leden van den Staat verlaten haar op de Goedaardigheyd, ende Bescheydendheyd van sijn Majesteit, die sy wel vastelijk vertrouwen, dat na sijn aan-gebooren Clementie het Faiet, ende on-trouwe, van eenige boose Regenten van *Amsterdam*, niet op het Land, ende Ingesetenen van dien, sal willen ver-halen.

A. Dat geloove, ende vertrouwe ik ook, ende nu moet ik als een bekeert Arminiaan leggen, dat ik niet kan op-zwelgen, dat sy 't Land aan dien Franfen Hel-Hond willen open leggen, hebben sy dan niet gesien hoe hy in den Jare 1672. de overheerde Provincien mishandelt, ende uyt-gemergelt heeft, is haar de Moord, ende Brand van *Bodegraven* vergeten, weten sy niet hoe hy een Jaar herwaards in *de Paltz*, ende op den Duytlen Bodem al-omme gebrand, gemoord, ende alles verwoest heeft, hoe hy de Gereformeerde Religie in sijn eygen Land met alle soorten van Tyrannye, voor desen noyt bedacht, gepersecuteert, gepijnigt, ende vernielt heeft, ende wat behoeve ik u met woorden op dat subject langer op te houden, leest maar de Historien die daar van getuygen, ende, onder anderen, een Tractaat onlangs uyt-gekomen, handelende van de Staatsucht, Ontrouwe,
Wreed-

Spiegel der Waarheyd.

87

Wreedheyd , Boosheyd , on-Menscheljkheyd , Moorden , Branden , Blaken ,
Tormenteren , Verwoesten , ende Verlinden der Franssen , ende segt mijn tot een
Belluyt wat het eynde van dese Amsterdamsse Querelle sal zijn.

P. Dat willen wy gaarne aan de wijse Conduittes van de Heeren STATEN
laten , die daar tegens wel remedien sullen vinden , ende wy willen ondertusschen
hopen , ende bidden , dat die quade Menschen haar sullen bekeeren , want ander-
sints te beduchten is , dat haar eygen Burgers , vernemende alle dese gevaarlijke
Vuyligheden , de goede Sake selfs , als in den Jare 1672. , by de hand sullen
vatten , ende haar selven van sulke trouwloose Regenten ontlasten , ende hier mede
sullen wy dan ons afscheyd nemen , ende de Wereld van dese geheele Sake laten
oordeelen , of onse Discoursen met de Waarheyd , Reden , ende Intereft van ons
Lieve Vaderland accorderen , dan of die van *Amsterdam* in haar op-gesochte
Querellen eenig schijn van gelijk konnea hebben.

Vale.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

